

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak
GR/IX/070/1-1/2009/MMK

Druk nr 1858
Warszawa, 30 marca 2009 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Wielce Szanowny Panie Marszałku,

Zgodnie z treścią art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6, poz. 69, późn. zm.), przedkładam

- Informację Rzecznika Praw Dziecka za rok 2008 oraz uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka.

Z wyrazami szacunku

(-) Marek Michalak

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

RZECZNIKA PRAW

DZIECKA

ZA ROK 2008

ORAZ UWAGI

O STANIE PRZESTRZEGANIA

PRAW DZIECKA

Warszawa 2009

Spis treści:

I. RZECZNIK PRAW DZIECKA	3
II. OCHRONA PRAW DZIECKA	6
1. PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA	6
1.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	6
1.2 Sprawy indywidualne	14
2. PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE	19
2.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	20
2.2 Sprawy indywidualne	26
3. PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH	36
3.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	37
3.2 Sprawy indywidualne	41
4. PRAWO DO NAUKI	46
4.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	47
4.2 Sprawy indywidualne	56
5. PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIENSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM	64
5.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	64
5.2 Sprawy indywidualne	71
6. PRAWA DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH	79
6.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	79
6.2 Sprawy indywidualne	80
III. WSPÓŁPRACA Z ADMINISTRACJĄ PUBLICZNĄ	82
1. Udział w pracach stałych zespołów problemowych	83
2. Udział w programach resortowych	84
3. Udział w seminariach i spotkaniach	84
IV. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	87
1. Konferencje międzynarodowe	87
2. Międzynarodowe spotkania Rzeczników Praw Dziecka	89
V. UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA	90
1. Działalność bieżąca	90
2. Wydarzenia	92

UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA	96
ZAŁĄCZNIKI	
Załącznik nr 1 – Wykaz wystąpień generalnych Rzecznika Praw Dziecka w 2008 roku	106
Załącznik nr 2 – Sprawy, podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka w latach 2005 – 2008	119
Załącznik nr 3 – Kategorie spraw, zgłoszone do Rzecznika Praw Dziecka w roku 2008	119
Załącznik nr 4 – Wykaz wydarzeń, objętych honorowym patronatem Rzecznika	120
Załącznik nr 5 – Wybrane konferencje i seminaria	123
Załącznik nr 6 – Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka	126

„Art. 12. 1. Rzecznik przedstawia Sejmowi i Senatowi, corocznie, nie później niż do dnia 31 marca, informację o swojej działalności i uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka”

(Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. Nr 6 z 2000 r., poz. 69, z późn. zm.)

I. RZECZNIK PRAW DZIECKA

Prace nad utworzeniem instytucji Rzecznika Praw Dziecka inicjowane były przez organizacje pozarządowe i środowiska działające na rzecz praw dzieci po tym, jak 7 lipca 1991 roku Rzeczpospolita Polska ratyfikowała Konwencję o prawach dziecka. Rezultatem tych działań było wprowadzenie do Konstytucji RP z 1997 roku przepisu, dającego podstawy prawne dla powołania Rzecznika Praw Dziecka. W art. 72 ust. 4, nie określając kompetencji i sposobu powoływania Rzecznika, ustawodawca odsyła do ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka. Art. 72 ust 4 Konstytucji stanowi, iż „Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka”.

Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka została przez Sejm RP przyjęta 6 stycznia 2000 roku¹. Zgodnie z jej zapisami, Rzecznik stoi na straży praw dziecka, określonych w Konstytucji RP, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców.

¹ Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. Nr 6 z 2000 r., poz. 69, z późn. zm.

W rozumieniu Ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności (art. 2, ust. 1). Rzecznik działa na rzecz ochrony praw dziecka, a w szczególności:

- 1) prawa do życia i ochrony zdrowia,
- 2) prawa do wychowania w rodzinie,
- 3) prawa do godziwych warunków socjalnych,
- 4) prawa do nauki.

Wszystkie podejmowane przez Rzecznika działania mają na celu zapewnienie pełnego i harmonijnego rozwoju dziecka oraz powinny być prowadzone z poszanowaniem jego godności i podmiotowości. Dzieci muszą być chronione przed wszelkimi przejawami przemocy, okrucieństwa, wyzysku, a także przed demoralizacją, zaniedbaniem i innymi formami niewłaściwego traktowania. Szczególną troską Rzecznik otacza dzieci niepełnosprawne.

Ustawa nadała Rzecznikowi uprawnienia o charakterze ostrzegawczym, sygnalizacyjnym oraz inicjatywnym. Przyznała mu kompetencje przedstawiania właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom ocen i wniosków, zmierzających do skutecznej ochrony praw i dobra dziecka oraz usprawnienia trybu załatwiania spraw w tym zakresie. Rzecznik może również występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych.

Ustanowienie Rzecznika Praw Dziecka wraz z przysługującymi mu kompetencjami w sposób istotny wzbogaciło wcześniejsze instrumentarium ochrony praw dziecka. Działalność Rzecznika pozwala na stałą i systemową analizę problemów, dotyczących dziecka i rodziny. Są one przedmiotem licznych wystąpień generalnych, kierowanych do organów władzy publicznej. Stanowią też podstawę formułowania opinii o stanie przestrzegania praw dziecka w Polsce, które Rzecznik przedstawia co roku Sejmowi i Senatowi.

Przyjęta 25 października 2008 roku nowelizacja Ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka wzmocniła jego kompetencje, wyposażając go m.in. w uprawnienia do:

- wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych i administracyjnych oraz brania w nich udziału na prawach, przysługujących prokuratorowi;
- wystąpienia do właściwych organów o wszczęcie postępowania przygotowawczego oraz do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie w sprawach o wykroczenia;
- zaskarżenia decyzji administracyjnej.

Według znowelizowanej Ustawy organy, instytucje i organizacje, do których zwróci się Rzecznik w ramach prowadzonych przez siebie spraw, są zobowiązane do udzielenia informacji w terminie najdalej 30 dni².

Rzecznik Praw Dziecka wykonuje swoje zadania przy pomocy biura. W 2008 roku funkcjonowały w nim trzy podstawowe jednostki organizacyjne:

1. Zespół informacyjno-interwencyjny, do zadań którego należy przede wszystkim wyjaśnienia i podejmowanie interwencji w sprawach, zgłoszonych przez osoby indywidualne; udzielanie pomocy, informacji i porad. Pracownicy tego zespołu zapewniają również obsługę telefonu interwencyjnego oraz przeprowadzają – z upoważnienia Rzecznika – wizytacje;
2. Zespół badań i analiz, do zadań którego należy diagnozowanie i ocena stanu przestrzegania praw dziecka oraz opracowywanie propozycji rozwiązań systemowych. W oparciu o prace tego zespołu Rzecznik kieruje wystąpienia generalne do organów władzy państwowej, sygnalizując nieprawidłowości w przestrzeganiu praw dziecka, składając konkretne wnioski lub oceny, zmierzające do zapewnienia skutecznej ochrony praw i dobra dziecka oraz wnosząc o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych;
3. Gabinet Rzecznika, zapewniający mu bieżącą obsługę administracyjną, prawną i merytoryczną.

Urząd Rzecznika Praw Dziecka od 2000 roku pełnili kolejno: Marek Piechowiak (28 czerwca 2000 – 12 października 2000), Paweł Jaros (16 lutego 2001 – 7 kwietnia 2006) oraz Ewa Sowińska (7 kwietnia 2006 – 25 lipca 2008). W okresie, któremu poświęcona jest niniejsza Informacja, nastąpiła zmiana na stanowisku Rzecznika – 23 lipca 2008 roku Sejm RP wybrał na nie Marka Michalaka. 24 lipca wybór ten został zatwierdzony przez Senat RP, a 25 lipca miało miejsce uroczyste ślubowanie nowego Rzecznika Praw Dziecka.

² Ustawa z dnia 24 października 2008 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, Dz. U. Nr 214 z 2008 roku, poz. 1345.

II. OCHRONA PRAW DZIECKA

1. PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA

Zgodnie z art. 24 Konwencji o prawach dziecka, państwo zobowiązane jest do zapewnienia każdemu dziecku najwyższego poziomu ochrony zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej.

W 2008 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 226 spraw, związanych z prawem do życia i ochrony zdrowia, w tym:

- 110 zgłoszono na piśmie;
- 116 podczas rozmów telefonicznych.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- ochrony prawa do życia dzieci poczętych;
- objęcia powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym;
- zakresu refundowanych świadczeń zdrowotnych i kosztów leczenia;
- organizacji placówek służby zdrowia;
- praw małoletnich pacjentów;
- błędów lekarskich i dochodzenia roszczeń, związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych.

1.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do życia i ochrony zdrowia dotyczyły:

- **praw dzieci śmiertelnie chorych – wystąpienie z 10 stycznia 2008 roku**

W wystąpieniu, skierowanym do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na zbyt niski poziom finansowania opieki paliatywnej nad dziećmi. Domowa opieka paliatywna, podczas której dziecko może przebywać w domu i jednocześnie być otoczone fachową opieką pracowników hospicjum, jest optymalna dla komfortu dziecka, tańsza od pobytu dziecka w szpitalu³.

³ ZBA- 500- 14/08 TR

- **zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa podczas transportu samochodowego – wystąpienie z 21 stycznia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Infrastruktury w sprawie nierespektowania przez wielu rodziców obowiązującego prawa, nakazującego przewożenie dzieci w foteliku. Również korporacje taksówkowe, przyjmując zlecenie przewiezienia dziecka, powinny używać pojazdów, przystosowanych do przewozu dzieci⁴.

W odpowiedzi Minister Infrastruktury zapewnił, że jego resort będzie dążył do jak najlepszego zapewnienia bezpieczeństwa dzieci poprzez kontynuowanie przedsięwzięć, zmierzających do podniesienia świadomości rodziców⁵.

- **przywrócenia opieki medycznej w szkołach – wystąpienie z 12 marca 2008 roku**

Stopień wyposażenia szkół w gabinety profilaktyki i pomocy przedlekarskiej (w świetle raportu „Nierówności w dostępie uczniów do profilaktycznej opieki zdrowotnej w Polsce” za rok szkolny 2006/2007), zwłaszcza na terenach wiejskich, należy określić jako niewystarczający i wymagający zmian. Gabinetów nie ma w prawie 2/3 szkół podstawowych, połowie gimnazjów i 1/3 liceów, techników i szkół specjalnych. Zalecany standard zatrudnienia pielęgniarek został przekroczony szczególnie w szkołach specjalnych na wsi – na każdą z nich przypada do 270 uczniów przy zalecanym maksimum 150. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej i Ministra Zdrowia o podjęcie działań, zmierzających do poprawy stanu opieki medycznej w szkołach⁶.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej omówił zasady sprawowania opieki medycznej nad uczniami, a także podzielił pogląd, że opieka zdrowotna nad dziećmi i młodzieżą wymaga wszechstronnych i zintegrowanych działań zarówno organów administracji rządowej, jak i samorządowej. Jednocześnie wskazał, że przedstawione postulaty przywrócenia pielęgniarkom/higienistkom szkolnym kontroli nad szczepieniami ochronnymi oraz zwiększenie etatów pielęgniarek w szkołach nie należą do kompetencji Ministra Edukacji Narodowej⁷.

⁴ ZBA/I/500/7-1/2008/MW/KSz

⁵ TRD2c-0732/4/08

⁶ ZBIA/500/26-1/ESn/2008

- **połączenia standardów i procedur medycznych w zakresie medycyny paliatywnej dla dorosłych i dla dzieci – wystąpienie z 30 kwietnia 2008 roku**

W wystąpieniu, skierowanym do Ministra Zdrowia, Rzecznik wyraził sprzeciw wobec połączenia standardów i procedur medycznych w zakresie medycyny paliatywnej dla dorosłych i dla dzieci. Rzecznik zwrócił uwagę na fakt, że dzieci, które wymagają opieki paliatywnej, chorują na inne schorzenia niż osoby dorosłe i dlatego specyfika tej opieki powinna zostać uwzględniona przy opracowaniu standardów⁸.

W odpowiedzi Minister Zdrowia poinformował, że nie widzi przeszkód, by oddzielnie zostały uregulowane standardy pediatrycznej opieki paliatywnej⁹.

- **likwidacji jednego z oddziałów Kliniki Ortopedii i Traumatologii Dziecięcej w Szpitalu Klinicznym im. Wiktora Degi – wystąpienie z 15 maja 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka został poinformowany o planowanej restrukturyzacji Ortopedyczno-Rehabilitacyjnego Szpitala Klinicznego im. Wiktora Degi w Poznaniu, przez co może ulec zmniejszeniu liczba miejsc dla dzieci ze schorzeniami ortopedycznymi. Wyrażając obawę o ich los, zwrócił się do Ministra Zdrowia o wyjaśnienie sytuacji¹⁰.

Ministerstwo Zdrowia w odpowiedzi przedstawiło zasady przekształcania publicznego zakładu opieki zdrowotnej oraz zapewniło, iż w wyniku restrukturyzacji ww. szpitala nie zostanie ograniczona dostępność świadczeń dla dzieci¹¹.

- **wysokich kosztów leczenia dzieci przewlekle chorych i kwestii refundacji ze środków publicznych – wystąpienie z 4 sierpnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zajął się sprawą wysokich kosztów leczenia chorób przewlekłych u dzieci i ich refundacji ze środków publicznych. W wystąpieniu do Ministra Zdrowia w sprawie grupy chłopców, chorujących na postać hemofilii powikłanej inhibitorem, Rzecznik zwrócił uwagę, iż nie zostali oni objęci programem profilaktycznym „Zapobieganie krwawieniom u dzieci z hemofilią A i B”. Rzecznik

⁷ DZSE-MB-611-70/08

⁸ GR IX/500/12/2008/ES

⁹ MZ-ZP-Z-073-10614-3/BW/08

¹⁰ ZBIA/500/28-2/2008/EK

¹¹ MZ-OZ0-051-14193-4/EW/08

wyraził przekonanie, że każde dziecko ma prawo skorzystania z programu, a dzieciom najciężej chorym nie można odbierać ani tego prawa, ani nadziei na wyleczenie¹².

W odpowiedzi Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia poinformował, że w lipcu 2008 r. został w resorcie powołany Zespół ds. Chorób Rzadkich. Zespół ten powinien rozpatrywać pod kątem zaliczenia do grupy chorób rzadkich hemofilię A i B powikłaną inhibitorem¹³. Sprawa jest monitorowana przez Biuro Rzecznika Praw Dziecka.

- **finansowania leczenia dzieci, chorych na choroby onkologiczne – wystąpienie z 22 sierpnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia w sprawie negatywnych konsekwencji, wynikających z wprowadzenia Zarządzenia Nr 32/2008/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z 11 czerwca 2008 r. „w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju: leczenie szpitalne”. Jego następstwem byłyby kontraktowanie świadczeń leczenia dzieci na tym samym poziomie, co dorosłych. Rzecznik podkreślił, że byłoby to działanie niezgodne z interesem i potrzebami dzieci. Ponad 80% dzieci chorych na nowotwory zostaje wyleczonych, a realny koszt tego wyleczenia jest znacznie wyższy niż u osób dorosłych. Rzecznik Praw Dziecka podkreślił też, że zaproponowane w wymienionym Zarządzeniu rozwiązania były przedmiotem krytyki środowiska medycznego, w tym przedstawiceli Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Onkologii i Hematologii Dziecięcej¹⁴.

W odpowiedzi Minister Zdrowia poinformował, że wprowadzone zmiany zasad finansowania leczenia szpitalnego nastąpiły w konsekwencji oparcia leczenia o system Jednorodnych Grup Pacjentów. W opinii Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia, nowy sposób finansowania powinien poprawić bezpieczeństwo świadczeniobiorców i wystarczająco zabezpieczyć interesy chorych. Jednocześnie Minister zwrócił uwagę, że nowy system uruchomił dodatkowo mechanizmy finansowania przypadków trudnych i z powikłaniami. Zapewnił, że na bieżąco monitoruje realizację świadczeń z zakresu onkologii i hematologii dziecięcej. Na ostatnim spotkaniu przedstawiceli Ministerstwa Zdrowia i Narodowego Funduszu Zdrowia ustalono, że dokonana zostanie zmiana zasad

¹² ZBIA/45/19-1/2008/EK

¹³ MZ-PZ-PZ-400-4805-48/JK/08

¹⁴ ZBIA/500/47/2008/Esn

finansowania świadczeń zdrowotnych, realizowanych w zakresie onkologii i hematologii dziecięcej¹⁵.

- **utrudnionego dostępu do lekarza pediatry – wystąpienie z 22 września 2008 roku**

Obowiązujące przepisy prawa stanowią, że aby dostać się do lekarza pediatry, konieczne jest uzyskanie skierowania od lekarza rodzinnego. Wydłuża to czas dotarcia do pediatry i skutkuje tym, że chore dziecko trafia na izbę przyjęć, gdzie otrzymuje jedynie „poradę dyżurową”, niegwarantującą pełnej i ciągłej opieki medycznej. Przyświecające twórcom ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej, finansowanej ze środków publicznych założenie, iż lekarz rodzinny będzie zawsze dostępny i obejmie opieką także dzieci – nie wytrzymało zderzenia z realiami. W swym wystąpieniu do Ministra Zdrowia Rzecznik Praw Dziecka dowodził tego w oparciu o liczne spotkania z pediatrami, którzy wielokrotnie wskazywali na potrzebę zmiany obowiązujących przepisów. W związku z tym, Rzecznik zaproponował umieszczenie pediatry na liście specjalizacji, do których nie jest potrzebne skierowanie od lekarza rodzinnego. Pozwoliłoby to na skrócenie drogi do uzyskania efektywnej pomocy pediatrycznej oraz organizowanie specjalistycznych poradni dziecięcych¹⁶.

Odpowiadając na wystąpienie, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia wyraził – po konsultacjach z Polskim Towarzystwem Pediatrycznym i Narodowym Funduszem Zdrowia – wstępną gotowość rozwiązania problemu. Zastrzegł jednak, że wymaga to szczegółowego projektu zmiany zasad realizacji tych świadczeń i zapewnienia kadry o wysokich kwalifikacjach. Podkreślił również, że w takim wypadku niezbędne byłyby mechanizmy, pozwalające na uniknięcie ryzyka podwójnego finansowania tych samych świadczeń¹⁷.

- **jakości świadczeń zdrowotnych dla dzieci – wystąpienie z 22 września 2008 roku**

W wystąpieniu do Ministra Zdrowia Rzecznik Praw Dziecka przedstawił wymagające rozwiązań problemy, które zgłaszane są mu przez lekarzy pediatrów bądź przekazywane przez media. Rzecznik podkreślił brak rozwiązań legislacyjnych i nieprecyzyjne procedury organizacyjne, obniżanie liczby łóżek pediatrycznych, niewystarczającą liczbę lekarzy pediatrów, neonatologów, psychiatrów dziecięcych, brak

¹⁵ MZ-UZ-ZR-073-13071-1/BR/08

¹⁶ ZBIA/500/52-1/2008/EK

¹⁷ MZ-ZP-D-073-12311-1/WS/08

opieki medycznej w miejscu nauczania. Jako problemy, które w jego opinii powinny zostać ujęte w długofalowych planach, zmierzających do stworzenia efektywnego systemu opieki pediatrycznej, Rzecznik wymienił:

- potrzebę zwiększenia liczby lekarzy, podejmujących specjalizację z pediatrii, neonatologii i psychiatrii dziecięcej;
- potrzebę dokonania analizy stanu liczbowego łóżek pediatrycznych w aspekcie ich dostępności dla wszystkich dzieci, niezależnie od miejsca zamieszkania;
- potrzebę wprowadzenia rozwiązań organizacyjnych, umożliwiających coroczne badanie przez pediatrę każdego dziecka;
- potrzebę dokonania oceny skuteczności i adekwatności rozwiązań profilaktycznych w pediatrii, w tym aktualnie obowiązującego kalendarza szczepień ochronnych oraz metodologii zbierania danych na temat stanu zdrowia populacji wieku rozwojowego¹⁸.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia, który odpowiedział na wystąpienie Rzecznika, nie podzielił jego przekonania o znacznej ilości koniecznych zmian w organizacji opieki medycznej nad dziećmi. Wskazał, że w związku z koniecznością monitorowania i oceny zadań, realizowanych przez opiekę zdrowotną, Minister Zdrowia powołał trzy zespoły ekspertów: Pediatryczny Zespół Ekspertów ds. Szczepień Ochronnych, Zespół ds. Opracowania Projektu Standardu Opieki Okołoporodowej, Zespół do spraw Chorób Rzadkich. Podkreślił też w imieniu Ministerstwa Zdrowia wolę współpracy i dyskusji na temat propozycji zmian w opiece zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą¹⁹.

- **dzieci niskorosłych – wystąpienie z 29 września 2008 roku**

Dzieci niskorosłe stanowią grupę pacjentów, u których problemy medyczne połączone są z problemami emocjonalnymi i problemami funkcjonowania społecznego. Niski wzrost utrudnia realizowanie kariery zawodowej i życie osobiste. Tym ważniejsza jest odpowiednio wcześnie postawiona diagnoza niskorosłości. Jednym z najbardziej istotnych dla diagnozy niskorosłości pomiarów jest mierzenie wzrostu dzieci. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Zdrowia, zwracając uwagę na fakt, że pomiary te nie są dokonywane regularnie. Ponadto Rzecznik zwrócił się z prośbą o umieszczenie na

¹⁸ ZBIA/500/53-1/2008/EK

¹⁹ MZ-ZP-D-073-12312-1/WS/08

liście leków refundowanych preparatu IGF-1. Preparat ten pozwala na skuteczną terapię u dzieci niskorosłych, u których inne formy leczenia okazały się nieskuteczne²⁰.

Minister Zdrowia w udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi zapewnił, że wszystkie dzieci w Polsce, w tym dzieci niskorosłe, korzystają ze świadczeń zdrowotnych adekwatnie do istniejącego problemu zdrowotnego. Nie podzielił opinii Rzecznika o potrzebie poprawy dostępności do endokrynologa. Poinformował także, że Zespół ds. Chorób Rzadkich bada opinię na temat leczenia preparatem rekombinowanym IGF-1²¹.

- **bezpieczeństwa zdrowotnego dzieci – wystąpienie z 6 października 2006 roku**

Z informacji, jakie docierały do Rzecznika Praw Dziecka wynikało, że w szkole w Buczku mogło dojść do zbytnej opieszałości służb sanitarnych, co groziło zakażeniem dzieci gruźlicą. W związku z tym, Rzecznik wystąpił do Głównego Inspektora Sanitarnego z prośbą o dokonanie analizy prawidłowości podejmowanych w sprawie działań. Rzecznik podkreślił przy tym znaczenie elementów takich, jak konieczność wykonania czynności z zakresu dochodzenia epidemiologicznego, możliwość szerzenia się nieprawdziwych informacji w związku z poczuciem zagrożenia chorobą oraz konieczność rzetelnego informowania rodziców. W opinii Rzecznika zagadnienia te nie zostały potraktowane z należytą powagą i sumiennością²².

Główny Inspektor Sanitarny poinformował w odpowiedzi, że po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego wystosował pismo, przypominające o procedurach, stosowanych każdorazowo w przypadku zaistnienia przesłanek epidemiologicznych oraz zobowiązujące do dochowania właściwej prawnej formy działań w ramach postępowania przeciwepidemicznego. Główny Inspektor Sanitarny zgodził się z poglądem, że wymóg rzetelnego informowania stron postępowania, uzasadniania podjęcia koniecznych działań w toku postępowania administracyjnego, jest niezwykle istotny – zwłaszcza w obszarze bezpieczeństwa zdrowotnego. Poinformował też, że trwają prace nad projektem ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. W projekcie zawarte są rozwiązania, które umożliwią zbudowanie sprawnego systemu kompleksowego nadzoru nad zakażeniami i chorobami zakaźnymi w Polsce²³.

- **dzieci niskorosłych – wystąpienie z 7 listopada 2008 roku**

²⁰ ZBIA/500/54-1/2008/EK

²¹ MZ-ZP-D-073-12374-2/WS/08

²² ZBIA/500/55-1/2008/EK

Rzecznik Praw Dziecka w skierowanym do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia wystąpieniu powrócił do zagadnienia opieki medycznej, jaką otaczane są dzieci niskorosłe. Rzecznik nie zgodził się z opinią, iż prawo dzieci do opieki medycznej jest zawsze realizowane adekwatnie do istniejącego problemu zdrowotnego. Powołał się w tej mierze na swoje rozmowy z pediatrami oraz na skargi, napływające do Biura Rzecznika Praw Dziecka. Rzecznik ponowił swój apel o umożliwienie dzieciom niskorosłym możliwości leczenia²⁴.

Konsekwencją podejmowanych działań w sprawie dzieci niskorosłych była decyzja o wpisaniu na listę leków refundowanych odpowiedniego preparatu.

- **leczenia dzieci zakażonych wirusem HIV – wystąpienie z 24 listopada 2008 roku**

30 października 2008 roku Rzecznik Praw Dziecka spotkał się z Dyrektorem Krajowego Centrum AIDS, pracownikami Centrum oraz pediatrami, zajmującymi się leczeniem dzieci, zakażonych wirusem HIV. W efekcie tego spotkania Rzecznik wystąpił do Ministra Zdrowia o objęcie wszystkich kobiet w ciąży badaniami profilaktycznymi w tym zakresie – poprzez zmianę rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2004 r. w sprawie zakresu świadczeń opieki zdrowotnej, w tym badań przesiewowych oraz okresów, w których badania te są prowadzone (Dz. U. Nr 2740). Rzecznik zaproponował, by lekarz ginekolog miał obowiązek proponowania każdej kobiecie ciężarnej badania w kierunku HIV. Wprowadzenie takiego badania do zestawu badań obowiązkowych dla kobiet w ciąży dawałoby szansę na zmniejszenie bądź wyeliminowanie zakażeń u noworodków, a równocześnie pozwoliłoby na złagodzenie ciągłej stygmatyzacji problematyki AIDS²⁵.

W odpowiedzi Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia poinformował, że propozycje zawarte w wystąpieniu zostały przedstawione ekspertom Zespołu do spraw opracowania projektu standardu opieki okołoporodowej²⁶.

3 marca 2009 roku Komisja Zdrowia Senatu RP wystąpiła do Ministerstwa Zdrowia z analogicznym wnioskiem²⁷. Cytowani w mediach przedstawiciele Ministerstwa

²³ GIS-EP-BI-400-496-IK-MK-08

²⁴ ZBIA /500/54-3/2008/EK

²⁵ ZBIA/500/61-1/2008/EK

²⁶ MZ-ZP-D-073-13183-2/WS/09

²⁷ Por.: (gdy/ wkr/ jbr/), „Senacka komisja: wszystkie kobiety w ciąży powinny robić testy na HIV”, Codzienny Serwis Informacyjny Polskiej Agencji Prasowej, 3 marca 2009, godz. 05:04.

potwierdzają, że odpowiednie rozporządzenie wejdzie w życie w ciągu kilku następnych tygodni²⁸.

1.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem dziecka do życia i ochrony zdrowia, dotyczyły:

- **ochrony prawa do życia dzieci poczętych**

Do Rzecznika Praw Dziecka wpływały sprawy z zakresu ochrony prawa do życia, gdzie rolą Rzecznika było przede wszystkim udzielenie wyczerpujących informacji na temat regulacji prawa polskiego i międzynarodowego, odnoszących się do tych kwestii.

Wśród zgłaszanych spraw, jak corocznie, dominowały trudności z uznaniem dziecka po jego śmierci, gdy nie zostało ono uznane w czasie ciąży, a także problemów z zarejestrowaniem urodzenia martwego dziecka, gdy określenie jego płci przez lekarzy było niemożliwe, a tym samym nie można było nadać mu imienia²⁹.

- **objęcia powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym, zakresu refundowanych świadczeń zdrowotnych i kosztów leczenia**

Do Rzecznika Praw Dziecka kierowano sprawy, dotyczące utrudnień, jakie kobiety ciężarne napotykały w zakresie dostępu do bezpłatnych świadczeń medycznych³⁰, realizacji urlopu macierzyńskiego³¹, czy uzyskania innych świadczeń, do których mają prawo³². Sprawy te wymagały od Rzecznika udzielenia matkom szczegółowych wyjaśnień na temat przysługujących im praw do korzystania ze świadczeń medycznych, bądź też interwencji u dyrekcji właściwych placówek leczniczych, czy u Rzecznika Praw Pacjenta przy Narodowym Funduszu Zdrowia.

Rodzice i opiekunowie dzieci zgłaszali do Rzecznika Praw Dziecka prośby o wyjaśnienie zasad, według których zarówno dzieci, jak i osoby sprawujące nad nimi pieczę, są objęte ubezpieczeniem zdrowotnym. Rzecznik udzielał im wyczerpujących informacji na ten temat³³.

²⁸ Por.: A. Monkos, PC, „Będą badania na HIV dla ciężarnych Polek”, „Dziennik” z 11 marca

²⁹ ZII/400/10/2008/AW

³⁰ ZII/401/9/2008/AW

³¹ ZII/400/6/2008/AS

³² ZII/400/3/2008/AW

³³ ZII/401/4/2008/RR

Jak co roku, wiele spraw dotyczyło również refundacji wydatków, poniesionych w związku z uzyskaniem świadczenia zdrowotnego u świadczeniodawcy niezwiązanego umową z NFZ.

Zgłaszano także do Rzecznika problem odmowy udzielenia dzieciom świadczeń zdrowotnych z powodu wyczerpania limitów ilościowych świadczeń zdrowotnych, udzielanych najmłodszym pacjentom³⁴, a także trudności w uzyskaniu tych świadczeń, polegających na konieczności długiego oczekiwania na ich zrealizowanie³⁵. Rzecznik udzielał stosownych informacji oraz podejmował interwencje u władz poszczególnych zakładów medycznych oraz Prezesa NFZ w celu skrócenia czasu oczekiwania na wykonanie usług medycznych bądź uzyskania wyczerpującego uzasadnienia przypadków odmowy pokrycia kosztów leczenia dziecka. Rzecznik w tych przypadkach przekazywał też rodzicom i opiekunom dzieci informacje na temat danych placówek służby zdrowia, w których określony, często wysokospecjalistyczny, rodzaj usług medycznych jest świadczony i dostępny. Sprawy te wielokrotnie kierowano do właściwych konsultantów krajowych, zgodnie z ich specjalizacją, do władz NFZ oraz do Biura Rzecznika Praw Pacjenta przy NFZ.

Do Rzecznika Praw Dziecka wpływały także skargi na brak możliwości uzyskania właściwej pomocy medycznej dla dzieci, które wymagają specjalistycznych i kosztownych procedur leczniczych, z uwagi na rzadkie schorzenia i terapię, wymagającą stosowania drogich leków, nieujętych w wykazie leków refundowanych. Jedną z tego rodzaju spraw była prośba matki o pomoc w zapewnieniu finansowania leczenia syna, cierpiącego na rzadką chorobę genetyczną Fabry'ego. Chłopiec nie spełniał kryterium wieku, w związku z czym nie został objęty programem leczenia enzymatycznego w jednej z warszawskich placówek medycznych. Na skutek interwencji Rzecznika dziecko zostało włączone do programu leczenia specjalistycznym preparatem w ramach projektu badań klinicznych³⁶.

Wiele zgłaszanych do Rzecznika spraw, dotyczyło uzyskania refundacji kosztów sprzętu ortopedycznego, a także jego napraw³⁷. Trudności w pokryciu tych kosztów Rzecznik zgłaszał do dyrektorów właściwych oddziałów NFZ, zwracając się o przychylnie rozpatrzenie prośb o ich sfinansowanie. W przypadku braku możliwości uzyskania całkowitej czy choćby częściowej refundacji, Rzecznik informował o możliwości

³⁴ ZII/400/4/2008/AS

³⁵ ZII/401/1/2008/AS

³⁶ ZII/401/2/2008/KB

uzyskania wsparcia finansowego na cele zdrowotne w ośrodkach pomocy społecznej oraz organizacjach i fundacjach, których statutowym celem jest świadczenie tego rodzaju pomocy.

- organizacji i funkcjonowania placówek służby zdrowia

Najwięcej spraw z zakresu funkcjonowania placówek służby zdrowia, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka, dotyczyło trudności w uzyskaniu świadczeń medycznych (np. długi okres oczekiwania na przyjęcie do szpitala bądź wizytę w poradni specjalistycznej)³⁸. W sprawach tych Rzecznik zwracał się o wyjaśnienia do dyrektorów placówek służby zdrowia, oddziałów Narodowego Funduszu Zdrowia, a także prosił o interwencję Rzecznika Praw Pacjenta.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwracano się o pomoc w przypadkach długiego oczekiwania na przeprowadzenie specjalistycznych badań. Z prośbą o pomoc zwrócił się m.in. ojciec dziecka, oczekującego na przeniesienie dziecka do Kliniki Kardiologii Centrum Zdrowia Dziecka w celu wykonania badania cewnikowania serca. Dziecko – wcześniak z wrodzoną wadą serca, od urodzenia przebywający w szpitalu – po interwencji Rzecznika u Kierownika Kliniki zostało szybko przyjęte na oddział³⁹.

Kolejna kategoria spraw, z którymi zwracano się do Rzecznika Praw Dziecka, to przypadki odmowy uzyskania świadczeń medycznych bądź niewłaściwego – zdaniem opiekuna – sposobu udzielenia pomocy medycznej⁴⁰. Rzecznik, badając te przypadki, zbierał informacje i prosił o wyjaśnienia dyrektorów odpowiednich szpitali lub Rzecznika Praw Pacjenta przy NFZ. W jednej ze spraw, podjętych przez Rzecznika na podstawie doniesień prasowych, odmówiono przyjęcia dwojga dzieci – z gorączką i wymiotami – do dwóch szpitali pediatrycznych na terenie Gdańska. O wyjaśnienie tego przypadku Rzecznik zwrócił się do Departamentu Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Z dokonanych ustaleń wynikało, że doszło do naruszenia procedury przyjęcia pacjentów przez lekarza dyżurnego izby przyjęć i nie została zachowana procedura powiadamiania lekarza dyżurnego szpitala, do którego odesłano dzieci. Dyrektor szpitala udzielił upomnienia lekarzowi dyżurnemu i polecił bezwzględnie przestrzegać procedur, dotyczących przyjęcia do szpitala.

³⁷ ZII/401/6/2008/KB

³⁸ ZII/403/15/2008/KB

³⁹ ZII/403/28/2008/KB

⁴⁰ ZII/403/4/2008/AS; ZII/403/26/2008/KB; ZII/403/11/2008/KB

Do Rzecznika Praw Dziecka kierowane były również prośby o interwencję w przypadkach umieszczenia małoletnich w oddziałach psychiatrycznych. Rzecznik zwracał się wówczas do dyrektorów placówek służby zdrowia oraz do sądu o udzielenie informacji o przyczynach hospitalizacji oraz konieczności dalszego pobytu dziecka w oddziale psychiatrycznym⁴¹.

Na podstawie doniesień prasowych oraz zgłoszeń indywidualnych Rzecznik Praw Dziecka zajął się problemem dzieci ciężko chorych, pozostawionych w szpitalach, których rodzice nie wywiązują się z funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W tych sprawach Rzecznik podjął działania, mające na celu szerszą diagnozę problemu pozostawiania dzieci w oddziałach szpitalnych. Jej celem będzie opracowanie procedur, pozwalających na szybsze i skuteczniejsze interweniowanie w tego rodzaju przypadkach, a co za tym idzie uruchomienie procedur, służących znalezieniu dzieciom opiekunów zastępczych bądź rodzin adopcyjnych⁴².

- **przestrzegania praw małoletnich pacjentów**

Do Rzecznika Praw Dziecka wpływały skargi, związane z nakładanym przez szpitale obowiązkiem wnoszenia opłat za pobyt opiekunów przy dziecku w trakcie jego hospitalizacji. Podkreślano często, że opłaty te były nieproporcjonalnie wysokie wobec zapewnionego standardu pobytu. Zdarzało się, że rodzice, znajdujący się w trudnej sytuacji finansowej, z uwagi na koszt pobytu zmuszeni byli zrezygnować ze stałej opieki nad dzieckiem, przebywającym w szpitalu⁴³. Rzecznik nie widzi podstaw prawnych do pobierania od rodziców opłat za ich pobyt przy chorym dziecku. W ustępie 4 do art. 19 Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej zapisano, że koszty realizacji uprawnień wymienionych w ust. 3 pkt 1 i 2 nie mogą obciążać zakładu opieki zdrowotnej. Nie znaczy to jednak, że koszt powinien być przerzucony na rodziców – szpital może otrzymać środki na takie wydatki od organu założycielskiego albo z jeszcze innych źródeł. Rzecznik Praw Dziecka próbował w takich sytuacjach uzyskać zwolnienie z opłat lub kierował osoby zainteresowane do Rzecznika Praw Pacjenta.

Rzecznikowi zgłaszano również przypadki braku zapewnienia dzieciom właściwej opieki ze strony personelu pielęgniarstwa (w zakresie zaspokojenia potrzeb fizycznych i

⁴¹ ZII/403/9/2008/AS; ZII/403/22/2008/AS

⁴² ZII/403/16/2008/AW

⁴³ ZII/403/8/2008/KB; ZII/403/2/2008/KB

psychicznych małych pacjentów)⁴⁴. Rzecznik zwracał się wówczas do dyrektorów placówek służby zdrowia o wyjaśnienia i zapewnienie dzieciom troskliwej opieki.

Do Rzecznika Praw Dziecka wpływały również skargi na warunki, panujące na oddziałach pediatrycznych. Rodzice informowali, że dzieci przebywają w zatłoczonych salach, że w oddziałach są zbyt małe świetlice oraz że brak jest w nich miejsc, w których pacjent mógłby swobodnie porozmawiać z osobami odwiedzającymi⁴⁵. W powyższych sprawach, Rzecznik zwracał się do dyrektorów placówek o wyjaśnienie zarzutów i podjęcie działań w kierunku poprawy sytuacji.

Kierowane do Rzecznika skargi dotyczyły zaniedbań, jakich personel medyczny dopuszczał się wobec najmłodszych pacjentów, przypadków zaniechania i odmowy świadczenia danej procedury medycznej, jak również niewłaściwej, wskazującej na brak poszanowania godności pacjenta, postawy wobec dzieci, ich rodziców czy opiekunów⁴⁶. Rodzice żalili się także Rzecznikowi na utrudnianie im dostępu do pełnej wiedzy na temat stanu zdrowia ich dziecka oraz na udzielanie im częstokroć niekompletnej informacji o przebiegu leczenia. W sprawach tych Rzecznik udzielał rodzicom i opiekunom obszernych informacji o możliwościach dochodzenia praw dzieci jako pacjentów oraz ich samych, jako opiekunów, na drodze administracyjnej lub sądowej.

- błędów lekarskich i dochodzenia roszczeń, związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych

Podobnie jak w ubiegłych latach, do Rzecznika Praw Dziecka wpływały skargi, dotyczące zakażeń, jakim ulegają mali pacjenci w czasie hospitalizacji⁴⁷. Rodzice i opiekunowie dzieci zgłaszali również wiele nieprawidłowości i zastrzeżeń w zakresie postawionej przez lekarzy diagnozy medycznej, skutkującej niestosownym dla danego schorzenia sposobem leczenia. Rzecznika informowano także o znaczącej przewlekłości procedur diagnostycznych, prowadzącej w efekcie do pogorszenia stanu zdrowia dzieci, pogłębienia stopnia występujących u nich dysfunkcji i zaburzeń⁴⁸.

⁴⁴ ZII/403/8/2008/KB

⁴⁵ ZII/403/14/2008/KB

⁴⁶ ZII/402/13/2008/AW

⁴⁷ ZII/402/12/2008/AW

⁴⁸ ZII/402/14/2008/TOK

Wiele zgłaszanych do Rzecznika spraw dotyczyło uszkodzeń okołoporodowych, skutkujących trwałym uszczerbkiem na zdrowiu zarówno matki jak i dziecka, w niektórych zaś przypadkach – będących nawet zagrożeniem dla ich życia⁴⁹.

W odpowiedzi na prośby rodziców i opiekunów, dotyczące wsparcia działań w związku z roszczeniami z tytułu doznanej szkody, Rzecznik występował do właściwych organów o wyjaśnienia okoliczności jej powstania, a także interweniował u Rzecznika Praw Pacjenta przy NFZ. W przypadkach, gdy skargi dotyczyły opóźnień w rozpoznawaniu sprawy lub gdy toczyło się już postępowanie dyscyplinarne w Okręgowej Izbie Lekarskiej, Okręgowej Izbie Pielęgniarek i Położnych, przed Rzecznikiem Odpowiedzialności Zawodowej albo sądem, Rzecznik Praw Dziecka domagał się wyjaśnień i apelował o przyspieszenie procedur.

2. PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE

Prawo dziecka do wychowania w rodzinie podkreślono w artykułach 5, 9 i 18 Konwencji o prawach dziecka. Stanowią one m.in., że rodzicom przysługuje prawo do wychowywania dziecka zgodnie ze swymi przekonaniem. Dziecko nie może zostać oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli chyba, że w trosce o dobro dziecka zdecyduje o tym sąd na podstawie obowiązujących przepisów prawa. Dziecko oddzielone od rodziców ma prawo do kontaktów z nimi. Oboje rodzice ponoszą wspólną i główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Państwo zobowiązane jest do udzielenia im pomocy w wypełnianiu tego obowiązku.

W 2008 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 2911 spraw, związanych z prawem dziecka do wychowania w rodzinie, w tym:

- 1229 zgłoszono na piśmie;
- 1496 podczas rozmów telefonicznych;
- 86 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- procedury adopcyjnej;

⁴⁹ ZII/402/5/2008/TOK; ZII/402/6/2008/TOK

- odrębności wydziałów rodzinnych sądów;
- kontroli działań Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie;
- orzekania przez sądy o kontaktach rodziców z dziećmi i ich egzekwowania;
- prawa do opieki rodziców dziecka hospitalizowanego;
- zapewnienia miejsc zatrzymania dzieci, które uciekły z placówek resocjalizacyjnych;
- małoletnich cudzoziemców, pozostawionych w Polsce bez opieki;
- uprowadzenia dziecka poza granice Polski przez jednego z rodziców;
- ubiegania się o paszporty dla dzieci urodzonych za granicą.

2.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do wychowania w rodzinie dotyczyły:

- **nieprzestrzegania przez sądy rodzinne procedury adopcyjnej – wystąpienie z 14 stycznia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, w oparciu o doniesienia medialne o tzw. podziemiu adopcyjnym, wystąpił do Ministra Sprawiedliwości o informację na temat przestrzegania przez sądy rodzinne procedury adopcyjnej. Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, sąd opiekuńczy przed wydaniem orzeczenia zobowiązany jest do zasięgnięcia opinii ośrodka adopcyjno-opiekuńczego lub innej specjalistycznej placówki celem zbadania kwalifikacji przysposabiających. Ustawodawca w ustawie o pomocy społecznej wyraźnie zastrzega, iż przygotowanie kandydatów na rodziców adopcyjnych oraz prowadzenie procedur przysposobienia należy do wyłącznych kompetencji ośrodka adopcyjno-opiekuńczego. Opinia innej specjalistycznej placówki nie zwalnia z odbycia profesjonalnego szkolenia w ośrodku adopcyjno-opiekuńczym. Dopiero przejście takiego szkolenia stanowi podstawę do wydania zaświadczenia kwalifikacyjnego o kandydatach⁵⁰.

W odpowiedzi poinformowano, że choć nie można wykluczyć zaistnienia w praktyce orzecniczej przypadków naruszeń przepisów, to jednak nie wydaje się uzasadnionym stanowisko, że sytuacja taka jest regułą. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości zadeklarował też, że resort zwróci się do prezesów sądów apelacyjnych z prośbą o zobowiązanie sędziów wizytatorów do przedstawienia tego problemu podczas narad zorganizowanych dla sędziów orzekających w sprawach

⁵⁰ ZBI/I/500/6-1/2008/NG

rodziny oraz że zostanie on ujęty w planach zadań nadzorczych sądów powszechnych na rok 2009⁵¹.

- **zapowiedzi likwidacji wydziałów rodzinnych i nieletnich oraz włączenia ich do wydziałów cywilnych – wystąpienie z 30 stycznia 2008 roku**

W wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości Rzecznik Praw Dziecka zauważył, że utrzymanie odrębności sądów rodzinnych podyktowane jest koniecznością zapewnienia rodzinie i dzieciom optymalnej ochrony prawnej. Rzecznik wyraził swoje zaniepokojenie podjętymi pracami nad likwidacją wydziałów rodzinnych. Podkreślił przy tym odmienną rolę sądownictwa rodzinnego, które wyposaża sąd w szereg narzędzi, chroniących dobro dziecka, wspierających i udzielających pomocy rodzinom, znajdującym się w sytuacjach kryzysowych⁵².

- **kontroli wykonywania przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie ich obowiązków ustawowych w zakresie działań, podejmowanych w kierunku likwidacji instytucjonalnych form opieki i tworzenia rodzinnych form opieki zastępczej – wystąpienie z 31 stycznia 2008 roku**

Pierwszeństwo form rodzinnych nad instytucjonalnymi winno być naczelną zasadą, przyświecającą Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w ich działalności. To właśnie rodzinne formy opieki zastępczej stały się jedną z profesjonalnych usług pomocy społecznej. Dlatego Rzecznik zwrócił się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli o uznanie tego problemu za priorytetowy przedmiot badań kontrolnych w roku 2008⁵³.

W swej odpowiedzi Wiceprezes NIK przedstawił wyniki kontroli PCPR, przeprowadzonej na przełomie 2002 i 2003 r. Zgodnie z nimi, ponad połowa z tych placówek nie realizowała części zadań ustawowych. Podstawową przyczyną były zaniżone kwoty dotacji z budżetu państwa oraz niewystarczające środki powiatów. Wiceprezes zapowiedział, że w 2008 roku NIK przeprowadzi kolejną kontrolę realizacji niektórych zadań w zakresie pomocy społecznej. Informację o jej wynikach Izba ma przedstawić w I kwartale 2009 roku⁵⁴.

⁵¹ DSP-VI-0761-7/08

⁵² ZBIA/500/9-1/08/NG

⁵³ ZBIA/500/11-1/2008/KS

⁵⁴ KPZ-030-7-08

- **zapewnienia dzieciom hospitalizowanym prawa do opieki sprawowanej przez rodziców lub opiekunów – wystąpienie z 12 lutego 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia oraz do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o rozwiązanie problemu zapewnienia dzieciom hospitalizowanym prawa do opieki, sprawowanej przez rodziców lub opiekunów. Do Biura Rzecznika docierały skargi, dotyczące m.in. zabrania matkom możliwości przebywania z dzieckiem między godziną 20.00 a 9.00 rano oraz pobierania opłat za możliwość przebywania z dzieckiem. W wystąpieniu Rzecznik wskazał korzyści, jakie wynikają dla chorego dziecka z trwałego kontaktu z rodzicami. Zwrócił uwagę na potrzebę takiego uregulowania, by szpitale nie były obciążane dodatkowymi kosztami, wynikającymi z pobytu rodziców⁵⁵.

Minister Pracy i Polityki Społecznej w odpowiedzi na wystąpienie podkreślił możliwość korzystania przez rodziców, będących w trudnej sytuacji materialnej, z zasiłków, przewidzianych w systemie pomocy społecznej. Propozycję utworzenia specjalnego funduszu celowego, z którego byłyby pokrywane koszty, związane z pobytem dziecka w szpitalu, uznał natomiast za niecelową.

- **resocjalizacji nieletnich, przebywających w zakładach i schroniskach dla nieletnich oraz pomocy udzielanej wychowankom, zwalnianym z tych placówek – wystąpienie z 16 czerwca 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o informacje na temat przebiegu procesu resocjalizacji nieletnich, przebywających w zakładach i schroniskach dla nieletnich oraz pomocy, udzielanej wychowankom, zwalnianym z tych placówek. Z sygnałów, docierających do Biura Rzecznika Praw Dziecka wynika, że udzielana im pomoc jest znikoma. Opuszczający zakłady wychowankowie otrzymują niewystarczającą pomoc, a po opuszczeniu placówki wracają zwykle do swojego dawnego – zwykle dysfunkcyjnego – środowiska⁵⁶.

W nadesłanej odpowiedzi Ministerstwo poinformowało, że monitorowanie samodzielności życiowej nieletnich po ich zwolnieniu z zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich nie jest możliwe. Odpowiedzią na narastające problemy

⁵⁵ ZBIA/500/14-1/08/KBO

⁵⁶ ZBIA/500/39-1/2008/KC

demoralizacji dzieci i młodzieży jest projekt nowej ustawy „Prawo nieletnich”, nad którym trwają obecnie prace legislacyjne⁵⁷.

- **dzieci, pozostawianych w oddziałach noworodkowych – wystąpienia z 5 i 7 sierpnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka – nawiązując do konkretnej sytuacji dwójki dzieci, które od urodzenia przebywają w legnickim szpitalu w związku z brakiem opieki ze strony rodziców – zwrócił się do Ministra Obrony Narodowej, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Zdrowia o pomoc w dokonaniu analizy i określeniu skali zjawiska pozostawiania dzieci w szpitalach⁵⁸.

W odpowiedzi Minister Zdrowia przedstawił dane ze statystyki resortowej na temat noworodków, pozostawionych w szpitalach. Poinformował też, że wystąpił do dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Legnicy o wyjaśnienie sytuacji chłopców, przebywających na Oddziale Intensywnej Terapii Noworodków⁵⁹.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji przedstawił w odpowiedzi informacje, dotyczące porzucania nowo narodzonych dzieci w Zakładach Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Inspektorat Wojskowej Służby Zdrowia przedstawił Rzecznikowi informacje, dotyczące porzucania dzieci przez matki po urodzeniu w szpitalach, podległych resortowi obrony narodowej. Wskazał też, że szpitale w zakresie procedur adopcyjnych współpracują z lokalnymi ośrodkami opiekuńczo-adopcyjnymi.

- **badania ankietowych w zakresie orzekania przez sądy o kontaktach rodziców z dziećmi – wystąpienie z 12 września 2008 roku**

Rzecznik wystąpił do Ministerstwa Sprawiedliwości z prośbą o rozesłanie do sądów ankiet, poświęconych prawu rodziców i dzieci do kontaktu. Prośba związana była z podjętymi we współpracy ze środowiskiem naukowym badaniami, dotyczącymi praktyki sądowej w zakresie orzekania przez sądy o kontaktach rodziców z dziećmi. Jednym z głównych problemów, dotyczących spraw okołorozwodowych, jest postępowanie wykonawcze w przedmiocie egzekucji kontaktów z dzieckiem. Wielu rodziców nie może widywać swoich dzieci pomimo tego, że na mocy prawomocnego orzeczenia sądu mają

⁵⁷ DWOiP.III.073-31/08

⁵⁸ ZBIA/500/43-1/08/IK/AW

⁵⁹ MZ-ZP-D-073-11790-1/JC/08

do tego prawo. Poznanie skali oraz rzeczywistego obrazu problemu będzie pomocne w przygotowaniu propozycji zmian legislacyjnych w badanym zakresie⁶⁰.

Ministerstwo Sprawiedliwości wyraziło gotowość współpracy w realizacji badania i przekazało ankiety do sądów w całym kraju w lutym 2009 roku⁶¹.

- **zapewnienia miejsc zatrzymania dla nieletnich, którzy uciekli z placówek resocjalizacyjnych – wystąpienie z 14 października 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej o zapewnienie miejsc dla zatrzymanych wychowanków placówek resocjalizacyjnych. W obecnym stanie prawnym Policja nie ma możliwości umieszczenia nieletniego w policyjnej izbie dziecka. Placówki opiekuńczo-wychowawcze (interwencyjne) odmawiają przyjęcia nieletnich, wymagających resocjalizacji z uwagi na to, że umieszcza się tam dzieci, które wymagają jedynie doraźnej opieki. Przepisy nie wskazują miejsc dla nieletnich, gdzie mogliby oni przebywać do czasu powrotu do placówki resocjalizacyjnej⁶².

Minister Edukacji Narodowej zapewnił, że problem ten stanowi przedmiot monitoringu i analiz, prowadzonych w jego resorcie. Celem rozwiązania sygnalizowanej kwestii został przez Prezesa Rady Ministrów powołany Międzyresortowy Zespół do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonania Orzeczeń Sądowych⁶³.

- **trudności obywateli polskich, przebywających poza granicami kraju, w uzyskaniu paszportu dla dzieci tam urodzonych – wystąpienie z 29 października 2008 roku**

W obecnym stanie prawnym do wniosku paszportowego należy dołączyć polski akt urodzenia dziecka. Jedynie w szczególnych przypadkach konsul odstępuje od tego wymogu i honoruje zagraniczny akt urodzenia. Nałożenie na rodziców obowiązku przedstawienia polskiego aktu urodzenia wydłuża całą procedurę do kilku miesięcy. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o taką zmianę regulacji prawnych, by polskie władze honorowały akt urodzenia, wydany przez inne państwo⁶⁴.

W odpowiedzi Minister poinformował, że jego resort wskazał konsulom sposób ułatwienia prowadzenia spraw paszportowych z wykorzystaniem dostępnych regulacji

⁶⁰ ZBIA/071/3-1/2008/KC

⁶¹ DWOiP III 073-41/08

⁶² ZBIA/500/56-1/2008/KC

⁶³ DZSE-EM-073-210/08

⁶⁴ ZBIA/500/57-1/2008/KC

prawnych. „Szczególnie uzasadnionym przypadkiem” – w którym konsul może przyjąć odpis aktu stanu cywilnego lub inny dokument, potwierdzający stan cywilny osoby występującej o wydanie paszportu – stanowić tu może właśnie fakt, iż dana osoba urodziła się za granicą, nie zamieszkiwała w Polsce i nie deklaruje chęci powrotu do kraju. O możliwości zastosowania takiego rozwiązania decyduje jednak konsul. Problemy z honorowaniem zagranicznych aktów stanu cywilnego wynikają z tego, że taki dokument zazwyczaj zawiera inne dane niż akt stanu cywilnego, wydany w Polsce. W niektórych państwach fakt urodzenia dziecka nie jest dokumentowany w formie aktu stanu cywilnego⁶⁵.

- **realizacji orzeczeń sądowych, dotyczących kontaktów pomiędzy dzieckiem a rodzicem, który nie sprawuje bezpośredniej opieki – wystąpienie z 2 grudnia 2008 roku**

Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o podjęcie działań, zmierzających do zwiększenia skuteczności realizacji sądowych orzeczeń o kontaktach z rodzicem, z którym dziecko nie zamieszkuje. Rzecznik Praw Dziecka zaproponował:

- opracowanie wytycznych dla kuratorów sądowych na temat działań, jakie powinny zostać podjęte w trakcie wykonywania orzeczeń;
- zapewnienie pomocy psychologa lub pedagoga podczas kontaktów;
- określenie sposobów postępowania w sytuacji utrudniania kontaktów przez jednego z rodziców lub gdy dziecko odmawia spotkania z jednym z rodziców pod wpływem namowy ze strony rodzica, u którego przebywa;
- stworzenie ogólnopolskiej sieci placówek, na terenie których w uzasadnionych przypadkach dochodziłoby do kontaktów rodzica z małoletnim w obecności psychologa;
- wprowadzenie kary grzywny dla rodziców, uporczywie utrudniających kontakty⁶⁶.

Minister Sprawiedliwości odpowiedział, że w związku z nowelizacją Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, która wchodzi w życie w dniu 13 czerwca 2009 roku, a wprowadza wiele nowych rozwiązań, zabezpieczających wykonanie postanowień o kontaktach z dziećmi, przedwczesne byłoby wprowadzenie kolejnych zmian legislacyjnych⁶⁷.

⁶⁵ BMP-0716-11624(1)/08/JD

⁶⁶ ZII/500/2/2008/RR

⁶⁷ DL-P-II-4133-6/08

2.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem do wychowania w rodzinie, dotyczyły:

- władzy rodzicielskiej i opieki nad dzieckiem

Jedną z najliczniejszych kategorii spraw, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka, stanowią sprawy dotyczące władzy rodzicielskiej i opieki nad dzieckiem. W zdecydowanej większości sprawy te wnosili rodzice, następnie – dziadkowie, rodzeństwo, osoby trzecie oraz organizacje pozarządowe. Bardzo często zgłaszające się do Rzecznika osoby starały się przedstawić swój wyidealizowany wizerunek, zarzucając jednocześnie drugiemu rodzicowi zaniedbania lub nadużycia władzy rodzicielskiej. Pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka w celu weryfikacji otrzymanych informacji występowali do sądów lub ośrodków pomocy społecznej i w wielu przypadkach stwierdzali brak przesłanek do dalszego prowadzenia sprawy.

Problemy, dotyczące sprawowania władzy rodzicielskiej przez rodziców i konflikty, powstałe na tym tle, są bardzo częste. Jednocześnie, jeżeli rodzice – nawet nieumyślnie – przenoszą wzajemny konflikt na relacje z dzieckiem, powoduje to bardzo negatywne konsekwencje dla jego rozwoju emocjonalnego i psychicznego.

Zgodnie z zasadą niezawisłości sędziowskiej, Rzecznik Praw Dziecka nie może ingerować w rozstrzygnięcia sądowe. Działania Rzecznika polegają na udzieleniu pomocy prawnej rodzicom i osobom bliskim dzieci oraz psychologiczno-pedagogicznej – w zakresie ochrony dzieci przed negatywnymi skutkami konfliktu między rodzicami. Pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka w pierwszej kolejności starają się zachęcać do porozumienia pomiędzy rodzicami, wskazując na możliwość skorzystania z mediacji.

Rzecznik Praw Dziecka, zgodnie ze swoimi kompetencjami, monitoruje postępowania sądowe, poddaje analizie akta, wskazuje ewentualne błędy proceduralne, zaistniałe w toku postępowania, zwraca się do właściwych organów (prezesów sądów, Ministerstwa Sprawiedliwości) o przeprowadzenie postępowań nadzorczych w ramach sprawowanego nadzoru administracyjnego. Uprawnienia Rzecznika uległy znacznemu rozszerzeniu w grudniu 2008 roku, gdy weszła w życie znowelizowana Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka.

Sprawy, związane z władzą rodzicielską rozpatrywane były zarówno w odrębnych postępowaniach sądowych, jak i w toku postępowań rozwodowych. Podkreślić należy

praktykę rozpatrywania na początku postępowania rozwodowego (w trybie zabezpieczenia) wniosków małżonków o uregulowanie sytuacji dziecka. Wydaje się, że praktyka ta jest zgodna z dobrem dzieci, należy jednakże zauważyć, że orzekając o udzieleniu zabezpieczenia, sądy nie badają całości materiału dowodowego.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszali się rodzice, którzy twierdzili, że zostali pokrzywdzeni postanowieniem sądu, ograniczającym lub pozbawiającym ich władzy rodzicielskiej. W takich sytuacjach Rzecznik Praw Dziecka wskazywał rodzicom możliwości wystąpienia z zażaleniem od wydanego postanowienia lub – jeżeli postanowienie było prawomocne – z wnioskiem o zmianę postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, zgodnie z artykułem 742 Kodeksu postępowania cywilnego.

Jedną z takich spraw był przypadek pani Ż., która do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się w czerwcu 2008 roku. Sąd na czas trwania postępowania rozwodowego ustalił miejsce zamieszkania dwójki jej dzieci przy ojcu. Pomimo wydanego przez sąd orzeczenia, pani Ż. nadal sprawowała bezpośrednią opiekę nad dziećmi. Ich ojciec był osobą niezaradną, uzależnioną od alkoholu. Został m.in. ukarany przez sąd, rozpatrujący jego wniosek o przymusowe odebranie dzieci matce, karą grzywny za stawienie się na rozprawie pod wpływem alkoholu. Sporządzona w toku postępowania opinia psychologiczna wskazywała, że matka jest dalece bardziej predysponowana do opieki nad dziećmi i ma z nimi silniejszą więź emocjonalną. Pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka pomogli pani Ż. złożyć wniosek o zmianę postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia oraz interweniowali w celu jego rozpoznania w terminie, przewidzianym w Kodeksie postępowania cywilnego. W lipcu 2008 roku sąd, prowadzący postępowanie rozwodowe, zmienił wcześniejsze postanowienie, ustalając miejsce zamieszkania dzieci przy matce⁶⁸.

Bywało też, że rodzice nie zgadzali się z treścią orzeczenia rozwodowego w zakresie władzy rodzicielskiej i opieki nad dzieckiem lub wskazywali nowe okoliczności, które uzasadniały zmianę orzeczenia zawartego w wyroku rozwodowym. W takich sytuacjach Rzecznik Praw Dziecka wskazywał, że zgodnie z treścią artykułu 106 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, sąd może zmienić zawarte w wyroku orzekającym rozwód orzeczenie o władzy rodzicielskiej i sposobie jej wykonywania.

Kwestie władzy rodzicielskiej i opieki nad dziećmi rozstrzygane są także w toku postępowań odrębnych, wszczynanych zarówno przez rodziców, jak i podejmowanych

⁶⁸ ZII/410/281/2008/RR

przez sąd z urzędu. Rodzice, zwracający się w takich sytuacjach do Rzecznika Praw Dziecka, zawsze byli informowani o wadze, jaką dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dziecka mają wzajemne relacje rodziców oraz o konsekwencjach podważania decyzji i umiejętności wychowawczych drugiego rodzica. Uzyskiwali także informacje o możliwości wystąpienia do sądu opiekuńczego z wnioskiem o rozstrzygnięcie w istotnej sprawie dziecka, zgodnie z artykułem 97 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Do Rzecznika Praw Dziecka kierowane były również informacje o nadużywaniu lub zaniechaniu swoich obowiązków przez rodziców. Jeżeli przekazywane informacje uzasadniały wszczęcie postępowania opiekuńczego z urzędu, sprawa przekazywana była niezwłocznie do właściwego sądu, a następnie Rzecznik monitorował podjęte postępowanie. W tym zakresie współpraca z sądami układała się zazwyczaj dobrze. Jeśli postępowanie było już w toku, na prośbę rodziców lub osób bliskich dla dziecka, Rzecznik Praw Dziecka badał również prawidłowość postępowania sądowego w sprawach o pozbawienie, zawieszenie lub ograniczenie władzy rodzicielskiej. Pracownicy Biura udzielali porad prawnych odnośnie uprawnień uczestników postępowania oraz działań, jakie mogą podjąć w postępowaniu sądowym.

Odrębnym problemem jest realizacja orzeczeń sądowych, przyznających opiekę lub ustalających miejsce zamieszkania dziecka przy jednym z rodziców. Należy zaznaczyć, że zgodnie z wykładnią Sądu Najwyższego rodzic, który ma pełnię władzy rodzicielskiej, nie może być sprawcą przestępstwa uprowadzenia dziecka, określonego w artykule 211 Kodeksu karnego. Procedurę odbioru dziecka przewidują przepisy artykułów 598¹-598¹³ Kodeksu postępowania cywilnego. Określają one, iż sąd po przeprowadzeniu rozprawy może wydać postanowienie o odebraniu osoby, podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Sąd wyznacza termin, w jakim zobowiązany powinien oddać dziecko uprawnionemu. Jeżeli zobowiązany nie zastosuje się do postanowienia, sąd – na wniosek uprawnionego – zleca kuratorowi przymusowe odebranie. Kurator sądowy przy wykonywaniu swoich obowiązków może skorzystać z asysty Policji oraz zażądać pomocy organu opieki społecznej lub innej instytucji, powołanej do działania na rzecz dobra dziecka. Niestety, działania kuratorów często okazują się nieskuteczne, a dodatkowo sama procedura odebrania dziecka nie jest precyzyjnie określona. Przykładem może być kwestia powiadomienia rodzica, opiekującego się dzieckiem o terminie przymusowego odbioru. Przepisy nie określają, kiedy i w jakim trybie ma nastąpić zawiadomienie, co powoduje, że kuratorzy samodzielnie dokonują interpretacji przepisów, doręczając

zawiadomienie krótko przed odbiorem dziecka lub stosując procedurę, przewidzianą dla doręczeń pism sądowych.

W Biurze Rzecznika Praw Dziecka prowadzona jest sprawa pani Z., która zgodnie z postanowieniem sądu powinna sprawować władzę rodzicielską nad synem. Ojciec chłopca odmówił wykonania postanowienia sądu. Kurator sądowy, planując dokonanie czynności, zawiadomił ojca chłopca w trybie, przewidzianym dla doręczeń pism sądowych. Ojciec dziecka potwierdził odbiór wezwania. W trakcie przymusowego odbioru kurator i pani Z. nie zastali jednak nikogo w miejscu zamieszkania ojca małoletniego. Kurator zwrócił się więc do Prokuratury z prośbą o podjęcie działań mających na celu umożliwienie odebrania chłopca. Procedura ta znacznie przedłuża postępowanie i powoduje rozluźnienie więzi emocjonalnej pomiędzy synem i matką. Sprawa jest monitorowana przez Rzecznika Praw Dziecka⁶⁹.

- kontaktów z dzieckiem i realizacji orzeczeń sądowych, ustalających kontakty

Kontakty rodziców z dziećmi są odrębnym od władzy rodzicielskiej zagadnieniem. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego „osobista styczność z dzieckiem nie jest atrybutem władzy rodzicielskiej i prawo do tego mają rodzice nawet wtedy, gdy władzy rodzicielskiej zostali pozbawieni”⁷⁰. Prawo do utrzymywania kontaktu z dzieckiem przysługuje nie tylko rodzicom. W praktyce oraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że krewni silnie związani emocjonalnie z dzieckiem mogą – pomimo sprzeciwu opiekunów – zwrócić się do sądu z wnioskiem o ustalenie ich kontaktów z małoletnim.

W Biurze Rzecznika Praw Dziecka prowadzona była sprawa, zgłoszona przez ciocię i babcię ośmioletniego Dawida. Po śmierci matki chłopca, jego ojciec odmówił krewnym zgody na kontakty z Dawidem. Sąd ustalił kontakty krewnych z chłopcem w miejscu zamieszkania małoletniego, jednakże – pod wpływem rodziny ze strony ojca – małoletni odmawiał zgody na spotkania. Dopiero ustalenie spotkań w obecności psychologa i na terenie placówki interwencji kryzysowej pozwoliło na nawiązanie prawidłowych relacji pomiędzy Dawidem a jego ciocią i babcią⁷¹.

Często zwracają się do Rzecznika Praw Dziecka rodzice lub bliscy członkowie rodziny, prosząc o pomoc w uzyskaniu kontaktu z dzieckiem. Podobnie, jak w sprawach

⁶⁹ ZII/410/545/2008/RR

⁷⁰ Sąd Najwyższy, wyrok z dnia 8 września 2004 r., sygnatura: IV CK 615/03

⁷¹ ZII/410/242/2008/RR

dotyczących władzy rodzicielskiej, Rzecznik Praw Dziecka zaleca w pierwszej kolejności próbę nawiązania porozumienia i ustalenia kontaktów z dzieckiem w drodze negocjacji lub proponuje skorzystanie z usług mediatora. Jeżeli wspomniane działania okażą się nieskuteczne, udziela informacji prawnej odnośnie możliwości wszczęcia postępowania sądowego i uprawnień, jakie przysługują w toku postępowania sądowego.

Sytuację osób, którym utrudniane są kontakty z dziećmi, komplikuje dodatkowo brak jednoznacznego wskazania przepisów, na podstawie których powinno dochodzić do wykonania orzeczeń, ustalających kontakty. Do sierpnia 2008 roku, zgodnie z wcześniejszym orzecznictwem Sądu Najwyższego, sądy powszechnie używały przepisów o egzekucji świadczeń niepieniężnych, zwłaszcza przepisów artykułów 1050 i 1051 Kodeksu postępowania cywilnego. Jednakże Sąd Najwyższy⁷² opowiedział się stanowczo przeciwko ich stosowaniu w sprawach, dotyczących wykonywania orzeczeń, ustalających kontakty z dzieckiem. Orzeczenia te powinny podlegać wykonaniu w oparciu o artykuł 598¹ i następne Kodeksu postępowania cywilnego, a zatem zgodnie z przepisami, regulującymi kwestię odbioru osoby, podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką od osoby nieuprawnionej. Brak jednoznacznego uregulowania tej kwestii powoduje, że np. sądy wrocławskie nadal prowadzą postępowania o wykonanie orzeczenia ustalającego kontakty zgodnie z przepisami artykułu 1050 i nast. Kodeksu postępowania cywilnego, gdy w tym samym czasie sądy łódzkie w analogicznej sprawie stosują przepisy artykułów 598¹-598¹³ Kodeksu postępowania cywilnego.

Wiele osób, zgłaszających się do Rzecznika Praw Dziecka, wskazuje na przewlekłość postępowania sądowego, dotyczącego wykonania orzeczenia o kontaktach. Kilkumiesięczne oczekiwania na wyznaczenie kolejnych posiedzeń sądu i – często ponad półroczne – oczekiwanie na orzeczenie powodują rozluźnienie więzi emocjonalnej rodzica z dzieckiem i zostawiają trwałe piętno w psychice dziecka.

Skomplikowanym zagadnieniem jest samo utrudnianie kontaktów – może ono bowiem polegać zarówno na uniemożliwianiu spotkania (wywiezienie dziecka w czasie zaplanowanego kontaktu, niewpuszczenie drugiego rodzica do domu, niewydanie dziecka na spotkanie poza miejscem jego zamieszkania) oraz na manipulowaniu dzieckiem, nastawianiu, a nawet przekupywaniu go w celu przekonania do odmowy kontaktu z drugim rodzicem. Takie zachowania, powodowane chęcią usunięcia drugiego rodzica z życia dziecka lub będące formą nacisku w konflikcie byłych partnerów, należy ocenić

⁷² Sąd Najwyższy, uchwała z dnia 28 sierpnia 2008 roku; sygn. III CZP 75/08.

jako niezwykle naganne. Dążyć należy do stworzenia rozwiązań prawnych, gwarantujących dziecku jak najlepszą ochronę przed działaniami nieodpowiedzialnych rodziców.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwracają się również rodzice, którzy uważają, że kontakty z dzieckiem zostały ustalone nieprawidłowo. Wśród tych osób są zarówno rodzice sprawujący bezpośrednią opiekę nad dzieckiem wskazujący, że kontakty zostały ustalone w sposób niezgodny z dobrem dziecka (np. w miejscu zamieszkania rodzica, który nie sprawuje opieki nad dzieckiem, gdy przeciwko niemu toczy się postępowanie prokuratorskie lub sądowe o popełnienie przestępstwa przeciwko dziecku), jak i rodzice uważający, że spotkania z dzieckiem zostały ustalone za rzadko i nie pozwalają na utrzymywanie właściwych relacji z dzieckiem. Pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka udzielają niezbędnych porad prawnych, m.in. informując rodziców, że zgodnie z artykułem 577 Kodeksu postępowania cywilnego sąd opiekuńczy może zmienić swe postanowienie nawet prawomocne, jeżeli wymaga tego dobro osoby, której postępowanie dotyczy.

- **rodzin zastępczych**

Wśród spraw z zakresu zastępczych, rodzinnych form opieki nad dzieckiem, dominują problemy, związane z brakiem pomocy socjalnej, wspierającej zarówno rodzinę zastępczą, jak też biologiczną dziecka. Analiza prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw wskazuje, iż szeroko rozumianą pomocą socjalną nie obejmuje się rodzin biologicznych ani przed umieszczeniem dziecka w środowisku zastępczym, ani po tym fakcie. Skutkiem braku fachowej pomocy, wspierającej rodziców i wyjaśniającej cel umieszczania dzieci poza rodziną, jest traktowanie przez nich tego środka jako rodzaju kary i zmowy pracowników socjalnych, sądów, sąsiadów, dziadków. Powoduje to negatywny stosunek rodziców zastępczych i naturalnych do siebie nawzajem, czego efektem jest utrudnianie rodzicom kontaktów z ich dziećmi, jak również nieprawidłowe rozumienie ról rodziców zastępczych i biologicznych, ich praw i obowiązków. Rodzice zastępczy czasami nie rozumieją tymczasowości powierzonych im zadań, myląc je z zadaniami rodziców adopcyjnych. Zdarza się, że są przekonani o konieczności odizolowania dziecka od rodziców biologicznych, uniemożliwiają im kontakty, reglamentują je czy odmawiają prawa do informacji o dziecku. Pytania, kierowane do Rzecznika, a dotyczące rodzicielstwa zastępczego, często związane są z zakresem władzy rodzicielskiej, jaką dysponują rodzice biologiczni i z prawem do sprawowania bieżącej

pieczy nad dzieckiem przez rodziców zastępczych. Szereg nieporozumień wiąże się właśnie z brakiem współpracy pomiędzy rodzicami a rodzicami zastępczymi dziecka w zakresie jego terapii, leczenia czy uczestniczenia w dodatkowych zajęciach szkolnych.

Analiza skarg, wnoszonych do Rzecznika Praw Dziecka, wskazuje na niedostateczną pomoc, jaką otrzymują rodzice zastępczy i ograniczenie jej w zasadzie do kwestii finansowych. Skarżą się oni na brak wsparcia w sprawach wychowawczych, brak dostępu i informacji o specjalistach z zakresu psychologii, psychoterapii, pedagogiki. Wielu z nich nie zwraca się do Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie z obawy przed negatywną oceną tych służb, która – jak się obawiają – mogłaby skutkować wnioskiem o rozwiązanie rodziny zastępczej. Osoby, sprawujące funkcję rodziców zastępczych, skarżą się na pozostawianie ich bez pomocy, bez informacji o tym, co robić w sytuacjach kryzysowych. Problem ten związany jest m. in. z niedostateczną informacją o stanie zdrowia dzieci, umieszczanych w rodzinach zastępczych, ich specyficznych potrzebach, dotychczasowym leczeniu czy terapii. Dowodzi to, że podczas szkoleń dla kandydatów, mających pełnić rolę rodziców zastępczych, nie otrzymują oni wystarczającej wiedzy na temat czekających ich zadań. Brak wsparcia i świadomości potrzeb dzieci niejednokrotnie skutkuje rozwiązywaniem rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka.

Wiele spraw dotyczy też niedostatecznej pomocy finansowej. Osoby sprawujące opiekę zastępczą często samodzielnie pokrywają koszty wizyt lekarskich, konsultacji specjalistycznych, terapii czy leków. Powtarzają się wątpliwości, dotyczące zasad i zakresu pomocy, udzielanej osobom, opuszczającym rodzinne formy opieki zastępczej. Ważnym zagadnieniem jest też sytuacja dzieci chorych, czekających na opiekę zastępczą. Problem dotyczy szczególnie małych dzieci, urodzonych z ciężkimi wadami, cierpiących na poważne, przewlekłe choroby. Jak wynika z podjętych spraw, brak jest dostatecznej liczby rodzinnych form opieki zastępczej, zwłaszcza specjalistycznych, mogących zagwarantować opiekę takim dzieciom.

Nowym zagadnieniem jest sytuacja dzieci, zakażonych wirusem HIV, wychowywanych w rodzinach zastępczych. Problemy, jakie napotykają ich rodzice zastępczy, dotyczą przede wszystkim funkcjonowania dzieci w środowisku szkolnym i korzystania ze zorganizowanego wypoczynku letniego.

Pojawiają się również problemy, związane z przemocą opiekunów zastępczych wobec powierzonych ich opiece dzieci, w tym – z molestowaniem seksualnym.

Interwencje, podejmowane w odniesieniu do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, dotyczą również kwestii organizacyjnych – ich tworzenia, powoływania nowych i rozwiązywania już działających. Podejmowane sprawy dotyczą zmiany formy rodziny zastępczej i przyjmowania dzieci w sytuacjach, wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki zastępczej. Niewystarczająca liczba zawodowych, niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego sprawia, że przyjmują one większą, niż przewidują zapisy ustawy, liczbę dzieci⁷³.

Liczne interwencje, podejmowane przez Rzecznika, miały na celu wyjaśnienie sytuacji opiekuńczej dzieci, dające szansę na szybkie umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej. W ten sposób skracano czas, jaki przebywały one w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Zgłaszające się do Biura osoby, zainteresowane pełnieniem funkcji rodziny zastępczej, uzyskiwały informacje na temat wymogów, jakie winny być spełnione w celu ustanowienia tej formy opieki.

- **małoletnich cudzoziemców, pozostawionych w Polsce bez opieki**

Do Rzecznika Praw Dziecka docierały informacje o przypadkach porzucania dzieci przez rodziców, posiadających obce obywatelstwo. Porzucone dzieci trafiały, na podstawie tymczasowego orzeczenia sądu, do placówek opiekuńczo-wychowawczych. Sytuacja prawna dzieci cudzoziemskich pozostawionych bez opieki jest bardzo trudna. Największe problemy wynikają z faktu, że dzieci te, umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej, nie mogą korzystać z szeregu praw, przysługujących dzieciom polskim, a także cudzoziemcom, których pobyt w Polsce odbywa się na podstawie stosownego zezwolenia władz polskich. Przede wszystkim, nie ma prawnej możliwości objęcia takich dzieci ubezpieczeniem zdrowotnym. Obowiązujący stan prawny nie pozwala także na zameldowanie małoletnich cudzoziemców w Polsce. Sądy polskie jedynie tymczasowo regulują ich sytuację prawną, nie pozbawiając rodziców dzieci władzy rodzicielskiej, co oznacza, że są trudności z przekazaniem małoletnich do adopcji. Rzecznik Praw Dziecka w poprzednich latach kierował w powyższej sprawie wystąpienia do właściwych instytucji, zwracając uwagę na konieczność uregulowania sytuacji prawnej małoletnich cudzoziemców.

Jeden z takich przypadków dotyczył małoletniego obywatela Białorusi, chorego na mukowiscydozę. Został on porzucony przez matkę, sprawę opisała prasa, a Rzecznik

⁷³ Por. Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. Nr 64 z 15 kwietnia 2004 r., poz. 593, z późn zm., art. 74.1 pkt 4.

Praw Dziecka podjął decyzję o konieczności interwencji. Ustalono, że ustanowiona przez sąd rodzina zastępcza, po krótkim okresie sprawowania opieki nad dzieckiem, zrezygnowała z pełnienia powierzonych jej funkcji. Z posiadanych przez Rzecznika informacji wynikało, że władze białoruskie zwróciły się do sądu polskiego z wnioskiem o powrót chłopca na Białoruś. Współpraca Rzecznika z właściwym miejscowo sądem rejonowym, Kancelarią Prezydenta RP oraz Transparency International Polska przyczyniła się do pozytywnego zakończenia sprawy i w efekcie – nadania chłopcu obywatelstwa polskiego. Matka dziecka – obywatelka Białorusi, posiadająca pełną władzę rodzicielską – skontaktowała się z Rzecznikiem Praw Dziecka, wyrażając gotowość przejęcia opieki nad synem. Orzeczeniem sądu małoletni wrócił pod jej opiekę. Rzecznik Praw Dziecka przez cały czas monitoruje sytuację materialną oraz socjalno-bytową rodziny⁷⁴.

- uprowadzenia dziecka poza granice Polski przez jednego z rodziców

Wymiar międzynarodowy ma również zjawisko wywożenia dzieci z państwa stałego pobytu przez jedno z rodziców, bez zgody drugiego. W wypadkach takich uprowadzeń dochodzi do nagłej zmiany warunków życia dziecka. Celem Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (Dz. U. Nr 108 z 1995 roku, poz. 528), jest ochrona dziecka przed negatywnymi skutkami uprowadzenia lub zatrzymania dziecka przez osobę, której nie przysługuje wyłączne prawo decydowania o miejscu jego pobytu. Do Rzecznika Praw Dziecka dociera coraz więcej sygnałów od matek, którym sąd w trybie wspomnianej Konwencji nakazał wydanie dziecka i jego powrót do kraju, z którego zostało wywiezione (kraju stałego pobytu). Działania Rzecznika zależały od tego, na jakim etapie sprawy została mu ona zgłoszona. Rzecznik monitorował sprawy, toczące się w sądzie w trybie Konwencji haskiej, analizował ich akta, uczestniczył w nich w charakterze obserwatora. Przewidziany w Konwencji nakaz powrotu dziecka w wypadku jego bezprawnego wywieżenia za granicę nie ma charakteru bezwzględnego obowiązku. Sąd może oddalić wniosek o wydanie dziecka, jeśli strona sprzeciwiająca się wydaniu dziecka dowiedzie poważnego ryzyka wystąpienia szkody psychicznej lub fizycznej u dziecka w wypadku jego powrotu do dawnego miejsca zamieszkania. Osoby, zwracające się do Rzecznika Praw Dziecka bardzo często podnoszą, że dziecko może spotkać krzywdę fizyczną lub psychiczną po powrocie do kraju, z

⁷⁴ ZII/470/3/2008/RR

którego zostało wywiezione. Analizując akta sprawy i śledząc tok postępowania sądowego Rzecznik bada, czy sąd umożliwił stronie wykazanie w postępowaniu dowodowym, iż powrót dziecka istotnie mógłby mieć dla niego negatywne konsekwencje.

W odwrotnej sytuacji byli rodzice, którzy zwracali się do Rzecznika z prośbą o pomoc w odzyskaniu dziecka, bezprawnie wywiezionego za granicę. Często okazywało się, że o fakcie tym informowali jedynie organy ścigania. Nie zawiadamiali natomiast właściwego w tej mierze organu centralnego (Ministerstwa Sprawiedliwości), który zgodnie z postanowieniami Konwencji haskiej jest władny do uruchomienia procedury odebrania dziecka. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik informował wnioskodawców o możliwości podjęcia przez nich właściwych, określonych przepisami Konwencji działań. Rzecznik monitorował toczące się postępowania, zmierzające do odzyskania bezprawnie uprowadzonego dziecka.

Do tej kategorii spraw należał przypadek 11-miesięcznego chłopca, uprowadzonego przez ojca do Belgii. Mimo uprowadzenia dziecka, policja belgijska nie znajdowała podstaw do zatrzymania sprawcy i odebrania mu dziecka. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka działania ojca wyczerpywały natomiast przesłanki bezprawnego uprowadzenia, określone w art. 3 Konwencji haskiej, której stronami są tak Rzeczpospolita Polska, jak i Królestwo Belgii. Rzecznik skontaktował się więc z matką dziecka, która dzięki jego wskazówkom złożyła w Ministerstwie Sprawiedliwości odpowiedni wniosek o odebranie dziecka. Wszczęte w tej sprawie postępowanie zakończyło się orzeczeniem sądu, nakazującym ojcu wydanie dziecka. Po pół roku od uprowadzenia, chłopiec powrócił do matki, do Polski⁷⁵.

- obywateli polskich, zamieszkałych za granicą

Obywatele polscy, mieszkający za granicą, zwracali się do Rzecznika Praw Dziecka o pomoc w związku z wydanymi przez zagraniczne sądy orzeczeniami, ograniczającymi lub pozbawiającymi ich władzy rodzicielskiej oraz nałożonymi przez niemieckie Urzędy ds. Młodzieży (Jugendamt) zakazami używania podczas spotkań z dziećmi języka polskiego. Działania Rzecznika w tych sprawach polegały na występowaniu do polskich placówek konsularnych z prośbą o udzielenie obywatelom polskim wszechstronnej pomocy na podstawie ustawy o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr Nr 215 z 2002 r., poz. 1823) oraz o uczestniczenie w rozprawach sądowych w charakterze

⁷⁵ ZII/470/24/2008/AJ

obserwatora. Już wcześniej Rzecznik wyraził stanowisko, iż nałożone przez instytucje niemieckie zakazy używania języka polskiego są wysoce dyskryminujące i stanowią naruszenie uprawnień polskich obywateli, wynikających z posiadanej przez nich władzy rodzicielskiej. Ponadto stosownie do postanowień art. 9 ust. 3 Konwencji o prawach dziecka (Dz. U. Nr 120 z 1991 roku, poz. 526) dziecko, odizolowane od jednego z rodziców, ma prawo do utrzymywania kontaktów z obojgiem rodziców. Należy więc przyjąć, że kontakty te nie powinny być ograniczone poprzez nieuzasadnione nałożenie na rodziców zakazu używania języka, w którym dziecko wzrastało. Obecnie sprawa dyskryminacji rodziców przez niemieckie Urzędy ds. Młodzieży jest przedmiotem zainteresowania ze strony instytucji Unii Europejskiej. Powołały one specjalną grupę, monitorującą działalność Jugendamtów, planują też podjąć stosowną rezolucję, w której pojawiłby się zapis, gwarantujący rodzicom prawo do rozmowy z dziećmi w ich ojczystym języku. Rzecznik Praw Dziecka pozostaje w tej mierze w kontakcie z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i zajmującymi się sprawą deputowanymi do Parlamentu Europejskiego. W marcu 2009 roku przedstawiciel Rzecznika poruszył tę kwestię podczas X Sesji Rady Praw Człowieka przy Zgromadzeniu Ogólnym ONZ, obradującej w Genewie.

3. PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH

Każde dziecko ma prawo do poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu, społecznemu. Główną odpowiedzialność ponoszą w tej mierze jego rodzice. Stanowi o tym art. 27 Konwencji o prawach dziecka.

W 2008 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 700 spraw, związanych z prawem do godziwych warunków socjalnych, w tym:

- 354 zgłoszono na piśmie;
- 338 podczas rozmów telefonicznych;
- 8 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- wypłat zasiłków macierzyńskich;
- przesłanek, uprawniających do nabycia świadczeń pielęgnacyjnych;

- bezpieczeństwa dzieci w czasie wycieczki letniej;
- ulg na przejazdy kolejowe dla dzieci rodziców, czasowo przebywających za granicą;
- kryterium dochodowego, uprawniającego do świadczeń rodzinnych;
- problemów mieszkaniowych.

3.1. Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do godziwych warunków socjalnych dotyczyły:

- **nieterminowych wypłat zasiłków macierzyńskich – wystąpienia z 3 i 7 stycznia 2008 roku**

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszały się matki, które otrzymywały zasiłki macierzyńskie z opóźnieniem, przekraczającym nawet dwa miesiące. W wielu przypadkach ZUS przerzucał na rodziców swoje obowiązki – zwracał się do ubezpieczonego o dokumenty, potwierdzające odprowadzanie przez zakłady pracy składki. W związku z tym Rzecznik zwrócił się do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych⁷⁶ oraz do Ministra Pracy i Polityki Społecznej⁷⁷.

W odpowiedzi Minister Pracy i Polityki Społecznej stwierdził, że skala kontroli uprawnień do wypłaty zasiłków, jak i sposób jej przeprowadzenia, nie są nadmiernie uciążliwe dla ubezpieczonych. Zapewnił, że obowiązujące przepisy gwarantują wypłatę należnych świadczeń – resort nie widzi więc podstaw do zmiany przepisów⁷⁸.

- **ulłatwień podatkowych dla rodzin w roku 2008 – wystąpienie z 7 stycznia 2008 roku**

W 2007 r. Sejm uchwalił zmiany w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych, wprowadzając ulgę z tytułu wychowywania dziecka. W wystąpieniu do Ministra Finansów Rzecznik zauważył, że z ulgi prorodzinnej mogą korzystać tylko podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych, uzyskujący dochody opodatkowane na ogólnych zasadach przy zastosowaniu skali podatkowej, wychowujący własne lub przysposobione dzieci. Z ulgi nie skorzystają natomiast rolnicy i przedsiębiorcy, którzy

⁷⁶ ZBA/I/500/1-1/2008/KSz

⁷⁷ ZBA/500/1-2/2008/KSz

⁷⁸ DUS-07-25-KT/08

rozliczają się z fiskusem ryczałtem, w drodze tzw. karty podatkowej, oraz osoby, które płacą podatek liniowy⁷⁹.

Minister Finansów w odpowiedzi podkreślił istnienie szeregu instrumentów systemu podatkowego, które wpływają na zmniejszenie obciążeń podatkowych osób, wychowujących dzieci⁸⁰.

- **minimalizowania nierówności społecznych – wystąpienie z 6 marca 2008 roku**

Rzecznik wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w związku z publikacją raportu Komisji Europejskiej, w którym stwierdzono, iż – pomimo stałego zatrudnienia rodziców – znaczny odsetek polskich rodzin żyje w biedzie. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się osoby samotnie wychowujące dzieci oraz rodziny wielodzietne, które funkcjonują na granicy ubóstwa⁸¹.

Minister Pracy i Polityki Społecznej w odpowiedzi poinformował, że prezentowane w raporcie wskaźniki opierają się na danych o dochodach gospodarstw domowych za rok 2004. W latach 2005-2007 Polska podjęła szereg działań, które mają na celu ograniczenie skali ubóstwa wśród dzieci. W ostatnim okresie, w związku ze znacznym spadkiem bezrobocia oraz wzrostem wynagrodzeń, znacznie poprawiła się sytuacja materialna rodzin. Informacje na temat skali ubóstwa, przedstawione w raporcie, nie są więc aktualne⁸².

- **zmiany przepisów, określających przesłanki do nabycia świadczenia pielęgnacyjnego – wystąpienie z 17 kwietnia 2008 roku**

Zgodnie z przepisami, świadczenia pielęgnacyjne nie przysługują osobie, która została umieszczona w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym i korzysta w nim z całodobowej opieki albo w związku z koniecznością kształcenia, rewalidacji lub rehabilitacji przebywa w placówce, zapewniającej całodobową opiekę przez co najmniej 5 dni w tygodniu. W rzeczywistości jednak dzieci przebywają w tych ośrodkach, gdyż samorządy nie dysponują odpowiednimi szkołami w miejscu zamieszkania. Dzieci są zmuszone mieszkać w internacie z uwagi na odległość, dzielącą je od domu rodzinnego. Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu do Ministra Pracy i Polityki Społecznej zaproponował rozważenie, czy pozbawienie świadczenia pielęgnacyjnego jest zasadne

⁷⁹ ZBIA/I/13-1/2008/KSz

⁸⁰ DD3/033/1/IMD/08/MB 7-591

⁸¹ ZBIA/500/24-1/2008/KS/NG

także w przypadkach, gdy w ośrodku szkolno-wychowawczym dziecko realizuje obowiązek szkolny⁸³.

W odpowiedzi Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że powyższe zasady przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego są już przedmiotem rządowej nowelizacji ustawy o świadczeniach rodzinnych. Przewidywane zmiany spowodują wzrost liczby rodziców, uprawnionych do świadczeń pielęgnacyjnych na niepełnosprawne dzieci⁸⁴.

- **dzieci, które wraz z rodzinami nielegalnie zajmują lokale mieszkalne – wystąpienie z 21 kwietnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Prezydenta Wałbrzycha w związku z docierającymi informacjami na temat sytuacji rodzin, nielegalnie przebywających w mieszkaniach, będących w dyspozycji Urzędu Miasta. Rzecznik Praw Dziecka prosił o nadzorowanie, czy prawa tych dzieci nie są naruszane⁸⁵.

W odpowiedzi Prezydent Wałbrzycha zapewnił, iż sytuacja tych dzieci będzie na bieżąco monitorowana i w razie konieczności zostaną podjęte stosowne działania, mające na względzie dobro dziecka⁸⁶.

- **letniego wypoczynku dzieci i młodzieży – wystąpienie z 4 czerwca 2008 roku**

Rzecznik zwrócił się do Głównego Inspektora Sanitarnego zaniepokojony sygnałami, iż w okresie letniego wypoczynku dzieci i młodzież przebywają w niewłaściwych warunkach, stanowiących zagrożenie dla ich zdrowia⁸⁷.

W odpowiedzi Główny Inspektor Sanitarny podał, że właśnie w związku z tymi informacjami ogłoszona została „Instrukcja Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 22 maja 2008 r. w sprawie wymagań higieniczno-sanitarnych dla stacjonarnych obozów pod namiotami”⁸⁸.

- **bezpieczeństwa dzieci w trakcie letniego wypoczynku – wystąpienie z 5 czerwca 2008 roku**

⁸² DSR-III-078-4-1/5/08/PS

⁸³ ZBIA/500/29-1/2008/KSz

⁸⁴ DSR-I-073-10-1-TW/08

⁸⁵ GR/500/1-1/2008/ES

⁸⁶ KP 0717/90/2008

⁸⁷ ZBIA/500/37-1/2008/EK

⁸⁸ GIS-BŻ-WS-077-29/BO/08, GIS- HŚ-HK-4321-26/ASz/08, GIS-ZP-445-116-1/WO/08

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o dołożenie wszelkich starań, aby uczniowie mogli spędzić wakacje w sposób, gwarantujący im właściwie zorganizowany i bezpieczny wypoczynek⁸⁹.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż resort dokłada wszelkich starań, aby wypoczynek dzieci i młodzieży w okresie wakacyjnym był bezpieczny, odpowiednio zorganizowany i monitorowany. Minister podkreślił też, że przydzielając dotacje dla jednostek, organizujących wakacyjny letni wypoczynek dla dzieci i młodzieży, surowo ocenia wpływające wnioski⁹⁰.

- **prawa dzieci polskich, czasowo przebywających za granicą, do ulgowych przejazdów koleją – wystąpienie z 26 czerwca 2008 roku**

W związku z niehonorowaniem przez przewoźników prawa dzieci obywateli polskich, czasowo przebywających za granicą, do ulgowych przejazdów koleją, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił w roku 2007 do Ministra Edukacji Narodowej o podjęcie działań w celu zmiany stanu rzeczy⁹¹. Informację otrzymał do wiadomości także Minister Transportu. Z udzielonej przez Ministra Edukacji Narodowej odpowiedzi wynikało, że to właśnie ten resort powinien zająć się sprawą⁹². W związku z powyższym Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z zapytaniem w przedmiotowej sprawie do Ministra Transportu⁹³.

Minister Transportu odpowiedział, że inicjatywa uregulowania tego problemu powinna zostać podjęta przez ministra właściwego do spraw oświaty⁹⁴.

- **prewencyjnej kontroli placówek wypoczynku dzieci i młodzieży – wystąpienie z 12 sierpnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Komendanta Głównego Policji o wydanie funkcjonariuszom Policji polecenia przeprowadzenia prewencyjnej kontroli placówek wypoczynku dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem stanu trzeźwości zatrudnionych tam wychowawców. Wystąpienie spowodowane było napływającymi do

⁸⁹ ZBIA/500/36/2008/ESn, ZBIA/500/36-2/2008/ESn

⁹⁰ DKOS-MZ-045/05/2008

⁹¹ ZBIA/500/41-1/2008/ESn

⁹² DKOS-ZF-5008-8/07

⁹³ ZBIA/500/41-1/2008/ESn

⁹⁴ MB4t-024-23/08

Rzecznika informacjami od kuratorów oświaty o dużej liczbie przypadków spożywania alkoholu przez wychowawców i kierowników kolonii⁹⁵.

W odpowiedzi Komendant Główny Policji przedstawił działania Policji w okresie wakacyjnym i poinformował, iż do wszystkich komendantów wojewódzkich Policji skierowane zostało pismo, polecające policjantom zwracanie szczególnej uwagi na problem trzeźwości wychowawców i opiekunów kolonijnych⁹⁶.

- **kryterium dochodowego, od którego zależy dostęp do świadczeń rodzinnych – wystąpienie z 4 listopada 2008 roku**

Rzecznik zwrócił się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej z propozycją podniesienia kryterium dochodowego, od którego zależy dostęp do świadczeń rodzinnych. Podkreślił przy tym, że utrzymywanie progu dochodowego na poziomie niezmiennym od lat – 504 zł na osobę w rodzinie – oznacza drastyczne zmniejszanie się kręgu uprawnionych i obniżenie standardu świadczonej pomocy⁹⁷.

Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że trwają prace nad przyszłoroczną weryfikacją kwot progów dochodowych oraz kwot poszczególnych świadczeń. Nowe kryterium dochodowe uprawniające do zasiłku rodzinnego, będzie obowiązywało od 1 listopada 2009 roku⁹⁸.

3.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem do godziwych warunków socjalnych, dotyczyły:

- **problemów mieszkaniowych**

Najliczniejszą grupę spraw, zgłaszanych Rzecznikowi w związku z przysługującym dzieciom prawem do godziwych warunków socjalnych, stanowiły problemy lokalowe. Najczęściej proszono Rzecznika o pomoc i interwencję w uzyskaniu mieszkania komunalnego lub jego zamianie. W większości zwracali się o to rodzice małych dzieci, nieposiadający własnego mieszkania. W wielu przypadkach czynnikiem, powodującym podjęcie działań w sprawie uzyskania lokalu komunalnego, był problem występującego w rodzinach uzależnienia alkoholowego i chęć uwolnienia dzieci od tak demoralizującego

⁹⁵ ZBIA/500/45-1/2008/KC

⁹⁶ ENP-444/384/08

⁹⁷ ZBIA/500/58-1/2008/KC

wpływu. Często podnoszono również problem niskiego standardu i złego stanu technicznego dotychczas zajmowanych mieszkań. W wielu przypadkach o pomoc ubiegają się rodziny z dziećmi całkowicie niezdolnymi do samodzielnej egzystencji lub niepełnosprawnymi, wymagającymi stałej opieki osób dorosłych. Stworzenie im właściwych warunków lokalowych ma więc znaczenie dla rehabilitacji dzieci.

Rzecznik rozpoznawał zgłaszane mu sprawy, zgodnie z zakresem swoich możliwości i kompetencji ustawowych. Zwracał się do organów władz gminnych o wyjaśnienia okoliczności rozpatrywanych przypadków, o ich powtórne rozpatrzenie oraz udzielenie pomocy zainteresowanym. Problem lokalowy występuje na wiele większą skalę na terenach gmin typowo miejskich, gdzie znaczny odsetek ludności zamieszkuje w komunalnych budynkach wielorodzinnych. Wieloletnie zaniedbania gmin w realizacji ustawowego zadania, jakim jest rozwój budownictwa mieszkaniowego oraz brak środków na odtworzenie zdekapitalizowanej substancji mieszkaniowej sprawiają, że skala tego zjawiska rośnie. Sytuacji nie poprawiło też powołanie Towarzystw Budownictwa Społecznego, które wymagają od zainteresowanych znacznego wkładu finansowego. Gminy wiejskie z kolei przeważnie nie posiadają – lub posiadają w bardzo ograniczonym zakresie – własny, komunalny zasób mieszkaniowy. Z reguły są to – nieprzystosowane dla potrzeb mieszkaniowych – lokale po zlikwidowanych szkołach, ośrodkach zdrowia etc. Chociaż osoby zgłaszające się do Rzecznika często wskazują na tego typu pomieszczenia na terenie ich macierzystych gmin, to ich władze tłumaczą się brakiem środków na niezbędne adaptacje i remonty.

Niektórzy z zainteresowanych informowali następnie Rzecznika, że jego interwencje spowodowały przyspieszenie decyzji o umieszczeniu ich na liście osób, oczekujących na przydział lub zamianę mieszkania komunalnego.

Jedną ze spraw, związanych z problemem mieszkaniowym, zgłosiła Rzecznikowi Praw Dziecka mieszkanka Nysy. Po śmierci swojej siostry została ona decyzją sądu ustanowiona rodziną zastępczą dla 12-letniego syna zmarłej i jej 5-letniej, niepełnosprawnej wnuczki. Dzieci zostały tymczasowo zameldowane u niej, w innej miejscowości. W mieszkaniu o pow. 49,5 m², należącym do zgłaszającej sprawę, zamieszkało 8 osób. Tymczasem administrator budynku, w którym dzieci mieszkwały uprzednio, chciał pozbawić je lokalu po zmarłej twierdząc, że dzieci w tymczasowym miejscu pobytu, mają odpowiednie warunki mieszkaniowe. Po interwencji Rzecznika

⁹⁸ DSR-I-0700-1-20-MD-08

władze samorządowe miasta, z którego pochodziły dzieci, postanowiły zawrzeć z nimi – jako uprawnionymi do lokalu – umowę najmu⁹⁹.

- **świadczeń z pomocy społecznej**

Częste są skargi na funkcjonowanie Ośrodków Pomocy Społecznej, a zwłaszcza na wydawane przez nie decyzje o odmowie pomocy. Zainteresowani często nie wiedzieli, że kryterium dochodowe, od którego zależy przyznanie pomocy, jest ściśle uregulowane przepisami. Czasami okazywało się, że ich stan finansowy jest inny, niż to deklarowali. Jednak nadal dla wielu osób środki, otrzymywane z pomocy społecznej, stanowią jedyne źródło utrzymania rodziny. Obserwuje się brak oczekiwanych skutków pracy socjalnej – ktoś, kto zostaje beneficjentem środków, wypłacanych przez Ośrodki Pomocy Społecznej, zazwyczaj już nim pozostaje. Wydaje się, że do tej pasywności przyzwyczajone są już obie strony. Ośrodki Pomocy Społecznej często informują Rzecznika, że ich podopieczni nie przyjmują składanych im propozycji pracy.

- **rent rodzinnych**

Z prośbą o pomoc do Rzecznika zwracały się osoby, którym Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmawiał przyznania rent rodzinnych na dzieci po ich zmarłych rodzicach. Częstym powodem odmowy było niespełnianie – zdaniem ZUS – kryteriów, uprawniających do otrzymywania świadczenia. Najczęściej podawanym powodem był brak odpowiednio długiego okresu zatrudnienia zmarłej osoby bezpośrednio przed jej śmiercią. Rzecznik stwierdzał często, że wynikało to z bezrobocia strukturalnego w miejscu zamieszkania. W sprawach tych doradzano zainteresowanym występowanie na drogę sądową lub wniesienie do Prezesa ZUS wniosku o przyznanie rent specjalnych w drodze wyjątku.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się w takiej sprawie m.in. mieszkanka woj. zachodniopomorskiego, samotnie wychowująca niepełnoletnią córkę. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił jej przyznania renty rodzinnej na dziecko po zmarłym ojcu, mimo że miał on ponad dwudziestoletni, udokumentowany staż pracy w Państwowym Gospodarstwie Rolnym. Zainteresowana po śmierci męża złożyła do ZUS-u wnioski o przyznanie renty rodzinnej na dziecko. Został on rozpatrzony negatywnie. Rzecznik

⁹⁹ ZII/422/137/2008/GR

doradził jej, by skorzystała z prawa do zaskarżenia decyzji. W efekcie, sąd przyznał rentę rodzinną na dziecko od dnia złożenia wniosku¹⁰⁰.

- **alimentów i zaliczek alimentacyjnych**

Do Rzecznika Praw Dziecka kierowane były sprawy dotyczące:

- trudności z egzekucją świadczeń alimentacyjnych od dłużników, przebywających w kraju i za granicą;
- zastrzeżeń co do ustalonego przez wymiar sprawiedliwości wysokości obowiązku alimentacyjnego i aktywności komorników sądowych w zakresie egzekucji należności;
- zasad przyznawania świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2008 roku¹⁰¹, w którym Trybunał uznał art. 2 pkt 5 lit. a oraz art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. Nr 86, poz. 732, z późn. zm.), w zakresie, w jakim pomijają prawo do zaliczki alimentacyjnej osób, wychowywanych przez osoby w związku małżeńskim oraz osób, wychowywanych przez osoby, które wspólnie wychowują co najmniej jedno dziecko z jego rodzicem (dot. art. 2 pkt 5 lit. a) i ograniczają prawo do zaliczki alimentacyjnej osób wychowywanych przez osoby w związku małżeńskim (dot. art. 29 ust. 1) – za niezgodne z Konstytucją RP;
- wątpliwości, związanych z koordynacją systemów ubezpieczenia społecznego w krajach UE.

Najczęściej zwracały się do Rzecznika osoby, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej (finansowej oraz mieszkaniowej), nieradzące sobie z jej skutkami. Dominowały w tej grupie samotne matki; kobiety, których mężowie przebywają w zakładach karnych¹⁰²; kobiety rozwiedzione¹⁰³. W tego typu sprawach Rzecznik wielokrotnie występował do ośrodków pomocy społecznej o nadesłanie informacji na temat sytuacji danej rodziny oraz o objęcie jej stosowną pomocą. Samych zainteresowanych zawsze

¹⁰⁰ ZII/420/144/2008/GR

¹⁰¹ Trybunał Konstytucyjny, orzeczenie z 23 czerwca 2008 roku; sygn. akt P 18/06 (Dz. U. z dnia 7 lipca 2008 r., Nr 119, poz. 770)

¹⁰² ZII/412/60/2008/UZ

¹⁰³ ZII/412/16/2009/UZ

kierowano również do instytucji oraz organizacji, udzielających pomocy prawnej i rzeczowej, działających w rejonie zamieszkania konkretnej rodziny¹⁰⁴.

Coraz więcej zgłasza się osób, ubiegających się o alimenty za granicą. W takich sprawach Rzecznik informuje zainteresowanych o trybie dochodzenia roszczeń alimentacyjnych za granicą, interweniuje też w wypadkach, wskazujących na opieszałość i przewlekłość postępowań¹⁰⁵.

Zgłaszają się też osoby, które mieszkają i wykonują pracę w jednym państwie i korzystają z ochrony w zakresie zabezpieczenia społecznego na podstawie wewnętrznych przepisów tego państwa. Przepisy te regulują prawa i obowiązki tych osób w odniesieniu do obciążeń (składek) oraz korzyści (świadczeń), w ramach systemu zabezpieczenia społecznego państwa, w którym mieszkają. Kiedy wyjeżdżają za granicę w celu zamieszkania lub wykonywania pracy zarobkowej, przepisy wewnętrzne nie zapewniają im wystarczającej ochrony. Zapewniają ją dopiero zapisy prawa międzynarodowego w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Jedną z takich sytuacji dotyczyła 37-letniej kobiety, otrzymującej na dwóch synów świadczenia z funduszu alimentacyjnego. W celu poprawy sytuacji życiowej swojej i dzieci kobieta postanowiła wyjechać do pracy do Austrii. Zgodnie z ustawą, straciła prawo do otrzymywania świadczeń w Polsce, ale – zgodnie z aktami prawa międzynarodowego w tym zakresie – do jej sytuacji zastosowanie będzie miało bądź prawo pochodne, bądź świadczenie wypłacane będzie przez państwo pierwszeństwa. Sprawa jest monitorowana przez Biuro Rzecznika Praw Dziecka¹⁰⁶.

Rzecznik odpowiadał także na pytania i wątpliwości, związane z zasadami przydziału świadczeń z funduszu alimentacyjnego, którego kryteria wyznaczają przepisy ustawy z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. Nr 192, poz. 1378, z późn. zm.). Osoby, które w okresie obowiązywania ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej otrzymały decyzje o odmowie przyznania zaliczki alimentacyjnej z uwagi na niespełnienie warunku określonego w art. 2 pkt 5 lit. a, lub którym w drodze decyzji ograniczono prawo do zaliczki tylko na okres wskazany w art. 29 ust. 1 ww. ustawy, zgodnie z art. 145a §1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.), były przez Rzecznika informowane, iż w ciągu miesiąca

¹⁰⁴ ZII/412/80/2008/UZ, ZII/412/56/2008/UZ, ZII/412/78/2008/UZ

¹⁰⁵ ZII/412/78/2008/UZ

¹⁰⁶ ZII/4127/2009/UZ

od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. do 7 sierpnia 2008 roku, mają prawo wystąpić o wznowienie postępowania do organu, realizującego zaliczkę.

Zgłaszano również do Rzecznika przypadki uchylania się od obowiązku alimentacyjnego. Wówczas Rzecznik wskazywał zainteresowanym, w ramach jakich procedur mogą dochodzić roszczeń alimentacyjnych. Rzecznik monitorował także toczące się w przedmiotowych sprawach postępowania prokuratorskie i sądowe¹⁰⁷.

W związku z tym, iż niektóre postępowania sądowe, dotyczące alimentów – m.in. te, zmierzające do egzekucji alimentów za granicą – są długotrwałe, a zainteresowani znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, Rzecznik występował również do ośrodków pomocy społecznej lub organizacji pozarządowych z prośbą o objęcie ich stosownym wsparciem¹⁰⁸.

4. PRAWO DO NAUKI

Konwencja o prawach dziecka (art. 28 i 29) zapewnia każdemu dziecku prawo do nauki. Nauka powinna być ukierunkowana przede wszystkim na rozwijanie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka, rozwijanie szacunku dla praw człowieka oraz szacunku dla rodziców. Powinna przygotowywać do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie oraz rozwijać w dziecku poszanowanie dla środowiska naturalnego.

W 2008 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 1327 spraw, związanych z prawem do nauki, w tym:

- 656 zgłoszono na piśmie;
- 653 podczas rozmów telefonicznych;
- 18 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- edukacji dzieci z rodzin polskich emigrantów;
- nauczania integracyjnego;
- edukacji przedszkolnej;
- nauczania języka litewskiego w polskich szkołach;

¹⁰⁷ ZII/412/67/2008/UZ, ZII/412/48/2008/UZ

¹⁰⁸ ZII/412/56/2008/UZ, ZII/412/16/2009/UZ

- zapewnienia dzieciom chorym warunków do udziału w edukacji w placówkach stacjonarnych;
- egzaminów gimnazjalnych;
- dyskryminacji dzieci romskich;
- segregacji uczniów;
- konkursów przedmiotowych;
- organizacji i finansowania placówek oświatowych;
- drogi uczniów do szkół;
- funkcjonowania systemu nauczania i wychowania;
- problemów uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.

4.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do nauki dotyczyły:

- **edukacji dzieci z rodzin polskich emigrantów – wystąpienie z 10 stycznia 2008 roku**

Ok. 80% polskich dzieci, przebywających z rodzicami w krajach Unii Europejskiej, uczęszcza do szkół polskich, realizujących uzupełniający plan nauczania. W porównaniu z ramowym planem nauczania, który obejmuje wszystkie przedmioty, jest on znacznie ograniczony i obejmuje jedynie język polski, historię Polski, geografę Polski, wiedzę o społeczeństwie. W związku z tym, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej o rozszerzenie uzupełniającego planu nauczania i zwiększenie dostępności szkół dla polskich dzieci za granicą¹⁰⁹.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż resort planuje podjąć w tym zakresie odpowiednie działania. Przeprowadzane są uzgodnienia, dotyczące zakresu i formy proponowanych zmian¹¹⁰.

- **naboru trzylatków do przedszkoli publicznych oraz przeniesienia sześciolatków do szkół podstawowych – wystąpienie z 6 lutego 2008 roku**

W związku z licznymi sygnałami, dotyczącymi problemów z rekrutacją do przedszkoli publicznych dzieci w wieku 3 lat oraz planów przeniesienia od nowego roku szkolnego oddziałów przedszkolnych dzieci sześciolatków do szkół podstawowych, Rzecznik Praw Dziecka zorganizował debatę na ten temat. Wzięli w niej udział przedstawiciele: Ministerstwa

¹⁰⁹ ZBIA/I/500/2-1/07/ESn

Edukacji Narodowej, Biura Edukacji Urzędu m. st. Warszawy, organizacji pozarządowych, świata nauki oraz rodzice warszawskich przedszkolaków. Uczestnicy dyskusji osiągnęli porozumienie w sprawach: wydłużenia okresu adaptacyjnego dzieci sześciolatków, przenoszonych do szkół podstawowych; dokonania kontroli warunków, panujących w szkołach, które mają przyjąć sześciolatków; utrzymania oferty zajęć dodatkowych, zagwarantowanej obecnie w przedszkolach publicznych; niepodejmowania wiążących uchwał przez rady dzielnic do czasu trwania konsultacji. Wnioski te zostały przekazane Prezydentowi m. st. Warszawy¹¹¹.

Prezydent Warszawy zapewnił, że uwzględni wypracowane podczas spotkania ustalenia. Ich realizacja została powierzona Biuru Edukacji¹¹².

- **nauczania integracyjnego – wystąpienie z 12 lutego 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o podjęcie działań, zmierzających do zapewnienia dzieciom niepełnosprawnym warunków, umożliwiających im osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo w życiu społeczeństwa. Realizacji tego celu powinny – zdaniem Rzecznika – służyć: wprowadzenie zmian w programie studiów, przygotowujących kadrę pedagogiczną do pracy w zawodzie; wspieranie przemian świadomości społecznej w zakresie uznania prawa osób niepełnosprawnych do pełnej integracji ze społeczeństwem; wsparcie w pozyskaniu środków finansowych m.in. na likwidowanie barier architektonicznych¹¹³.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż resort popiera właściwie realizowane kształcenie integracyjne. Podkreślił też, że za jakość kształcenia integracyjnego odpowiedzialni są wszyscy – społeczności lokalne, rodzice dzieci pełnosprawnych i niepełnosprawnych, nauczyciele, media, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe. Zdaniem Ministra ustawa o systemie oświaty oraz wydane na jej podstawie akty wykonawcze gwarantują właściwą realizację tego zadania¹¹⁴.

- **przenoszenia oddziałów przedszkolnych do szkół podstawowych – wystąpienie z 14 lutego 2008 roku**

Z powodu braku stosownej liczby miejsc w przedszkolach dla dzieci najmłodszych, wiele samorządów przystąpiło do przenoszenia oddziałów przedszkolnych dla dzieci

¹¹⁰ DWM-2-MN-060-25/08

¹¹¹ ZBIA/500/13-1/08

¹¹² UD-iV-WOW-E-071-5/08/946

¹¹³ ZBIA/500/16-1/2008/ESn

¹¹⁴ DKOW-1/MT-532-9/08

sześcioletnich do szkół podstawowych. Wielu rodziców tych dzieci uważa, że przeniesienie takie nie będzie korzystne dla dzieci ze względu m. in. na warunki w szkołach podstawowych, niedostosowane do potrzeb sześciolatków. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o podjęcie działań, pozwalających na właściwe podejmowanie decyzji przez jednostki samorządu terytorialnego w przedmiotowej sprawie¹¹⁵.

Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż administrowanie i finansowanie szkół należą do zadań, realizowanych przez gminy. Ponadto, jak wynika z informacji otrzymanych przez resort, jednostki samorządu terytorialnego sprawdzają obecnie warunki w szkołach podstawowych, w których planowane jest umieszczenie oddziałów przedszkolnych¹¹⁶.

- **nauczania języka litewskiego w polskich szkołach – wystąpienie z 18 marca 2008 roku**

Rimantė Šalaševičiūtė, litewski Rzecznik Praw Dziecka, wyraziła podczas spotkania z polskim Rzecznikiem zaniepokojenie faktem, iż w szkołach polskich z językiem litewskim zajęcia, niezależnie od poziomu, odbywają się w klasach łączonych, co źle wpływa na jakość nauczania. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o rozpoznanie problemu oraz podjęcie działań, zmierzających do likwidacji klas łączonych¹¹⁷.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, że resort analizuje problemy oświaty litewskiej w ramach monitorowania zaleceń „Strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce”¹¹⁸.

- **rekrutacji do przedszkoli publicznych – wystąpienie z 19 marca 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o podjęcie działań, zmierzających do zapewnienia dzieciom w wieku 3-5 lat równych szans edukacyjnych. Rzecznik poinformował, że wielu rodziców zwraca się do niego w sprawie rekrutacji do przedszkoli publicznych. Zgodnie z art. 14 ust. 1. ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty, wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku 3-6 lat. Obliczanie przez organy prowadzące przedszkola wieku dziecka odbywa się w myśl zasady art.112 kodeksu cywilnego – ukończenie trzeciego roku życia z dniem 1 września

¹¹⁵ ZBIA/500/17-1/2008/ESn

¹¹⁶ DZSE-ER-045-3/08

¹¹⁷ ZBIA/500/27-1/2008/ESn

jest warunkiem przyjęcia dziecka do przedszkola. W praktyce dzieciom urodzonym w miesiącach wrzesień-grudzień ograniczono szanse na uczęszczanie do przedszkola z dziećmi ze swojego rocznika¹¹⁹.

Minister Edukacji Narodowej przychylił się do argumentów, przedstawionych przez Rzecznika Praw Dziecka. Ponadto stwierdził, że uznanie warunku ukończenia 3 lat przed dniem 1 września za bezwzględny powoduje istotną niespójność w rozpoczynaniu przez dzieci kolejnych etapów edukacyjnych. Z uwagi na złożoność problemu oraz w celu rozstrzygnięcia wątpliwości co do treści art. 14 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, podjęte zostały prace nad odpowiednią nowelizacją tego przepisu¹²⁰.

- **przyjmowania do przedszkoli dzieci, chorych na cukrzycę – wystąpienie z 25 marca 2008 roku**

W związku z sygnałami o odmowie przyjmowania do przedszkoli dzieci chorych na cukrzycę – w tym dzieci, zaopatrzonych w pompę insulinową – Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Zdrowia o zbadanie sprawy. W opinii Rzecznika konieczne jest podjęcie działań organizacyjnych i edukacyjnych, skierowanych zarówno do przedstawicieli służby zdrowia jak i do nauczycieli przedszkoli. Ich efektem powinno być wypracowanie takiego modelu kształcenia nauczycieli przedszkolnych, by mogli oni we współpracy z rodzicami zapewniać kompetentną opiekę nad dzieckiem, obejmującą także pomoc w wykonaniu wraz z dzieckiem niezbędnych pomiarów i zabiegów¹²¹.

Minister Edukacji Narodowej odpowiedział, że aktualny stan prawny nie wyklucza uczęszczania do przedszkoli dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Wszystkie szczegółowe uregulowania, konieczne w takiej sytuacji, winny się znaleźć w statutach przedszkoli¹²².

Minister Zdrowia w swojej odpowiedzi podkreślił dodatkowo, że w przedszkolach integracyjnych powinni być zatrudniani pracownicy medyczni. W opinii Ministra, rodzice chorych dzieci powinni uzyskiwać większe wsparcie ze strony publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych w zakresie ułatwienia funkcjonowania dzieciom

¹¹⁸ DKOW-1/GP-512/12/08

¹¹⁹ ZBIA/500/28-1/2008/ESn

¹²⁰ DZSE-ER-045-4/08

¹²¹ ZBIA/500/23-1/2008/EK

¹²² DZSE-ER-045-6-08

przewlekłe chorym edukacji przedszkolnej. Minister Zdrowia poinformował, że wystąpi w tej sprawie do Ministra Edukacji Narodowej z sugestią dokonania zmian w przepisach¹²³.

W marcu 2009 roku rządowy Zespół ds. Przeciwdziałania Dyskryminacji Dzieci Przewlekłe Chorych, Ministerstwo Zdrowia i Ministerstwo Edukacji Narodowej przedstawiły przeznaczone dla nauczycieli opracowanie na temat opieki nad dziećmi, chorymi na choroby przewlekłe, pt. „One są wśród nas”. Ma ono być przez Kuratorów Oświaty rozdyskrebowane wśród kadry pedagogicznej szkół i przedszkoli¹²⁴.

- **egzaminów gimnazjalnych – wystąpienie z 29 kwietnia 2008 roku**

Ok. 1% uczniów, zdających w roku szkolnym 2007/2008 egzamin gimnazjalny (część humanistyczną), nie mogło udzielić odpowiedzi na ostatnie pytanie arkusza egzaminacyjnego z powodu nieznamomości utworów literackich. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się w związku z tym do Ministra Edukacji Narodowej o podjęcie rozstrzygającej decyzji. Rzecznik podkreślił, że unieważnienie egzaminu byłoby wysoce krzywdzące dla uczniów i uznane za konsekwencję błędu nie ich samych, ale – dorosłych¹²⁵.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż diagnozuje skalę nieprawidłowości w realizacji podstawy programowej z języka polskiego w gimnazjach, ujawnionych w trakcie przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego. Uczniowie, którzy nie udzielili odpowiedzi na pytanie nr 32, zostaną objęci indywidualną opieką Kuratorów Oświaty¹²⁶.

- **egzaminów gimnazjalnych – wystąpienie z 7 maja 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się ponownie do Ministra Edukacji Narodowej o wskazanie konkretnych rozwiązań, umożliwiających uczniom klas, w których nie omówiono obydwu utworów, ujętych w ostatnim pytaniu części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego, dostęp do szkół ponadgimnazjalnych¹²⁷.

Minister Edukacji Narodowej przedstawił informacje, zawarte w odpowiedzi na pierwsze wystąpienie w przedmiotowej sprawie¹²⁸.

¹²³ MZ-Zp-D-10559-1/JC/08

¹²⁴ Por.: <http://www.premier.gov.pl/s.php?id=3141>

¹²⁵ ZBIA/500/30-1/2008/ESn

¹²⁶ DKOW-ES-5033-1/08

¹²⁷ ZBIA/500/30-3/2008/ESn

- **błędów CKE podczas egzaminu gimnazjalnego – wystąpienie z 20 czerwca 2008 roku**

W związku wystąpieniem błędów technicznych w trakcie druku i dystrybucji arkuszy i materiałów egzaminacyjnych, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej o podjęcie działań, które zapewnią rzetelne realizowanie przez Centralną Komisję Egzaminacyjną jej zadań¹²⁹.

Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż w trybie pilnym zlecił przeprowadzenie doraźnej kontroli działalności Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Przedmiotem kontroli był nadzór CKE nad procesem przygotowywania, wytwarzania i dystrybucji arkuszy gimnazjalnych w latach 2006 – 2008¹³⁰.

- **dyskryminacji dzieci romskich – wystąpienie z 4 sierpnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o rozpoznanie problemu dyskryminacji dzieci romskich w szkołach oraz o podjęcie działań w celu likwidacji tego zjawiska. Do Rzecznika docierało wiele sygnałów, świadczących o istnieniu w polskiej szkole zjawiska dyskryminacji tej grupy dzieci. Cechy segregacji miało m.in. organizowanie dla nich specjalnie wydzielonych klas. Rzecznik podkreślił również brak współpracy z zatrudnionymi w szkołach asystentami romskimi oraz niezgodne z przepisami wydatkowanie pieniędzy, przeznaczonych na pomoc dla tych uczniów¹³¹.

Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż tworzenie wydzielonych klas dla uczniów romskich praktykowane było w niektórych rejonach Polski od kilkunastu lat w celu sprostania przez szkołę ich szczególnym potrzebom edukacyjnym. Tworzone grupy miały charakter wyrównawczy, przygotowujący dzieci romskie do dalszej edukacji. Minister przyznał, że rozwiązania te noszą znamiona segregacji i powinny być zlikwidowane. W związku z tym wystosowane zostało pismo do Kuratorów Oświaty z zaleceniem monitorowania problemu tzw. klas romskich oraz wprowadzenia w szkołach, w których uczą się ci uczniowie, zajęć wyrównawczych i wspomagających. MEN zapewniło, że wraz z resortem spraw wewnętrznych i administracji będzie nadal podejmować działania, służące wyrównywaniu szans edukacyjnych uczniów romskich i zapobiegające formom ich dyskryminacji. Planowane jest również opracowanie wspólnej strategii likwidowania tzw. klas romskich¹³².

¹²⁸ DKOW-ES-5033-2/08

¹²⁹ ZBIA/500/40-1/2008/ESn

¹³⁰ DKOW-ES-5033-4/08

¹³¹ ZBIA/500/42-1/2008/ESn

¹³² DKOW-ES-5033-4/08

- **rocznego przygotowania przedszkolnego – wystąpienie z 12 sierpnia 2008 roku**

W związku z objęciem dzieci sześciolletnich indywidualnym, obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym, niezbędna stała się nowelizacja rozporządzenia Ministra Edukacji w tej sprawie. W związku ze zbliżającym się początkiem roku szkolnego i brakiem informacji na temat stanu prac legislacyjnych, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o podjęcie pilnych działań i wydanie stosownych rozporządzeń¹³³.

W odpowiedzi Minister poinformował o skierowaniu projektów obu rozporządzeń do Rządowego Centrum Legislacji z wnioskiem o zwolnienie z obowiązku rozpatrzenia przez Komisję Prawniczą¹³⁴. Rozporządzenia zostały ogłoszone w dniu 18 września 2008 roku.

- **segregacji polskich dzieci w szkołach irlandzkich – wystąpienie z 3 września 2008 roku**

Do Rzecznika Praw Dziecka dotarły informacje o zamiarze wprowadzenia w Irlandii przepisów, zezwalających na stosowanie praktyk segregacyjnych w stosunku do uczniów emigrantów, w tym polskich dzieci. Rzecznik odbył w tej sprawie rozmowę z Prezydentem Irlandii, skierował także wystąpienie do irlandzkiego Rzecznika Praw Dziecka.

Odpowiedzi udzielił Minister ds. Integracji, który zaprzeczył, jakoby rząd Irlandii umożliwiał jakąkolwiek segregację dzieci z uwagi na narodowość. Natomiast szkoły, w których wiele dzieci nie mówi dobrze po angielsku, zdecydowały się na utworzenie klas, gdzie przez jakiś czas mają one odrębne, intensywne zajęcia z tego języka.

- **segregacji uczniów w polskich szkołach – wystąpienie z 11 września 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, zaniepokojony informacjami mediów, wskazującymi na istnienie w polskich szkołach zjawiska segregacji, zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o podjęcie działań, uniemożliwiających dyrektorom szkół stosowanie takich praktyk. Chodziło zwłaszcza o podział na klasy uczniów zdolnych i słabszych, pochodzących z rodzin o wysokim i niskim statusie ekonomicznym, z obwodu szkoły i spoza niego, sprawiających kłopoty wychowawcze i wyróżniających się wzorowym zachowaniem¹³⁵.

¹³³ ZBIA/071/19-4/2008/MP

¹³⁴ DZSE-TS-523-251/08

¹³⁵ ZBIA/500/35-1/2008/ESn

Minister Edukacji Narodowej przyznał, że występująca incydentalnie w szkołach segregacja uczniów jest niedopuszczalna. Zapewnił też, że będzie na to zwracał przy każdej okazji uwagę kuratorów, wizytatorów oraz samych dyrektorów szkół. Problematyka będzie poruszana dodatkowo w trakcie realizacji zadań, wynikających z rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła”. Ponadto Minister opisał inne działania, służące zapewnieniu dzieciom równych szans edukacyjnych, w tym rządowe programy: „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”; „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego”; „Dofinansowanie zakupu podręczników dla dzieci, rozpoczynających obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne, naukę w klasach I – III szkoły podstawowej lub w klasach I – III ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia – Wyprawka szkolna”; „Aktywacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych”¹³⁶.

- **zasad wypełniania świadectw szkolnych – wystąpienie z 18 grudnia 2008 roku**

12 grudnia Rzecznik Praw Dziecka spotkał się z grupą uczniów z katowickiego zespołu średnich szkół technicznych – Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych. Młodzież zwróciła się z prośbą o poparcie starań o zmianę przyjętej regulacji prawnej, określającej zasady wypełniania świadectw szkolnych tak, by umieszczana była na nich nie tylko nazwa szkoły, ale też zespołu szkół. Rzecznik Praw Dziecka, popierając inicjatywę młodzieży, zwrócił się w tej sprawie do Ministra Edukacji Narodowej¹³⁷.

Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż kwestia ta zostanie rozważona przy zmianie rozporządzenia „w sprawie zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych, sposobu dokonywania ich sprostowań i wydawania duplikatów, a także zasad legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą oraz zasad odpłatności za wykonywanie tych czynności”¹³⁸.

- **konkursów przedmiotowych dla gimnazjalistów – wystąpienie z 19 grudnia 2008 roku**

W związku ze skargami na krzywdzące uczniów zapisy regulaminów przeprowadzania konkursów przedmiotowych o zasięgu wojewódzkim, Rzecznik dokonał ich gruntownej analizy. Wykazała ona, że regulaminy charakteryzują się dowolnością w zakresie: określenia progu punktowego, umożliwiającego uczniom przechodzenie do kolejnych etapów; ustalenia liczby etapów; możliwości przejścia uczniów do kolejnego etapu; ograniczenia docelowej

¹³⁶ DZSE-0401/15/CZ/2008

¹³⁷ ZBIA/500/69-1/2008/ESn

¹³⁸ DKZU-JP-045-20/2008

liczby laureatów i finalistów. Taki stan powoduje nierówne traktowanie uczniów na terenie kraju. W związku z tym, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej o zapewnienie uczniom, biorącym udział w konkursach przedmiotowych o zasięgu wojewódzkim warunków, gwarantujących im równe traktowanie na terenie całego kraju¹³⁹.

Minister Edukacji Narodowej podzielił spostrzeżenia Rzecznika Praw Dziecka i poinformował, że dokona wnikliwej analizy ww. regulaminów pod kątem zgodności z przepisami prawa i w miarę potrzeb wyda stosowne zalecenia celem uniknięcia podobnej sytuacji w przyszłym roku szkolnym¹⁴⁰.

- **warunków płatności za pobyt dziecka w przedszkolu – wystąpienie z 22 grudnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na powszechnie stosowaną praktykę ograniczania w uchwałach rad gmin regulacji w sprawie odpłatności jedynie do ustanowienia opłaty stałej – bez wskazania, jakie świadczenia oferuje przedszkole i bez ustalenia opłaty za każde z nich. Rzecznik podkreślił, że postanowienia rad gmin rygorystycznie warunkują możliwość zwrotu części opłaty za okres nieobecności dziecka w przedszkolu. Powołał się przy tym na wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o zwiększenie aktywności wojewodów w zakresie kontroli zgodności z prawem uchwał rad gmin w sprawie odpłatności za przedszkola¹⁴¹.

W odpowiedzi Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji przedstawiono szczegółową informację na temat działań Wojewody Dolnośląskiego w zakresie uchylania niezgodnych z prawem uchwał rad gmin, regulujących zasady odpłatności za przedszkola. Ponadto Minister zaproponował, aby w przedmiotowej sprawie Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej jako organu właściwego do spraw oświaty i wychowania¹⁴².

- **sytuacji dzieci z rodzin migrantów w regionach o charakterze rolniczym – wystąpienie z 31 grudnia 2008 roku**

Dostrzegając potrzebę zintegrowania działań na rzecz rodzin i dzieci, doświadczonych negatywnymi skutkami emigracji rodziców, w grudniu 2008 r. Rzecznik

¹³⁹ ZBIA/500/68-1/2008/ESn

¹⁴⁰ DKOW-1/KW-5027-49/08

¹⁴¹ ZBIA/500/62-1/2008/ESn

¹⁴² BMP-0748-13241/08/AK

Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej¹⁴³, Ministra Pracy i Polityki Społecznej¹⁴⁴ oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹⁴⁵ z apelem o podjęcie interinstytucjonalnych działań, zabezpieczających losy rodzin – a zwłaszcza dzieci – emigrantów. W uzasadnieniu podkreślił wagę wspólnych inicjatyw podejmowanych przez Sejm, Rząd i Kościół, jednostki administracyjne różnych szczebli wraz z organizacjami pozarządowymi oraz konieczność ich wspólnej realizacji. W wystąpieniu do Ministra Rolnictwa Rzecznik zwrócił uwagę na konieczność podjęcia szczególnie intensywnych działań właśnie na terenach wiejskich, gdzie skala migracji jest znacząco większa z uwagi na brak miejsc pracy i niskie wynagrodzenia. Również ryzyko osamotnienia dziecka z powodu nieobecności rodziców jest wówczas znacznie wyższe. Ponadto Rzecznik podkreślił, że rodzinie wiejskiej trudniej jest dotrzeć do ośrodka pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i innych instytucji, które mogą udzielić wsparcia. Dlatego też dzieci z terenów rolniczych boleśniej odczuwają negatywne konsekwencje migracji.

4.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem do nauki, dotyczyły:

- **organizacji i finansowania szkół i placówek, działających w systemie oświaty**

W roku 2008, podobnie jak w latach poprzednich, wiele spraw z tego zakresu dotyczyło likwidacji szkół. Prośby o interwencję Rzecznika kierowali w tej mierze głównie rodzice uczniów lub przedstawiciele organizacji pozarządowych. Likwidacja szkół, zwłaszcza małych szkół wiejskich, wywołuje każdego roku wiele emocji. W działaniach interwencyjnych, podejmowanych przez Rzecznika Praw Dziecka, zwracano zarządom jednostek samorządu terytorialnego uwagę, aby w uchwałach intencyjnych o zamiarze likwidacji szkoły uwzględnić w szczególności: 1. zasadność projektowanych zmian; 2. zgodność działań, podejmowanych przez organ prowadzący, z przepisami art. 59 ustawy o systemie oświaty, w tym o konieczności terminowego powiadomienia o planowanych zmianach rodziców uczniów oraz Kuratora Oświaty. 3. warunki, w jakich uczniowie będą się uczyć po likwidacji szkoły.

¹⁴³ ZBIA/470/3-1/2008/IK

¹⁴⁴ ZBIA/470/3-2/2008/IK

¹⁴⁵ ZBIA/470/3-3/2008/IK

Niektóre decyzje organów prowadzących szkoły były zasadne (zniszczony obiekt; wymagający kosztownych remontów i modernizacji przy małej liczbie uczniów i braku perspektywy zmiany sytuacji demograficznej w latach następnych, etc.), w niektórych przypadkach jednak więcej argumentów przemawiało za pozostawieniem szkoły w dotychczasowych warunkach (mniejsza liczebność uczniów w oddziałach i związane z tym większe możliwości zapewnienia bezpieczeństwa uczniom w małej szkole; duże odległości do pokonywania pieszo, mimo zapewnionego dojazdu; poniesione już nakłady lokalnej społeczności na remonty obiektów; wskazywanie szkoły jako ważnego centrum lokalnej aktywności społecznej). Wśród argumentów za pozostawieniem „małej” szkoły w danej miejscowości pojawiała się również chęć przejęcia i prowadzenia szkoły przez stowarzyszenie rodziców.

Rzecznik występował do władz samorządowych o uwzględnienie racji lokalnej społeczności. W wielu przypadkach władze samorządowe odstąpiły od likwidacji placówki, podkreślając jednak, iż są to rozwiązania tymczasowe, bowiem prognozy demograficzne wskazują na dalszy spadek liczby dzieci w danej miejscowości. Skuteczność działań interwencyjnych Rzecznika Praw Dziecka w tym obszarze obrazują przykładowe opisy spraw podejmowanych na prośbę przedstawicieli lokalnych społeczności, rodziców oraz samych uczniów:

W nagłośnionej przez media sprawie likwidacji szkół w Bogaczewie Kalniku (gm. Morąg) doszło do naruszenia warunków, o których mowa w art. 59 ustawy o systemie oświaty (sprawa podjęta na prośbę rodziców). Po interwencji Rzecznika Praw Dziecka i zbadaniu sprawy, Wojewoda Warmińsko-Mazurski w dniu 15 września 2008 r. uchylił uchwały Rady Miejskiej w Morągu, dotyczące likwidacji obu szkół, dopatrując się istotnego naruszenia prawa (organ prowadzący nie wywiązał się w sposób należyty z obowiązku poinformowania z sześciomiesięcznym wyprzedzeniem rodziców uczniów o zamiarze likwidacji szkół)¹⁴⁶.

Na skutek interwencji Rzecznika z zamiaru likwidacji szkoły wycofały się też władze samorządowe Lublina, których zamiarem było usytuowanie w jednym z budynków szkoły Centrum Interwencji Kryzysowej (sprawa podjęta z własnej inicjatywy na podstawie doniesień medialnych)¹⁴⁷.

Podobnie, po interwencji Rzecznika Praw Dziecka, zrezygnowano z planów likwidacji, na dwa dni przed rozpoczęciem roku szkolnego, szkoły z 90-letnimi tradycjami

¹⁴⁶ ZII/430/162/2008/TKA

¹⁴⁷ ZII/430/181/2008/TKA

w miejscowości Kowala, woj. lubelskie (sprawa podjęta z własnej inicjatywy na podstawie doniesień medialnych)¹⁴⁸, czy utworzenia dodatkowego oddziału w Gimnazjum Nr 20 w Katowicach (sprawa podjęta na prośbę rodziców)¹⁴⁹.

Pozytywnie, na skutek interwencji podjętej przez Rzecznika, zakończyła się również sprawa zamiaru likwidacji internatu Zespołu Szkół Nr 10 w Toruniu. Prośbę o pomoc skierowało 82 wychowanków internatu¹⁵⁰. Podobnie, zrezygnowano w efekcie działań Rzecznika z likwidacji Technikum Budowlanego w Tomaszowie Mazowieckim (sprawę zgłosił Samorząd Uczniowski)¹⁵¹.

Do Rzecznika Praw Dziecka napływały również prośby o interwencję w sytuacjach tworzenia zbyt licznych oddziałów czy segregowania uczniów w sposób, który mógł wskazywać na naruszanie ich godności osobistej. Rodzice informowali, że w ich odbiorze takie podziały klas oparte są o kryterium statusu materialnego lub miejsca zatrudnienia. Po interwencji Rzecznika Praw Dziecka dochodziło do rozwiązań, satysfakcjonujących uczniów i rodziców¹⁵².

Przed rozpoczęciem roku szkolnego wpływały prośby o interwencję w związku z brakiem miejsc dla dzieci w oddziałach przedszkolnych (najwięcej z m. stołecznego Warszawy). Rodzice byli również przeciwni organizowaniu oddziałów przedszkolnych dla sześciolatków w szkołach podstawowych. Czasem okazywało się jednak, że dzieciom sześciolatków stworzono lepsze warunki opieki i wychowania w szkole, niż miały dotychczas w przedszkolu. Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym zwracali się do Rzecznika również wtedy, gdy brakowało im środków na uiszczenie opłaty za pobyt dziecka w przedszkolu. Takie sprawy były kierowane do rozpoznania i udzielenia pomocy przez właściwe miejscowo Ośrodki Pomocy Społecznej. W dalszym ciągu, podobnie jak w latach poprzednich, kontrowersje i liczne wątpliwości budziły opłaty za pobyt w przedszkolu dzieci, które pochodziły z innej gminy, a były umieszczane w danym przedszkolu ze względu na miejsce pracy rodziców albo na brak przedszkola na terenie gminy, z której pochodziły. Udzielenie porady prawnej lub interwencja pracowników Biura Rzecznika Praw Dziecka w tego rodzaju sprawach sprzyjały na ogół ich rozwiązaniu w sposób satysfakcjonujący rodziców dzieci. Jednym ze sposobów takiej

¹⁴⁸ ZII/430/171/2008/TKA

¹⁴⁹ ZII ZII/430/196/2008/TKA

¹⁵⁰ ZII/430/196/2008/TKA

¹⁵¹ ZII/430/74/2008/TKA

¹⁵² ZII/430/158/2008/TKA, ZII/430/172/2008/TKA, ZII/430/169/2008/TKA

interwencji było doprowadzenie do zawarcia przez poszczególne gminy porozumienia w sprawie dofinansowania pobytu dziecka w przypadku braku przedszkola na ich terenie.

Inny problem, zgłaszany przez rodziców dzieci w wieku przedszkolnym, to budzące kontrowersje uchwały rad gmin w sprawie ustalania opłaty stałej za pobyt dziecka w przedszkolu. Rzecznik skierował w związku z tym wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (sprawa w toku). Kontrowersje i oburzenie budziły także rozwiązania, stosowane przez niektóre organy, prowadzące przedszkola w celu ściągnięcia opłat od rodziców, którzy nie mogą odebrać swojego dziecka z przedszkola bezpośrednio po zakończeniu zajęć. Pomysł zdyscyplinowania w taki sposób spóźnialskich rodziców jest nie tylko kontrowersyjny, ale też trudny do zrealizowania. Nie chodzi tu tylko o „wycenę” godzin pracy nauczyciela, pozostającego z powodu spóźnień rodziców dłużej w pracy. Potrzebne byłoby również ustalenie formuły ściągłości opłat od spóźnialskich rodziców. Najbardziej sensownym rozwiązaniem byłoby wydłużenie czasu pracy niektórych przedszkoli. Takie wskazówki i porady były przez Rzecznika kierowane do samorządów, w których przedstawiony problem wystąpił.

- **drogi uczniów do szkoły**

Problemy związane z organizowanym przez gminy dowożeniem dzieci do szkół pojawiają się w kierowanej do Rzecznika Praw Dziecka korespondencji każdego roku. Większość spraw dotyczy środowisk wiejskich. Niektórzy rodzice kwestionowali obowiązek zgłaszania się dzieci we wskazanym miejscu, próbując wykazywać, że opisana w przepisach ustawy o systemie oświaty „drogę do szkoły” powinno się mierzyć od progu domu do drzwi wejściowych do szkoły. Niektórych spraw tego typu nie udawało się rozwiązać pozytywnie. Wydaje się, iż w tej kwestii wskazane byłoby uszczegółowienie, dokładne zdefiniowanie, co należy rozumieć przez „drogę dziecka do szkoły”, gdyż problemy będą narastały nie tylko w miejscowościach wiejskich, gdzie domostwa usytuowane są czasami w tzw. koloniach, znacznie oddalonych od drogi głównej, ale także w okolicach podmiejskich, gdzie coraz częściej osiedlają się rodziny z małymi dziećmi w domach również znacznie oddalonych od drogi głównej.

Skargi na brak odpowiedniej opieki podczas dowozu dzieci do szkół zgłaszali głównie, podobnie jak w poprzednich latach, rodzice dzieci niepełnosprawnych. Często byli oni z tego powodu zmuszeni sami dowozić dzieci do placówek oświatowych, ponosząc przy tym wydatki znacznie wyższe od kwot, refundowanych przez władze samorządowe.

Rodzice skarżyli się nie tylko na znaczną często odległość od domu do przystanków autobusowych, ale też brak bezpieczeństwa w ich okolicach. Wystąpienia Rzecznika kierowane do władz samorządowych dotyczyły przede wszystkim konieczności zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa w drodze do i ze szkoły.

- **funkcjonowania systemu nauczania i wychowania**

W roku 2008 rodzice uczniów różnych typów szkół najczęściej prosili Rzecznika Praw Dziecka o interwencję w związku z zastrzeżeniami wobec sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz zapewnienia im bezpieczeństwa – zarówno podczas zajęć w szkole, jak i podczas imprez, organizowanych poza nią.

W przypadku zastrzeżeń, dotyczących sposobu oceniania uczniów, najczęściej okazywało się – po wyjaśnieniu sprawy przez Rzecznika – że nie wszystkie szkoły wywiązują się z obowiązku zapoznania na początku roku szkolnego uczniów i rodziców z warunkami oceniania, zawartymi w Wewnątrzszkolnym Systemie Oceniania. Wielokrotnie nie dotrzymano też obowiązku powiadomienia rodziców w odpowiednim terminie o zagrożeniu ucznia oceną niedostateczną. Zdarzały się przypadki, że o ocenie z zachowania ucznia decydował dyrektor, a nie wychowawca. Powszechną praktyką jest wystawianie oceny niedostatecznej przez nauczycieli różnych przedmiotów za naganne zachowanie ucznia, co jest niezgodne z przepisami. Nauczyciel ma prawo i powinien poinformować o nagannym zachowaniu ucznia wychowawcę klasy i pedagoga szkolnego, ale nie może mu za nie wystawić oceny z przedmiotu, którego naucza.

Uczniowie i rodzice zgłaszali przypadki niesprawiedliwego traktowania, np. oceniania wyłącznie za prace pisemne uczennicy, która przy tym nigdy nie jest odpytywana, co zapewnia jej bardzo wysokie wyniki nauczania (według informacji skierowanej do Rzecznika, matka uczennicy jest zaprzyjaźniona z wychowawcą klasy i kilkoma innymi nauczycielami). Wśród uczniów gimnazjum budzi to poważne kontrowersje i poczucie niesprawiedliwości a także staje się przyczyną narastającego braku zaufania do osób dorosłych, zachwianej oceny obowiązujących zasad, norm i wartości, co jednocześnie prowadzi w wielu przypadkach do zmiany postaw uczniów i występowania zachowań problemowych.

Zgłoszono również przypadek karnego przeniesienia ucznia liceum do klasy o innym profilu i wydania świadectwa promocyjnego z oceną z przedmiotów, których uczył się on tylko przez dwa tygodnie oraz wskazania do objęcia ucznia pomocą terapeutyczną

bez wymaganej zgody rodziców (sprawa nadal jest wyjaśniana przez Rzecznika Praw Dziecka)¹⁵³.

Zdarzyły się również przypadki próśb o interwencję Rzecznika w sprawach, w których trudno było znaleźć potwierdzenie naruszenia dobra ucznia. W jednym z nich uczeń nie zrealizował zadań, ustalonych przez nauczyciela w związku z zagrożeniem oceną niedostateczną, nie zdał egzaminu poprawkowego i nie otrzymał promocji do następnej klasy. Jego matka domagała się od Rzecznika ukarania nauczycieli mimo, iż jej syn przyznał, że nie przygotował się do egzaminu poprawkowego w sposób wystarczający. Sprawa była rozpatrywana przez wiele miesięcy i zgłaszana przez matkę do wielu instytucji (Kuratorium Oświaty, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Sejmu RP). Matka ucznia nie mogła zrozumieć, że Rzecznik Praw Dziecka nie może żądać od innych instytucji łamania prawa z powodu subiektywnej oceny zdarzeń, niepotwierdzonej wynikami dokonanych ustaleń¹⁵⁴.

Sporadycznie zdarzały się próśby o interwencję w sprawach, dotyczących obowiązku noszenia jednolitego stroju w szkołach, zakazu używania telefonów komórkowych czy wprowadzenia do szkół monitoringu wizyjnego. Były też interwencje, związane z niedostatecznym zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom – wypadków nie dokumentowano, a konsekwencje zdrowotne uczniów pozwalały na domaganie się przez nich odszkodowania¹⁵⁵.

Rzecznika proszono także o interwencję w sytuacji odmowy przyznania stypendium socjalnego. W jednym z przypadków przyczyną odmowy było złożenie wniosku po wskazanym w przepisach ustawy o systemie oświaty terminie (15 września). W tym jednak przypadku szkoła nie wzięła pod uwagę szczególnych okoliczności – uczennica rozpoczęła starania o stypendium w październiku, wtedy bowiem gwałtownie pogorszyła się sytuacja materialna rodziny z powodu śmierci ojca. Rzecznik podjął interwencję i nie tylko wykazał brak rozpoznania sytuacji ucznia przez szkołę, ale też wskazał określone przepisami rozwiązanie, pozwalające na przyznanie stypendium nawet po upływie wskazanego terminu¹⁵⁶.

Wszystkie tego typu nieprawidłowości były wyjaśniane przez Rzecznika Praw Dziecka w porozumieniu z właściwymi Kuratorami Oświaty lub w niektórych przypadkach z dyrektorami szkół. Analiza spraw indywidualnych pozwala na

¹⁵³ ZII/430/223/2008/TKA

¹⁵⁴ ZII/430/13/2008/TKA

¹⁵⁵ ZII/433/2/2008/TKA, ZII/410/127/2008/TKA

stwierdzenie, iż w wielu wypadkach rodzice i uczniowie nie są świadomi zapisów statutu danej szkoły. Rodzice nie mają wpływu na zawarte w statucie regulacje, dotyczące organizacji zajęć dydaktycznych, opieki, wychowania oraz działań profilaktyczno-wychowawczych mimo istniejącego od roku 2002 zobowiązania szkół, aby do opracowywania i realizacji programu wychowawczego oraz programu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży byli włączani wszyscy członkowie społeczności szkolnej (nauczyciele, uczniowie i rodzice).

Analiza podejmowanych spraw z zakresu prawa dziecka do nauki prowadzi również do konkluzji, że udział rodziców w życiu szkoły bywa znikomy. Nie zmieniły tego regulacje prawne, które umożliwiają szersze niż dotychczas współuczestnictwo rodziców w kształceniu ich dzieci (dotyczące m.in. obligatoryjnego powoływania w szkołach i innych placówkach oświatowych rad rodziców, będących reprezentacją ogółu rodziców uczniów i określenia zakresu ich kompetencji). Najbardziej niepokojące są doniesienia o złym traktowaniu uczniów przez dyrektorów, mających poparcie ze strony organów prowadzących szkoły. Zarzuty tendencyjności stawiano również wizytatorom. W takich wypadkach Rzecznik zwracał się do kuratorów oświaty o weryfikację wyników postępowania wyjaśniającego¹⁵⁷.

- uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi

W roku 2008 największa liczba spraw dotyczyła lekceważenia przez szkoły opinii poradni psychologiczno-pedagogicznych o potrzebie dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb i możliwości uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce. Rodzice skarżyli się na: brak opracowywania przez nauczycieli indywidualnych programów dla uczniów o obniżonych możliwościach edukacyjnych, niedostosowanie kryteriów oceniania do specyficznych potrzeb uczniów; nieudzielanie pomocy uczniom ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, lekceważenie lub nieznanostwo zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej przez niektórych nauczycieli. We wszystkich zgłoszonych sprawach Rzecznik nawiązywał kontakt z odpowiedzialnymi placówkami oświatowymi, władzami samorządowymi, kuratoriami oświaty. W większości przypadków podejmowane interwencje przynosiły pozytywne efekty. W jednym przypadku, mimo wyjaśnienia sprawy i zorganizowania dla uczennicy odpowiedniej pomocy po

¹⁵⁶ ZII/430/224/2008/TKA

¹⁵⁷ ZII/430/112/2008/TKA, ZII/430/152/2008/TKA, ZII/440/183/2008/TKA, ZII/440/357/2008/TKA

dostarczeniu przez rodziców aktualnej opinii, rodzice zdecydowali się skierować sprawę do prokuratury¹⁵⁸.

Problemem, którego skala wzrasta każdego roku jest brak umiejętności udzielenia profesjonalnej pomocy uczniom z nadpobudliwością psychoruchową przez nauczycieli szkół ogólnodostępnych. Dzieci, u których stwierdzono zaburzenia typu ADHD lub zespół Aspergera są w wielu szkołach postrzegane jako zdemoralizowane. Zdarzyły się przypadki kierowania przez szkoły wniosków do sądów rodzinnych o umieszczenie dzieci z zaburzeniami zachowania na tle tych jednostek chorobowych do placówek o charakterze resocjalizacyjnym. W wielu szkołach rodzice zdrowych dzieci stosują naciski na dyrektorów, aby nadpobudliwego psychoruchowo ucznia usunąć ze szkoły. Najczęściej stosowane rozwiązanie to organizowanie dla tych uczniów nauczania indywidualnego, co nie wydaje się rozwiązaniem najwłaściwszym. Dziecko mające trudności z przystosowaniem się do obowiązujących norm postępowania w środowisku społecznym pozbawiane jest bowiem możliwości weryfikowania swoich zachowań.

W przedstawionych sprawach Rzecznik występował w pierwszej kolejności do dyrektorów szkół, wskazując na potrzebę objęcia dziecka z zaburzeniami zachowania szczególną pomocą. Podkreślał też konieczność udzielenia wsparcia metodycznego nauczycielom oraz rodzicom, którzy również muszą się nauczyć specjalnych metod postępowania z dzieckiem, przejawiającym zaburzenia zachowania na tle wspomnianych jednostek chorobowych. W niektórych przypadkach do wyjaśnienia problemów angażowano kuratorów oświaty. Wszystkie zgłoszone przypadki były monitorowane przez Rzecznika do czasu ustabilizowania sytuacji.

W roku 2008 do Rzecznika Praw Dziecka zwrócili się również rodzice z prośbą o interwencję w sprawie braku standardów wymagań, będących podstawą przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów w odniesieniu do uczniów, u których stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się. Sprawa była wyjaśniana w porozumieniu z dyrektorem Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie¹⁵⁹.

Na skutek interwencji Rzecznika Praw Dziecka umożliwiono dostęp do edukacji przedszkolnej kilkorgu dzieciom, chorym na cukrzycę¹⁶⁰.

¹⁵⁸ ZII/431/31/2008/TKA

¹⁵⁹ ZII/430/67/2008/TKA

¹⁶⁰ ZII/45/15/2008/KB, ZII/45/12/2008/KB

5. PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM

Zgodnie z zapisem artykułu 19 Konwencji o prawach dziecka, każde dziecko ma prawo do ochrony przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy, zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym przed wykorzystywaniem w celach seksualnych.

W 2008 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 1629 spraw, związanych z prawem do ochrony przed złym traktowaniem, w tym:

- 677 zgłoszono na piśmie;
- 907 podczas rozmów telefonicznych;
- 45 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- systemowych rozwiązań zwalczania przemocy wobec dzieci;
- kar cielesnych;
- ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym;
- żebractwa dzieci;
- katowania dzieci przez opiekunów;
- przemocy wobec dzieci w ośrodkach szkolno-wychowawczych, w tym również umieszczania ich w szpitalach psychiatrycznych;
- ochrony małoletniego widza;
- naruszenia praw nieletnich w postępowaniu sądowym i przedsądowym.

5.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do ochrony przed złym traktowaniem dotyczyły:

- **oznaczania kategorii wiekowych filmów i programów telewizyjnych – wystąpienie z 15 stycznia 2008 roku**

Do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpływa wiele skarg, dotyczących oznaczeń kategorii wiekowych filmów i programów telewizyjnych. W szczególności zastrzeżenia budziły oznaczenia dotyczące emitowanych przez TVP serii kryminalnych. Rzecznik

Praw Dziecka zwrócił się więc do Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z prośbą o sprawdzenie, czy seriale emitowane przez Telewizję Polską, a w szczególności, czy serial „Determinator” został właściwie zakwalifikowany do określonej kategorii wiekowej¹⁶¹.

Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji odpowiedział, że po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego ustalono, iż godzina emisji tego serialu była nieodpowiednia, zaś nadawca dopuścił się błędnego zakwalifikowania tego filmu, przeznaczając go dla dzieci od 12 lat. W wyniku przeprowadzonych czynności nadawca serialu „Determinator” został wezwany do zaniechania działań sprzecznych z prawem¹⁶².

- **wprowadzenia zakazu stosowania kar cielesnych – wystąpienie z 12 lutego 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka przedstawił Ministrowi Sprawiedliwości swoje stanowisko w sprawie stosowania kar cielesnych wobec dzieci. Polskie ustawodawstwo zakazuje stosowania kar cielesnych zarówno wobec dorosłych, jak i dzieci. Zakaz stosowania kar fizycznych wynika z art. 40 Konstytucji RP i stanowi normę konstytucyjną. Odnosi się on również – zdaniem Rzecznika Praw Dziecka – do bicia dzieci przez rodziców, opiekunów czy wychowawców. Również przepisy Konstytucji RP nakazują władzom publicznym poszanowanie i ochronę godności człowieka, która jest źródłem jego wolności i praw. Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że to w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym należy w sposób jasny i precyzyjny określić, że władza rodzicielska nie może być wykonywana z naruszeniem godności dziecka. Zauważył również, że bardzo ważna jest w tej mierze edukacja społeczeństwa oraz promowanie dobrych wzorców rodzicielskich¹⁶³.

Minister Sprawiedliwości podzielił pogląd Rzecznika w zakresie prowadzenia szeroko zakrojonej kampanii edukacyjnej, mającej na celu podnoszenie świadomości społecznej w powyższej materii. Zapewnił też, że wszelkie działania legislacyjne w zakresie przestępstw, godzących w dobra prawne, jakimi są życie i zdrowie człowieka są przedmiotem stałego zainteresowania i konsekwentnych działań Ministerstwa Sprawiedliwości. Minister poinformował, że w resorcie trwają prace, związane z eliminacją błędów w kodyfikacji prawa karnego, dostosowaniem przepisów do

¹⁶¹ ZBIA/500/3-1/08/BK

¹⁶² WSW-051-88/2008/11

¹⁶³ ZBA/500/15-1/08/MD

standardów konstytucyjnych, określonych w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego oraz wymogów, wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej¹⁶⁴.

- **skuteczności działań służb społecznych w zakresie pomocy rodzinie – wystąpienie z 26 maja 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej, wskazując na niewydolność systemu pomocy społecznej i rozproszenie kompetencji pomiędzy różne instytucje, co powoduje rozmycie odpowiedzialności¹⁶⁵.

W odpowiedzi Minister poinformował, że w resorcie trwają prace nad legislacyjnymi rozwiązaniami w zakresie przeciwdziałania przemocy oraz realizowane są działania w celu zapobiegania zjawisku krzywdzenia dzieci¹⁶⁶.

- **systemowych rozwiązań w sprawie zwalczania przemocy wobec dzieci – wystąpienie z 28 maja 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu do Prezesa Rady Ministrów wyraził zaniepokojenie serią przypadków katowania małych dzieci. Rzecznik poinformował również o najważniejszych swoich inicjatywach na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec dzieci, realizowanych w latach 2004-2008¹⁶⁷.

- **postępowania wobec osób skazanych z zaburzeniami preferencji seksualnych, które dopuściły się przestępstwa skierowanego przeciwko wolności seksualnej – wystąpienie z 11 sierpnia 2008 roku**

Rzecznik zwrócił się do Ministra Zdrowia o przedstawienie informacji o efektach pracy Zespołu, opracowującego systemowe rozwiązania w zakresie postępowania wobec osób skazanych z zaburzeniami preferencji seksualnych, które dopuściły się przestępstwa skierowanego przeciwko wolności seksualnej. Rzecznik podkreślił, że liczba przestępstw dopuszczenia się wobec osoby małoletniej czynności seksualnej lub doprowadzeniu jej do poddania się takim czynnościom systematycznie rosła na przestrzeni lat 2000 – 2007¹⁶⁸.

Odpowiedzi na wystąpienie udzielił Minister Sprawiedliwości, który przedstawił stan prac swojego resortu, związanych z ochroną dzieci przed wykorzystywaniem

¹⁶⁴ DL-P-I-4000-14/08

¹⁶⁵ ZBIA/500/39-1/2008/KC

¹⁶⁶ DPSIIA-073-2344-4/MB/08

¹⁶⁷ ZBIA/500/34-1/08/MD

¹⁶⁸ ZBIA/071/33-1/08/MD

seksualnym. Podkreślił też, że Ministerstwo pracuje nad ujednoczeniem procedury postępowania w sprawach nieletnich¹⁶⁹.

- **prawno-karnej ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym – wystąpienie z 12 sierpnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, zaniepokojony częstymi doniesieniami o wykorzystywaniu seksualnym osób małoletnich, zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie informacji na temat prowadzonych przez niego w tym zakresie prac. Rzecznik dostrzegł konieczność dostosowania polskiego prawa karnego do standardów międzynarodowych, wyrażonych w Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem, podpisanej przez Polskę w 2007 roku oraz w Protokole fakultatywnym do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii¹⁷⁰.

Odpowiadając na wystąpienie, Minister Sprawiedliwości zwrócił uwagę na przygotowany projekt nowelizacji Kodeksu karnego i innych ustaw, przewidujący implementację do polskiego ustawodawstwa niektórych narzędzi prawnych Unii Europejskiej. Wskazał też na proponowaną penalizację zachowania, polegającego na produkowaniu, rozpowszechnianiu, prezentowaniu, przechowywaniu lub posiadaniu treści pornograficznych, przedstawiających wytworzone lub przetworzone wizerunki małoletnich uczestniczących w czynnościach seksualnych. Minister poinformował też, że w resorcie opracowany został projekt kompleksowych zmian kodyfikacji karnych, który przewiduje m.in. wprowadzenie nowych typów przestępstw, penalizujący utrwalanie oraz sprowadzanie, przechowywanie, posiadanie treści pornograficznych z udziałem osoby, bez jej zgody, a także rozpowszechnianie obrazu nagiej osoby bez jej zgody. Poinformował również o podjętych w resorcie pracach, zmierzających do zaostrzenia odpowiedzialności sprawców przestępstw o podłożu seksualnym, popełnianych wobec osób małoletnich poniżej 15 roku życia oraz wobec najbliższych, jak również do zwiększenia skuteczności działań, podejmowanych wobec sprawców tego typu przestępstw poprzez poddanie ich terapii, zabezpieczającej przed przestępczymi zachowaniami seksualnymi¹⁷¹.

¹⁶⁹ DL-P-1-0761-4/08

¹⁷⁰ ZBIA/500/44-1/08/MD

¹⁷¹ DL-P-1-0761-5/08

- **kontroli w zakresie sezonowej pracy dzieci – wystąpienie z 18 sierpnia 2008 roku**

Główna Inspekcja Pracy przeprowadziła kontrolę sezonowej pracy dzieci, w wyniku której ujawniono, że małoletni zatrudniani są bez podstawy prawnej, bez wynagrodzenia i w warunkach, niespełniających podstawowych norm bezpieczeństwa. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o dodatkowe informacje na ten temat do Głównego Inspektora Pracy¹⁷².

W odpowiedzi Główny Inspektor Pracy poinformował, iż termin zakończenia kontroli został wyznaczony na 31 grudnia 2008 r. Wyniki działań inspektorów pracy zostaną niezwłocznie przekazane po zebraniu informacji z Okręgowych Inspektoratów Pracy¹⁷³.

- **wykorzystywania dzieci do żebractwa – wystąpienie z 28 sierpnia 2008 roku**

Wobec napływających sygnałów o wykorzystywaniu dzieci – w szczególności pochodzących z Rumunii – do żebractwa, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań ustawodawczych, które zapewnią skuteczną ochronę dzieci przed tym procederem. Podkreślił przy tym, że wykorzystywanie dzieci do żebractwa stanowi szczególną formę przemocy, degradującą osobowość dziecka, niekorzystnie wpływającą na jego rozwój i możliwości uczestniczenia w życiu społecznym. Rzecznik Praw Dziecka stwierdził, że obecne uregulowania kodeksowe nie uwzględniają zmian społeczno-gospodarczych, jakie miały miejsce w ostatnich latach¹⁷⁴.

Minister Sprawiedliwości odpowiedział, iż choć obowiązujące prawo daje sądom instrumenty do orzekania w podobnych przypadkach, dodatkowe uregulowania przewidziano również w projekcie nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Na podstawie proponowanych zapisów sąd będzie mógł m.in. zobowiązać rodziców do określonego postępowania, np. skierować ich do placówki terapeutycznej. Obecnie ujawniane przypadki zmuszania dzieci rumuńskich do żebractwa, poinformował Minister, traktowane są przez Prokuraturę jako przestępstwo handlu ludźmi – również w tym zakresie przewidziane są zmiany legislacyjne, w związku z opracowywaną nowelizacją ustawy Kodeks karny¹⁷⁵.

¹⁷² ZBA/500/46-1/08/MD

¹⁷³ GPP-110-079-22/08

¹⁷⁴ ZBIA/500/48-1/08/MM

- **krzywdzenia wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych w domach dziecka – wystąpienie z 2 października 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie pilnych działań, mających na celu tworzenie różnych form rodzinnej opieki zastępczej dla dzieci niepełnosprawnych, pozbawionych częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej. Obecnie stosowane kształcenie ich w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych i jednoczesne umieszczanie na weekend w domach dziecka nie gwarantuje dzieciom poczucia bezpieczeństwa i stabilności emocjonalnej. Najbardziej niepokoi fakt złego traktowania ich przez pełnosprawnych wychowanków domów dziecka oraz brak więzi z kimkolwiek w placówce, która miała zastępować im dom rodzinny¹⁷⁶.

W odpowiedzi resort poinformował, że trwają prace nad nowymi rozwiązaniami w zakresie pieczy zastępczej nad dzieckiem. Opracowany został projekt założeń do „ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem”, który uzyskał rekomendację Komitetu Rady Ministrów. Przyjęto, że podstawową formą pieczy zastępczej nad dzieckiem będzie rodzinna piecza zastępcza. Planowane są rozwiązania, których celem będzie zwiększenie dynamiki powstawania różnych form rodzinnej opieki zastępczej¹⁷⁷.

- **ochrony małoletniego widza – wystąpienie z 29 października 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie konieczności uregulowania zasad emitowania filmów kinowych. Zdaniem Rzecznika konieczne jest wprowadzenie obowiązku określenia kategorii wiekowej w przypadku każdego filmu za pomocą symboli, jak ma to miejsce w przypadku audycji telewizyjnych. Rzecznik Praw Dziecka ponadto stwierdził, że w polskim systemie prawnym brakuje regulacji w sprawie nadawania przed przekazem kinowym, przeznaczonym dla małoletniego widza, zwiastunów innych filmów czy bloków reklam, adresowanych do pełnoletniej publiczności¹⁷⁸.

¹⁷⁵ DL-P-I-0761-6/08

¹⁷⁶ ZII/500/1-55/2008/TKA

¹⁷⁷ DSR-IV-078-14-I-MK/08

¹⁷⁸ ZBIA/500/59-1/08/AK

- **projektu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – wystąpienie z 3 grudnia 2008 roku**

Rzecznik wystąpił do Prezesa Rady Ministrów w związku z negatywną opinią, jaką na temat projektu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wyraziła Rada Legislacyjna. Rzecznik zaoponował przeciwko konkretnym opiniom Rady Legislacyjnej i podkreślił, że będzie monitorował działania rządu w zakresie zwalczania tego problemu.

Odpowiadając na wystąpienie, Minister Pracy i Polityki Społecznej zgodził się ze spostrzeżeniami Rzecznika. Minister omówił prowadzone przez resort akcje, mające na celu zwiększenie społecznej wrażliwości na zjawisko przemocy w rodzinie i zapewnił Rzecznika o swej woli współpracy w tej dziedzinie¹⁷⁹.

- **umieszczania dzieci z domów dziecka w szpitalach psychiatrycznych w sytuacjach, gdy brak jest takiej konieczności – wystąpienie z 4 grudnia 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie nadużywania środka leczniczego w postaci hospitalizacji w szpitalu psychiatrycznym wobec wychowanków domów dziecka. Rzecznik zauważył, że placówki opiekuńczo-wychowawcze nie radzą sobie z dziećmi, przejawiającymi trudności wychowawcze i rozwiązują problem w niewłaściwy sposób, umieszczając dziecko w szpitalu psychiatrycznym. Podkreślił, że stanowi to poważne naruszenie konstytucyjnych gwarancji wolności człowieka¹⁸⁰.

Minister Pracy i Polityki Społecznej odpowiedział, że Urzędy Wojewódzkie stale monitorują zasadność umieszczania dzieci w szpitalach psychiatrycznych. Przedmiotem kontroli, zaplanowanych w Wydziałach Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich zarówno w roku 2008, jak i 2009 jest badanie zasadności takich przypadków. Zebrane informacje zostaną przekazane Rzecznikowi Praw Dziecka¹⁸¹.

- **krzywdzenia wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych w domach dziecka – wystąpienie z 12 grudnia 2008 roku**

Rzecznik ponownie wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Społecznej, przedstawiając informacje o województwach, z których docierają sygnały o krzywdzeniu

¹⁷⁹ DPS-II-073-6887-1-MB/09

¹⁸⁰ ZBIA/500/60-1/2008/KC

¹⁸¹ DSR-IV-0712-3-1-TU/08

niepełnosprawnych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych. Rzecznik poinformował o planowanej w 2009 r. kontroli stanu przestrzegania praw dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych¹⁸².

- **oceny systemu ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy – wystąpienie z 29 grudnia 2008 roku**

Przeprowadzona przez Rzecznika Praw Dziecka zbiorcza analiza dotychczasowych rozwiązań oraz istniejących form pomocy wykazała ich zdecydowaną nieskuteczność. Jej wyniki zostały przekazane Prezesowi Rady Ministrów¹⁸³.

Odpowiedzi udzielił Minister Pracy i Polityki Społecznej, który odniósł się szczegółowo do uwag Rzecznika i zapewnił, że ochrona dzieci przed krzywdzeniem jest i w dalszym ciągu będzie zadaniem priorytetowym rządu Rzeczypospolitej¹⁸⁴.

5.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z ochroną dzieci przed złym traktowaniem, dotyczyły:

- **przemocy w środowisku domowym**

Problem ten był jednym z częstszych przejawów naruszenia praw dziecka, jakie zgłaszano Rzecznikowi w 2008 roku. Skala problematyki obejmowała znęcanie psychiczne i fizyczne nad małoletnimi, wykorzystywanie seksualne małoletnich, zmuszanie do określonych zachowań, utrudnianie i wpływanie na relacje z drugim rodzicem. Przypadki przemocy w środowisku domowym zazwyczaj zgłaszane były Rzecznikowi przez jednego z rodziców małoletniego, który również czuł się pokrzywdzony działaniem sprawcy. Informacje takie rzadziej wpływały od osób trzecich lub instytucji. Zachowania tego typu rzadko wychodzą poza obręb „czterech ścian” domu, a osobom postronnym trudno jest dostrzec ich przejawy. Coraz częściej Rzecznik podejmuje interwencje w tych sprawach z urzędu, na podstawie doniesień mediów o aktach przemocy.

Rzecznik badał wszystkie sprawy, które do niego trafiały, natomiast nie we wszystkich stwierdził naruszenie dobra dziecka – czasami zarzuty były jedynie elementem

¹⁸² ZII/500/2-55/2008/TKA

¹⁸³ ZBIA/500/67-1/2008/KC/AK

¹⁸⁴ BM-III-72-1-AB/09, DPS-IIA-700-6-2-MB/09

przedłużającego się i patologicznego konfliktu pomiędzy rodzicami dziecka. W celu weryfikacji prawdziwości zgłaszanych informacji, Rzecznik Praw Dziecka zwracał się do właściwych jednostek Policji, prokuratur i sądów. Występował też do placówek pomocy społecznej, organów samorządowych, instytucji rządowych i pozarządowych, a także stowarzyszeń i innych osób prawnych o udzielenie wsparcia ofiarom przemocy. Bardzo często w Biurze Rzecznika udzielano osobom pokrzywdzonym pomocy psychologicznej, prawnej oraz pedagogicznej, zarówno w formie udzielanych informacji, jak i w formie bezpośredniej pomocy na miejscu. Rzecznik wielokrotnie występował o przyznanie ofiarom przemocy odrębnych lokali – w celu odseparowania ich od sprawców przemocy. Zwracał się również do sądów i prokuratur o akta prowadzonych postępowań, które następnie były szczegółowo analizowane pod kątem naruszenia dobra dziecka, występował także w postępowaniach w charakterze obserwatora.

Jednym z przykładów interwencji Rzecznika Praw Dziecka w tym zakresie był przypadek nieletnich, gwałconych przez ich biologicznego ojca. Proceder ten miał miejsce pomimo nadzoru kuratora nad rodziną. Prokuratura Rejonowa umorzyła postępowanie karne w tej sprawie. Rzecznik zwrócił się o informacje do Prokuratury, Policji, Sądu Rodzinnego oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Po potwierdzeniu informacji, psycholog z Biura Rzecznika Praw Dziecka spotkał się z dziećmi i z rodziną zastępczą, do której trafiły, udzielając im niezbędnego wsparcia. Rzecznik wystąpił do Prokuratury Okręgowej z zapytaniem o słuszność, legalność i rzetelność czynności podjętych w umorzonym przez Prokuraturę Rejonową postępowaniu oraz o to, czy istnieją przesłanki do podjęcia umorzonego postępowania. Postępowanie karne zostało podjęte na nowo i przejęte przez Prokuraturę Okręgową. Przedstawiciele Rzecznika brali udział w zapewnieniu odpowiedniego wsparcia terapeutycznego dla dzieci. Będąc w ciągłym kontakcie z opiekunami pokrzywdzonych dzieci, Rzecznik zwracał się do Ośrodka Pomocy Społecznej oraz starosty o wsparcie i dofinansowanie dojazdów dzieci na terapię. Udało im się również zapewnić pomoc finansową ze strony jednej z fundacji, prowadzących działalność charytatywną na rzecz dzieci¹⁸⁵.

- **przemocy w szkole**

W roku 2008, podobnie jak w latach poprzednich, do Rzecznika Praw Dziecka kierowano bardzo wiele zgłoszeń i próśb o interwencję w związku z występowaniem

¹⁸⁵ ZII/440/225/2008/IGK

zjawiska agresji i przemocy rówieśniczej w szkołach oraz agresji nauczycieli wobec uczniów.

Jeden z uczniów, prosząc Rzecznika Praw Dziecka o interwencję napisał, iż od kilku lat jest ofiarą przemocy stosowanej przez nauczyciela wychowania fizycznego, co nie spotyka się z żadną reakcją ze strony dyrektora szkoły nawet w sytuacjach, które wymagały interwencji Policji. Prośba o zbadanie sprawy w trybie pilnym została skierowana do Lubuskiego Kuratora Oświaty. Wyjaśnienia nie potwierdziły doniesień ucznia o stosowaniu przemocy przez nauczyciela wychowania fizycznego. W konfliktach rówieśniczych uczestniczył, rzeczywiście będąc ofiarą przemocy. Po interwencji Rzecznika, uczniowi zapewniono niezbędną pomoc i ochronę. Głębsza analiza tej sprawy dostarczyła kolejnych informacji. Chłopiec jest wychowywany tylko przez ojca, matka bowiem od kilku lat pracuje za granicą. Ojciec nie radzi sobie z wychowaniem dziecka i często swoimi zachowaniami, krążeniem wokół szkoły, kierowaniem agresywnych uwag do kolegów syna prowokował sytuacje, w których koledzy – w odwecie za zaczepki ojca – atakowali jego syna. Zwracając się o pomoc, chłopiec bardziej chciał zasygnalizować trudną sytuację domową, niż oskarżać nauczyciela i kolegów. W trakcie postępowania wyjaśniającego uczeń wycofał oskarżenia¹⁸⁶.

Inny przypadek wzbudził szczególny niepokój Rzecznika Praw Dziecka. Uczeń IV klasy szkoły podstawowej napisał, że począwszy od pierwszej klasy jest ofiarą przemocy, stosowanej bezkarnie przez kolegę z klasy. Poszkodowany uczeń jest dzieckiem niepełnosprawnym. Chłopiec napisał, że sprawę agresywnych zachowań kolegi wielokrotnie próbowała wyjaśnić jego mama – niestety, bezskutecznie. Dyrektor szkoły obiecywał po każdym zgłoszonym incydencie, że jeśli sytuacja się powtórzy, przeniesie agresywnego ucznia do innej klasy. Do tego jednak nigdy nie doszło, a poszkodowany uczeń nadal doznawał przemocy. Autor listu podkreślił, że bezkarność jego koledze zapewnia fakt, iż jest synem nauczyciela. Ostatecznie zrezygnowana matka doradziła chłopcu, aby przede wszystkim chronił głowę: „Mama każe mi zasłaniać głowę, jak on mnie bije, ale ja nie chcę dłużej zasłaniać głowy i być dla niego workiem treningowym”. Przeprowadzone w tej sprawie przez Śląskiego Kuratora Oświaty postępowanie potwierdziło istnienie długotrwałego konfliktu między uczniami. Jedną z jego przyczyn był zadawniony spór między rodzicami chłopców. W szkole, po interwencji Rzecznika,

¹⁸⁶ ZII/440/289/2008/TKA

opracowane zostały szczegółowe działania, mające służyć rozwiązaniu tej trudnej sprawy. Jest ona w dalszym ciągu monitorowana przez Śląskie Kuratorium Oświaty¹⁸⁷.

Sprawą, która szczególnie zbulwersowała opinię publiczną, był przedstawiony w mediach przypadek agresywnej, stosującej przemoc dyrektorki szkoły. Rzecznik podjął interwencję z urzędu. W związku z natychmiastowym skierowaniem odpowiednich wniosków do Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty i organu prowadzącego szkołę, dyrektorka – której bali się nie tylko uczniowie, ale również nauczyciele i rodzice – została odwołana ze stanowiska¹⁸⁸.

W jednej ze szkół na terenie województwa lubelskiego wicedyrektor złamał jednemu z uczniów palec, innego bił kijem po głowie. Postępowanie dyscyplinarne nie zostało podjęte, rzekomo z powodów natury formalnej. Po interwencji Rzecznika Praw Dziecka sprawę wznowiono; aktualnie trwa postępowanie dyscyplinarne i prokuratorskie¹⁸⁹.

Przypadki agresji na terenie szkoły zgłaszali Rzecznikowi nie tylko uczniowie i ich rodzice, ale także sami nauczyciele. Tak było m.in. w wypadku anonimowej prośby o interwencję, skierowanej do Rzecznika przez nauczycieli jednej ze szkół w Białymstoku. Podlaski Kurator Oświaty w informacji z przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego potwierdził występowanie opisanych w skardze zjawisk. W związku z tym wydał dyrektorowi szkoły stosowne zalecenia, dotyczące poprawy warunków bezpieczeństwa w szkole. Sprawa nauczyciela, stosującego przemoc fizyczną wobec uczniów, została skierowana do rozpatrzenia przez Komisję Dyscyplinarną dla Nauczycieli oraz zgłoszona na Policję. Sprawa nadal monitorowana jest przez Podlaskie Kuratorium Oświaty¹⁹⁰.

Inna z interwencji Rzecznika zaowocowała radykalną zmianą postawy nauczycielki. Podziękowania za interwencję nadesłała matka uczennicy, która wcześniej była ofiarą przemocy psychicznej i fizycznej ze strony nauczycielki¹⁹¹.

Na marginesie opisu spraw, zgłaszanych Rzecznikowi, należy zaznaczyć, że w przypadku, gdy na terenie szkoły negatywne zachowania uczniów występują w skali, wymagającej interwencji, szkoła ma obowiązek opracowania programu przeciwdziałania takim zjawiskom. Założenia programów: wychowawczego i profilaktyki powinny być

¹⁸⁷ ZII/440/357/2008/TKA

¹⁸⁸ ZII/440/264/2008/TKA

¹⁸⁹ ZII/440/345/2008/TKA

¹⁹⁰ ZII/440/124/2008/TKA

¹⁹¹ ZII/440/355/2008/TKA

uzgodnione ze wszystkimi przedstawicielami szkolnej społeczności (nauczycielami, uczniami, rodzicami). Opracowanie i realizacja szkolnego programu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży obowiązuje szkoły wszystkich typów od 1 września 2002 roku, zgodnie z warunkami, określonymi w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2002 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2002 r. Nr 10, poz. 96). Ponadto wydaje się, iż kwalifikowanie nauczycieli do zawodu, badanie ich predyspozycji przed rozpoczęciem pracy, mogłoby stanowić rozwiązanie problemu stosowania przemocy przez nauczycieli, powołanych przecież – zgodnie z treścią art. 4 ustawy o systemie oświaty – do pełnienia zupełnie innej roli.

- naruszania praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych

Do Rzecznika zwracali się Posłowie na Sejm RP¹⁹², wychowawcy, byli wychowawcy, pracownicy PCPR¹⁹³, anonimowi nadawcy¹⁹⁴ sygnalizując przypadki stosowania wobec wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych przemocy fizycznej i psychicznej. Na wniosek Rzecznika, organy sprawujące nadzór nad tymi placówkami przeprowadzały kontrole. Kiedy informacje te się potwierdzały, nakazywano usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości, zaostrzano też nadzór nad działalnością placówek. W jednej ze spraw, po zainteresowaniu się nią Rzecznika, postępowanie w sprawie przekroczenia uprawnień przez dyrektora wszczęła Prokuratura Rejonowa¹⁹⁵.

Sygnalizowano także naruszanie prawa do ochrony więzi rodzinnych poprzez utrudnianie widzeń i rozmów telefonicznych. Kwestionowano zasadność pobytu dziecka w danej placówce. Sporadycznie zwracano się do Rzecznika o pomoc w umieszczeniu wychowanka w innej placówce lub umożliwienie powrotu do domu¹⁹⁶. Rzecznik występował do dyrektorów placówek o informacje oraz do starostów, kuratorów oświaty i sądów o zbadanie sprawy i zajęcie stanowiska w kwestii wskazanych nieprawidłowości¹⁹⁷.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych występuje wiele problemów, których źródłem jest m.in. nieprawidłowa klasyfikacja i rozmieszczenie wychowanków, brak gwarancji właściwej opieki nad wychowankami ze zdiagnozowanymi zaburzeniami

¹⁹² ZII/414/54/2008/KM

¹⁹³ ZII/414/51/2008/KM

¹⁹⁴ ZII/414/45/2008/KM, ZII/414/27/2008/KM

¹⁹⁵ ZII/414/51/2008/KM

¹⁹⁶ ZII/414/31/2008, ZII/440/31/2008/KM

zachowania i emocji oraz nieodpowiedni poziom pracy wychowawczej. Wychowankowie często mają rozbudowane poczucie krzywdy, połączone z postawą roszczeniową; częsty jest brak samokontroli. Zdarza się, że winą za te postawy rodzice obarczają wychowawców lub innych wychowanków. Rzecznik wyjaśniał zasadność zastosowanego środka wychowawczego oraz zachęcał zainteresowanych do podejmowania dalszych działań wychowawczych.

Pojawiające się w roku 2008 doniesienia medialne i kierowane do Rzecznika sprawy, stały się powodem wystąpienia do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w dniu 2 października i 22 grudnia 2008 roku, w którym wskazał na potrzebę zainteresowania sytuacją wychowanków placówek – w szczególności tych, którzy w ciągu tygodnia przebywają w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, a na dni wolne od nauki przyjeżdżają do domu dziecka¹⁹⁸. Na skutek tych doniesień Rzecznik podjął również decyzję o przeprowadzeniu w roku 2009 kontroli stanu przestrzegania praw dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

- **szkodliwych przekazów medialnych**

Do Rzecznika napływały informacje o zamieszczaniu w niektórych portalach internetowych treści, mogących wpływać demoralizująco na odwiedzające te strony dzieci. Dotyczyły one m.in. wykorzystywania zdjęć dzieci w profilach o podtekstach erotycznych, zamieszczania profili pedofilskich, zamieszczania filmów z udziałem dzieci. Treści takie są blokowane przez administratorów stron po zgłoszeniu nadużycia. Sprawy te o tyle trudno badać, że po zablokowaniu przez administratorów, znikają fikcyjne konta razem z zawartymi tam treściami. W kontaktach ze zgłaszającymi, pracownicy Biura Rzecznika podkreślali zawsze odpowiedzialność rodziców za to, w jaki sposób ich dzieci korzystają z Internetu. Interwencje Rzecznika dotyczyły również reklam, umieszczanych na billboardach, czy prezentowanych na ekranach (np. w warszawskim metrze), które w zgodnej opinii wielu osób nie powinny być skierowane do dzieci. Zainteresowane problemem osoby były informowane o procedurze weryfikacji reklamy (złożenie indywidualnej skargi do Rady Reklamy). Polskie prawodawstwo nie reguluje niestety tej kwestii w sposób szczegółowy – tak jak w przypadku reklamy telewizyjnej lub radiowej.

W odniesieniu do kinematografii, interwencje Rzecznika Praw Dziecka dotyczyły sytuacji, w których przed projekcją filmów dla dzieci emitowano reklamy oraz zwiastuny

¹⁹⁷ ZII/414/49/2008, ZII/414/27/2008

¹⁹⁸ ZII/500/1-2/2008/TKA

filmów, zawierające treści agresywne lub demoralizujące. Rzecznik zwracał się do dyrektorów kin o wyjaśnienia i odpowiedni dobór emitowanych materiałów. W wystąpieniu generalnym do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzecznik zwrócił uwagę na potrzebę uregulowania tej kwestii. Rzecznik zwrócił się do MKiDN o podjęcie inicjatywy ustawodawczej, zmierzającej do uzupełnienia luki prawnej w zakresie przyporządkowania filmów kinowych do określonych kategorii wiekowych oraz wprowadzenia zakazu emisji – przed seansami dla małoletnich widzów – treści, które nie są dla nich przeznaczone.

- **przestrzegania praw nieletnich w postępowaniu sądowym i przygotowawczym**

W zakresie postępowania przygotowawczego, do Rzecznika zgłaszano w 2008 roku problemy, związane z zatrzymaniem lub przesłuchaniem małoletnich. W jednym przypadku mogło dojść do przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Straży Ochrony Kolei, ale sprawa bardzo szybko została polubownie wyjaśniona przez matkę dzieci oraz właściwego komendanta straży¹⁹⁹. Kilka przypadków dotyczyło nieprawidłowości w zatrzymaniu nieletnich przez pracowników ochrony w supermarketach – sprawy są w toku, a pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka monitorują ich przebieg. Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszano także przypadki niewłaściwego traktowania małoletnich, zatrzymanych przez Policję w celu wykonania stosownych czynności w postępowaniu przygotowawczym. Zachowanie funkcjonariuszy miało na celu wymuszenie przyznania się przez nieletnich do zarzucanych im czynów. Czynności sprawdzające w tych sprawach są nadal prowadzone przez prokuratury. Zgłaszano również zastrzeżenia wobec czynności, wykonywanych przez funkcjonariuszy Policji na terenie szkół. Rodzicom nie podobały się sytuacje, w których dzieci musiały, najczęściej bez ich wiedzy, uczestniczyć w czynnościach, niejednokrotnie opuszczając w tym czasie zajęcia. Wskazywano na stres, jakiemu poddawane są w takiej sytuacji dzieci, które nie uzyskiwały wymaganego wsparcia psychologicznego. W wyniku interwencji pracowników Biura Rzecznika okazywało się najczęściej, iż policjanci prowadzili tzw. rozpytanie, które w rozumieniu Kodeksu postępowania karnego nie jest czynnością procesową. Policjanci wychodzą z założenia, iż wykonywanie czynności na terenie szkół mniej stresuje dzieci, niż wezwanie ich na komendę Policji. Wprawdzie taki sposób przeprowadzenia czynności nie narusza prawa procesowego, jednak nie wydaje się

¹⁹⁹ ZII/460/83/2008/TOK

właściwy z punktu widzenia dobra dziecka. W związku z powyższym, podjęto decyzję o dokładnym przeanalizowaniu sposobu wykonywania tych czynności przez funkcjonariuszy. W roku 2009 analizie poddane zostaną w Biurze Rzecznika opracowania Komendy Głównej Policji, z których korzystają policjanci z zespołów ds. nieletnich.

Rzecznik Praw Dziecka zawsze informował rodziców, iż mogą i powinni zgłaszać wnioski do organów prowadzących czynności, aby przesłuchanie miało miejsce na terenie „Przyjaznego pokoju” lub „Niebieskiego pokoju”. Znajdują się one na terenie jednostek Policji i są przystosowane do prowadzenia czynności z udziałem dzieci. W jednej z prowadzonych spraw, dotyczącej nieprawidłowości, spowodowanych niesprawnością sprzętu w tzw. Niebieskim pokoju, zalecono wyremontowanie i doprowadzenie pokoju przesłuchań do odpowiednich standardów²⁰⁰.

Rzecznika Praw Dziecka proszono również o wsparcie próśb, by dzieci nie były przesłuchiwane w obecności sprawców. W większości przypadków sąd przychylił się do próśb rodziców. Ponadto w jednej ze spraw udało się przekonać sąd, aby w ramach pomocy prawnej niepełnosprawne dziecko zostało przesłuchane w najbliższym sądzie i nie musiało jechać kilkaset kilometrów na rozprawę, która mogła zostać odroczone.

Kilka spraw dotyczyło potrzeby powtórnego przesłuchania mimo, iż wcześniej dziecko było przesłuchiwane w trybie art. 185 a i 185 b Kodeksu postępowania karnego. Po sprawdzeniu okoliczności okazało się, iż były to sytuacje wyjątkowe, kiedy istotnie nowe okoliczności kazały zweryfikować poprzednie zeznania.

Do Rzecznika Praw Dziecka napływały także informacje o sprawach, w których właściciele mieszkań lub ich zarządcy, próbując eksmitować rodzinę z zajmowanego lokalu, pomijali w postępowaniu sądowym fakt zamieszkiwania w nim dziecka. W ten sposób prawdopodobnie chciano uniknąć potrzeby zapewnienia rodzinie lokalu socjalnego, które należy się dziecku²⁰¹.

Konsekwencją prowadzonej w 2008 r. sprawy indywidualnej jest wystąpienie generalne Rzecznika Praw Dziecka w sprawie nieprawidłowości, dotyczących stosowania przez Policję procedury zbierania i przetwarzania danych osobowych tzw. Niebieskiej karty. Problem dotyczył braku wymaganego umocowania do prowadzenia tego typu czynności w akcie prawnym rangi ustawy. Sprawa jest prowadzona wspólnie z Generalnym Inspektorem Ochrony Danych Osobowych.

²⁰⁰ ZII/460/72/2008/TOK

6. PRAWA DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Zgodnie z artykułem 23 Konwencji o prawach dziecka, każdemu dziecku psychicznie lub fizycznie niepełnosprawnemu państwo powinno zapewnić życie w warunkach, gwarantujących godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo w życiu społeczeństwa.

W 2008 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 226 spraw, związanych z prawami dzieci niepełnosprawnych, w tym:

- 98 zgłoszono na piśmie;
- 128 podczas rozmów telefonicznych;
- 1 w trakcie wizyty w Biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- Programu Wczesnej Interwencji;
- orzekania o stopniu niepełnosprawności;
- szkolnictwa specjalnego i integracyjnego oraz transportu dzieci niepełnosprawnych;
- informacji o prawach, przysługujących dzieciom niepełnosprawnym oraz ich opiekunom;
- udzielenia pomocy finansowej i materialnej rodzinom, wychowującym dzieci niepełnosprawne.

6.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie praw dzieci niepełnosprawnych dotyczyły:

- **przerwania prac nad Programem Wczesnej Interwencji – wystąpienie z 4 czerwca 2008 roku**

Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej z związku z przerwaniem prac nad kontynuowaniem i wdrożeniem tzw. Programu Wczesnej Interwencji, poprzedzonego w latach 2005-2007 Pilotażowym Programem Rządowym „Wczesna, wielospecjalistyczna, kompleksowa, skoordynowana i ciągła pomoc dziecku zagrożonemu

niepełnosprawnością lub niepełnosprawnemu oraz jego rodzinie”. Rzecznik podkreślił, że Program sprawdził się jako kompleksowa możliwość działań wysokospecjalistycznych²⁰².

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej wskazał, iż publiczne i niepubliczne placówki oświatowe mogą tworzyć zespoły wczesnego wspomaganie rozwoju w celu pobudzania psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole²⁰³.

- **Programu Wczesnej Interwencji – wystąpienie z 9 czerwca 2008 roku**

Rzecznik Praw Dziecka skierował wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów, prosząc o informacje na temat stanu prac nad Krajowym Programem Wczesnej Interwencji²⁰⁴.

6.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z ochroną praw dzieci niepełnosprawnych, dotyczyły:

- **orzekania o stopniu niepełnosprawności**

W roku 2008 do Rzecznika Praw Dziecka trafiały sprawy budzących wątpliwości orzeczeń o stopniu niepełnosprawności. Kwestionowano decyzje powiatowych i wojewódzkich komisji orzekających o stopniu niepełnosprawności oraz orzeczenia, które nie uznawały konieczności sprawowania stałej opieki czy udzielania stałej pomocy dziecku. Rzecznik wyjaśniał rodzicom i opiekunom zakres przysługujących im środków odwoławczych, informując jednocześnie o treści Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 lat²⁰⁵.

Kwestią równie często zgłaszaną przez rodziców i opiekunów dzieci niepełnosprawnych był problem odmawiania specjalistycznych usług opiekuńczych przez Ośrodki Pomocy Społecznej. Przykładem takiej sytuacji była sprawa czternastolatka upośledzonego w stopniu umiarkowanym, który został umieszczony przez matkę w Domu Opieki Społecznej, co zdaniem lekarzy nie było korzystne dla jego rozwoju. Chłopiec został przekazany pod opiekę pracującego ojca, który wystąpił do odpowiedniego Ośrodka Pomocy Społecznej o przydzielenie synowi specjalistycznych usług

²⁰² ZBIA/500/35-1/2008/EK

²⁰³ DZSE-2-TS-045-21/08

²⁰⁴ ZBIA/500/38-1/2008/EK

opiekuńczych. Ośrodek wydał decyzję negatywną, jednak na skutek interwencji Rzecznika – zmienił ją²⁰⁶. Interwencja Rzecznika Praw Dziecka w OPS przyczyniła się również do przyznania specjalistycznych usług opiekuńczych trzyletniemu, niepełnosprawnemu Antosiowi²⁰⁷.

- szkolnictwa specjalnego i integracyjnego oraz transportu dzieci niepełnosprawnych

Do Rzecznika zgłaszano w 2008 roku informacje o trudnościach z dowozem dzieci niepełnosprawnych do placówek edukacyjnych i ośrodków szkolno-wychowawczych. Rodzice i opiekunowie dzieci skarżyli się, że nie mogą uzyskać od samorządów zgody na dowóz dzieci niepełnosprawnych do placówek specjalnie do tego celu przygotowanymi autobusami. Mają też kłopoty z odzyskaniem kosztów dowozu dzieci i młodzieży do placówki. Ilość sygnałów, dotyczących tej tematyki, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka, nie maleje w stosunku do lat poprzednich. Rzecznik wskazywał opiekunom dzieci akty prawne, stanowiące podstawę realizacji przez samorząd lokalny dowozów do szkół. W związku ze zgłaszanymi problemami, dotyczącymi transportu dzieci i młodzieży niepełnosprawnej do placówek oświatowych, Rzecznik wielokrotnie interweniował u władz samorządowych. Dzięki takim interwencjom samorzady gminne podjęły decyzje o zwrocie kosztów przejazdu dzieci i opiekuna kilkorgu dzieciom niepełnosprawnym, w tym dzieciom kształcącym się w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Laskach²⁰⁸.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszano też problemy z realizowaniem przez dzieci i młodzież niepełnosprawną obowiązku nauki. W skargach, kierowanych do Rzecznika, rodzice zwracali uwagę na trudności z uzyskaniem orzeczenia o potrzebie nauczania indywidualnego oraz z zapisaniem dzieci do odpowiedniego typu szkoły. Pojawiły się również sygnały, wskazujące na nierówny dostęp dzieci niepełnosprawnych do edukacji przedszkolnej, a także na problemy z zapisaniem dzieci przewlekle chorych do przedszkoli. Reakcją na wspomniane sygnały były wystąpienia do placówek przedszkolnych, kuratorów oświaty lub organów prowadzących. Rzecznik podkreślał w nich, że przepisy prawa nie wykluczają możliwości uczęszczania dzieci

²⁰⁵ Dz. U. z 2002 r., Nr 17, poz. 162

²⁰⁶ ZII/45/38/2008/AW

²⁰⁷ ZII/45/32/2008/AS

²⁰⁸ ZII/45/8/2008/JN, ZII/45/33/2008/JN

niepełnosprawnych i przewlekle chorych do przedszkoli, o ile nie jest to niewskazane ze względu na zdrowie dziecka.

Opiekunowie dzieci niepełnosprawnych skarżyli się również, że ilość godzin zajęć korekcyjno-kompensacyjnych i rewalidacyjnych jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb dziecka niepełnosprawnego. Wpływały również niepokojące informacje, dotyczące stosowania przemocy fizycznej i psychicznej wobec dzieci niepełnosprawnych na terenie szkół.

- **praw dzieci niepełnosprawnych i ich opiekunów, a także pomocy finansowej i materialnej dla rodzin, wychowujących dzieci niepełnosprawne**

Rzecznik Praw Dziecka informował opiekunów dzieci niepełnosprawnych o obowiązujących uregulowaniach prawnych z zakresu praw osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej oraz systemu oświaty, przekazywał również dane organizacji, zajmujących się udzielaniem pomocy niepełnosprawnym. Rodzice zwracali się również z prośbą o udzielenie pomocy rzeczowej bądź wskazanie odpowiedniej instytucji, mogącej takiej pomocy udzielić. Rzecznik informował rodziców i opiekunów o zasadach refundacji kosztów zakupu niezbędnych leków i środków ortopedycznych; o możliwości ubiegania się o wsparcie z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych oraz uzyskania wsparcia rzeczowego i materialnego od organizacji pozarządowych.

Rodzice dzieci niepełnosprawnych zwracali się również do Rzecznika o interwencję w sprawie przyznania im – odpowiadającego potrzebom dziecka – lokalu socjalnego, kwaterunkowego lub przyspieszenie procesu decyzyjnego komisji lokalowej w gminie. W każdej ze zgłoszonych spraw indywidualnych Rzecznik interweniował u władz gminnych, prosząc o zbadanie sprawy i jej pozytywne załatwienie w możliwie szybkim terminie, podkreślając specyficzne potrzeby dzieci niepełnosprawnych. Pracownicy Biura Rzecznika monitorowali również przebieg procesu przydzielania lokalu.

III. WSPÓŁPRACA Z ADMINISTRACJĄ PUBLICZNĄ

Poza wystąpieniami generalnymi, Rzecznik Praw Dziecka podejmuje też różnorodne działania, realizowane wspólnie z organami administracji państwowej i samorządowej.

1. Udział w pracach stałych zespołów problemowych

W 2008 roku Rzecznik Praw Dziecka i pracownicy jego Biura brali udział w pracach następujących stałych zespołów programowych:

- **Zespołu Programowego ds. Rozwoju Rodzinnych Środowisk Zastępczych**, powołanego przy Biurze Polityki Społecznej Urzędu m. st. Warszawy. Celem działalności zespołu było m. in. wypracowanie strategii wspierania rodzinnych form opieki zastępczej w Warszawie. Efektem jego prac jest m. in. powołanie Ośrodka Wsparcia Rodzinnej Opieki Zastępczej „Port” z siedzibą w Warszawie;
- **Koalicji na Rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej**. Celem Koalicji jest upowszechnianie wiedzy na temat funkcjonowania rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka. Koalicja ma charakter otwarty i służy koordynowaniu działań, związanych z ideą rodzinnej opieki zastępczej. Na spotkaniach omawiana jest bieżąca sytuacja rodzicielstwa zastępczego i placówek rodzinnych, ich problemy i zastrzeżenia dotyczące rozwiązań prawnych i organizacyjnych. Uwagi, wnioski i postulaty – zarówno o charakterze ogólnym, jak też sprawy indywidualne – przekazywane są Rzecznikowi Praw Dziecka. Jedną z pierwszych inicjatyw Koalicji było ogłoszenie 30 maja Dniem Rodzicielstwa Zastępczego;
- **Zespołu do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Nieletnich w Elektronicznych Środkach Masowego Przekazu**, powołanego przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. Zespół jest organem opiniodawczo-doradczym Pełnomocnika. Celem pracy Zespołu jest wypracowanie propozycji zmian w polskim prawie, zwiększających ochronę nieletnich, współpraca z dostawcami usług internetowych i telekomunikacyjnych, zmierzająca do zapewnienia ochrony dzieciom poprzez wprowadzenie ograniczeń i zabezpieczeń w dostępie do środków masowego przekazu. W pracach zespołu biorą udział przedstawiciele resortów, operatorów, dostawców internetowych oraz organizacji pozarządowych;
- **Interdyscyplinarnego zespołu, zajmującego się problemem „eurosieroctwa”**, kierowanego przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. W spotkaniach zespołu uczestniczą m.in. przedstawiciele różnych resortów – edukacji, zdrowia, pracy i polityki społecznej, spraw wewnętrznych i zagranicznych – wojewódzcy kuratorzy oświaty oraz przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka;

- **Grupy Roboczej Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi**, powołanej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. W pracach zespołu biorą udział przedstawiciele resortów oraz organizacji pozarządowych. Celem zespołu jest wypracowanie wspólnych działań, mających zwiększać świadomość społeczną w zakresie problematyki handlu ludźmi oraz inicjowanie zmian legislacyjnych, służących zwalczaniu i zapobieganiu temu procederowi.

2. Udział w programach resortowych

Przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka brali udział w realizacji **Krajowego Programu Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi**, który został przyjęty przez Radę Ministrów 16 września 2003 r. Obecnie realizowana jest jego czwarta edycja. Program ten ma na celu działania prewencyjne, informacyjne i badania zjawiska handlu ludźmi. Ponadto w jego ramach inicjowane są prace legislacyjne oraz organizowane szkolenia i kursy, podnoszące kwalifikacje osób, pracujących z ofiarami handlu ludźmi, w tym – z dziećmi.

3. Udział w seminariach i spotkaniach

W 2008 roku Rzecznik Praw Dziecka – osobiście lub reprezentowany przez pracowników Biura – wziął udział m.in. w następujących seminariach i spotkaniach:

- **Debacie Rzecznika Praw Dziecka**, zorganizowanej 4 lutego 2008 roku z udziałem przedstawicieli: Ministerstwa Edukacji Narodowej, Biura Edukacji Urzędu Miasta St. Warszawy, organizacji pozarządowych i rodziców z warszawskich dzielnic Praga Południe, Żoliborz i Ursynów w sprawie przenoszenia oddziałów dzieci sześciolatków do szkół podstawowych oraz zasad rekrutacji do przedszkoli. Wynikiem spotkania było wypracowanie wspólnych wniosków dotyczących:
 - wydłużenia okresu adaptacyjnego w odniesieniu do przenoszenia oddziałów przedszkolnych dzieci sześciolatków do szkół podstawowych;
 - dokonania kontroli warunków w szkołach, przewidzianych do przyjęcia sześciolatków, przez powołane w tym celu komisje z udziałem rodziców;
 - utrzymania przez szkoły oferty zajęć dodatkowych, zagwarantowanej obecnie w przedszkolach publicznych;

- niepodjęcia wiążących uchwał w sprawie przenoszenia oddziałów dzieci sześciolatków przez Rady Dzielnic m. st. Warszawy do czasu trwania konsultacji z rodzicami (3 marca 2008 r.).

Wnioski te zostały przekazane Prezydentowi Warszawy. W szkołach podstawowych, które nie spełniły standardów, określonych przez Biuro Edukacji, nie zorganizowano oddziałów przedszkolnych. Rzecznik Praw Dziecka wystosował także w efekcie spotkania wystąpienie generalne do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie rekrutacji do przedszkoli publicznych.

- **Spotkaniu z przedstawicielami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego, poświęconym realizacji prawa dziecka do nauki**, zorganizowanym 25 lutego 2008 roku. W jego efekcie oraz na podstawie wcześniej posiadanych informacji, Rzecznik Praw Dziecka podjął działania w sprawach:
 - opieki medycznej w szkołach – wystąpienie do Ministra Edukacji Narodowej;
 - tzw. eurosieroctwa (badania, konferencja).

W dalszym ciągu monitorowaniu podlega kwestia organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, likwidacji szkół, zapewnienia przez gminy transportu na podstawie art. 17 ustawy o systemie oświaty.

- **Spotkaniu z przedstawicielami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego, poświęconym prawu dziecka do wypoczynku** 16 czerwca 2008 roku. Przedstawiciele Kuratorów Oświaty przekazali informacje nt. organizacji wypoczynku (ilość miejsc przygotowanych dla dzieci i młodzieży w odniesieniu do realnych potrzeb; liczba szkół w województwie, w których zaplanowano akcję letnią; oferta wypoczynku letniego dla dzieci niepełnosprawnych; sposoby informowania o możliwości wypoczynku sponsorowanego dla dzieci z rodzin biedniejszych i zasady kwalifikowania na te formy wypoczynku). Omówiono problemy, pojawiające się w związku z organizacją różnych form wypoczynku dla dzieci i młodzieży, między innymi kwestię niezgłaszania przez organizatorów placówek wypoczynku w kuratoriach oświaty, nieprawidłowości w wypełnianiu kart kwalifikacyjnych uczestników, pozorność zapewnianej opieki medycznej).

Zebrane informacje dotyczące województwa mazowieckiego zostały przedstawione przez przedstawiciela Rzecznika Praw Dziecka na spotkaniu, zorganizowanym przez Wojewodę Mazowieckiego.

- **Seminarium „Bezdomne dzieciństwo. Aspekty społeczno-ekonomiczne, pedagogiczne i psychologiczne”**, zorganizowanym 20 września 2008 roku przez Wydział Nauk Pedagogicznych Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu. W czasie dyskusji przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka przedstawił najważniejsze wnioski z przeprowadzonych badań, dotyczących zjawiska eurosieroctwa.
- **Sesji na temat „Zasada pomocniczości w polskim życiu publicznym ze szczególnym uwzględnieniem systemu zabezpieczenia społecznego”**, zorganizowanej 23 września 2008 roku przez Komisję Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP.
- **Spotkaniu na temat „Migracje poakcesyjne z perspektywy ucznia”**, zorganizowanym 7 października 2008 roku przez Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania. Przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka zaprezentował na nim wybrane dane z badań, poświęconych zjawisku tzw. eurosieroctwa.
- **Debacie, poświęconej planowanemu obniżeniu wieku obowiązku szkolnego dzieci**, zorganizowanej 15 października 2008 roku. Wzięli w niej udział: Minister Edukacji Narodowej, przedstawiciele rodziców, samorządów i świata nauki. Większość uczestników spotkania zgodna była, że obniżenie wieku obowiązku szkolnego do 6 lat to zmiana korzystna dla dzieci. Jednocześnie podkreślili, że musi być ona poprzedzona odpowiednią organizacją i przygotowaniem szkół. Wielu prelegentów podkreśliło rolę edukacji przedszkolnej, a zwłaszcza konieczność jej upowszechnienia na terenach wiejskich. Podczas debaty zwrócono szczególną uwagę na rolę rodziców we wprowadzanych zmianach, na ich aktywność w życiu szkoły oraz znaczenie ich współpracy ze szkołą.
- **Spotkaniu „Emigracja zarobkowa rodziców – pozostawienie dzieci w kraju. Diagnoza sytuacji, przeciwdziałanie skutkom”** zorganizowanym przez Komisję Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP.
- **Konferencji „Prawno-rodzinne konsekwencje migracji zarobkowej po wejściu Polski do Unii Europejskiej”**, zorganizowanej 23-24 października 2008 roku przez Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego oraz Koło Naukowe Studentów

Prawa „Bona fides”. Przedstawiciel Rzecznika wygłosił referat pt. „Migracje zagraniczne i ich konsekwencje dla rodzin i dzieci”.

- **Konferencji Polsko-Niemieckiej „Dziecko a Europa”**, zorganizowanej 15 listopada 2008 roku przez: Magdalenę Marię Kochan, Posła na Sejm RP we współpracy z m.in. Zachodniopomorskim Kuratorem Oświaty oraz Niemiecko-Polskie Stowarzyszenie Mecklenburg-vorpommern i Polsko-Niemieckie Stowarzyszenie "POMERANIAK". Rzecznik Praw Dziecka wygłosił referat pt. „Skutki emigracji rodziców dla rozwoju psychologicznego i emocjonalnego dziecka”.
- **Spotkaniu pod nazwą „Bicie – środek wychowawczy czy łamanie praw człowieka”**, zorganizowanym 15 grudnia 2008 roku przez uczniów Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Świdnicy. Udział w debacie z Rzecznikiem Praw Dziecka wzięli m.in. przedstawiciele Powiatowej Komendy Policji oraz Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Świdnicy.

IV. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Rzecznik Praw Dziecka bierze udział w pracach międzynarodowych gremiów, zajmujących się ochroną praw dzieci oraz w konferencjach, poświęconych tej problematyce. W roku 2008 były to m.in.:

1. Konferencje międzynarodowe:

- **Konferencja pt. „Zmierzając do aktywnego udziału dzieci w życiu społecznym”**, zorganizowana przez Europejską Sieć Narodowych Obserwatorów Praw Dziecka (ChildONEurope – European Network of National Observatories on Childhood) w dniach 31.01-2.02.2008 roku we Florencji.
Polski Rzecznik Praw Dziecka należy do stowarzyszonych członków ChildONEurope (9 członków podstawowych oraz 15 członków stowarzyszonych spośród państw europejskich). ChildONEurope działa w powiązaniu ze stałą międzynarodową grupą „L’Europe de l’Enfance”. Jej celem jest m.in. wpływanie na główne kierunki polityki względem dzieci w działaniach Unii Europejskiej.

Konferencja, w której uczestniczył przedstawiciel Rzecznika, dotyczyła aktywnego udziału dzieci w życiu społecznym (rodzina, szkoła, kultura) na różnych poziomach poprzez wyrażanie przez dzieci swoich potrzeb, obaw, zainteresowań i pomysłów, planowanie wspólnych celów i projektów i obronę swoich praw. Poruszano m.in. zagadnienia: wizji aktywnego udziału dziecka we współczesnej Europie; tworzenia wiosek dziecięcych; tworzenia otoczenia przyjaznego dzieciom; udziału dziecka w życiu rodzinnym, szkolnym, lokalnym, w kulturze. W konferencji wzięli udział m.in. przedstawiciele Komitetu Praw Dziecka ONZ oraz UNICEF.

- **Konferencja pt. „Rola międzyinstytucjonalnej współpracy na rzecz zagrożonych dzieci i młodzieży”**, zorganizowana przez litewskiego Rzecznika Praw Dziecka w dniach 19-21.05.2008 roku w Wilnie.

Uczestnicy konferencji wymienili się spostrzeżeniami na temat form pracy z zagrożonymi dziećmi i młodzieżą w różnych krajach (Belgii, Estonii, Francji, Grecji, Łotwie, Niemczech, Polsce, Rosji i Ukrainie).

- **Zgromadzenie Członków ChildONEurope – European Network of National Observatories on Childhood** w dniach 4-7.06.2008 roku we Florencji

Spotkanie poświęcone było sprawom organizacyjnym Organami ChildONEurope. Przyjęto sprawozdanie z poprzedniego posiedzenia, przeprowadzono dyskusję nt. systemu monitorowania przypadków wykorzystywania dzieci oraz możliwości uczestnictwa dzieci w życiu społecznym. W podsumowaniu przedstawiono założenia na najbliższy czas działalności organizacji.

- **Konferencja Rady Europy**, zorganizowana w dniach 13-17.06.2008 roku w Zagrzebiu. Spotkanie poświęcone było zakazowi stosowania kar cielesnych wobec dzieci. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele rządu Chorwacji, członkowie Rady Europy, Rzecznicy Praw Dziecka innych krajów oraz przedstawiciele instytucji, zajmujących się ochroną praw dziecka. Uczestnicy konferencji zaprezentowali rozwiązania prawne w poszczególnych krajach dotyczące zakazu stosowania przemocy wobec dzieci.
- **Wizytacja Szkoły Polskiej przy Polskiej Misji Katolickiej w Monachium** w dniach 19.09-21.09.2008 roku. Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził ją w trakcie swej wizyty w Monachium, na zaproszenie Konsulatu Generalnego RP oraz

Polsko-Niemieckiego Towarzystwa „Polonia”. Rzecznik spotkał się z uczniami Szkoły, ich rodzicami i nauczycielami.

Rzecznik Praw Dziecka na miejscu zapoznał się też z aktualnym stanem spraw, dotyczących dzieci polskich w Bawarii, prowadzonych przez Biuro Rzecznika. Podczas rozmów z przedstawicielami Polonii i polskimi dyplomatami poruszano m.in. problemy, wynikające z praktyki niemieckich Urzędów ds. Dzieci Młodzieży (Jugendamty) w kontekście kontaktów dzieci z rodzicami.

W trakcie spotkania w Ministerstwie Pracy, Spraw Socjalnych, Rodziny i Kobiet z przedstawicielami rządu Bawarii omówiono i porównano rozwiązania prawne, obowiązujące w obu krajach.

- Przedstawiciel Rzecznika wziął udział w seminarium, zorganizowanym przez **BAFM (Bundes-Arbeitsgemeinschaft für Familien-Mediation)** w dniach 10-11.10.2008 roku w Berlinie. Poświęcone było ono funkcjonowaniu polsko-niemieckiego zespołu mediatorów, zajmujących się konfliktami o prawo do opieki nad dziećmi podczas toczących się w sądach postępowań w trybie Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

2. Międzynarodowe spotkania Rzeczników Praw Dziecka:

- **Międzynarodowy Zjazd Rzeczników Praw Dziecka**, zorganizowany w dniach 27-29.06.2008 roku w Brukseli. Zjazd obradował w siedzibie Parlamentu Flamandzkiego. Wzięli w nim udział Rzecznicy Praw Dziecka z Polski, Belgii, Grecji, Hiszpanii, Austrii i Irlandii a także przedstawiciele innych instytucji, zajmujących się ochroną praw dzieci. Podczas spotkania podsumowano pracę ENOC w zakresie ochrony praw dziecka.
- **Europejski Zjazd Rzeczników Praw Dziecka**, zorganizowany przez Stowarzyszenie ENOC w dniach 3-5.09.2008 roku w Dublinie. W wystąpieniu na sesji plenarnej Rzecznik Praw Dziecka przedstawił ideę wzmocnienia uprawnień polskiego Rzecznika. Uczestnicy konferencji wyrażali uznanie dla projektu, opracowywanego w polskim Parlamencie, akcentując konieczność upowszechnienia polskiego modelu instytucjonalnych gwarancji ochrony praw dziecka w pozostałych państwach członkowskich.

Przebywając w Dublinie, Rzecznik Praw Dziecka podjął również działania, zmierzające do wyjaśnienia sytuacji dzieci polskich w Irlandii. Odebrał rozmowy z obecnym na zjeździe ENOC Prezydentem Irlandii Mary McAleese oraz z

irlandzkim Rzecznikiem Praw Dziecka Emily Logan. Rzecznik zaproponował przeprowadzenie niezależnych badań, dotyczących realizacji potrzeb edukacyjnych polskich dzieci w Irlandii, zwłaszcza w kontekście pojawiających się niepokojących sygnałów o praktykach dyskryminacyjnych.

V. UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA

W swojej działalności ustawowej Rzecznik Praw Dziecka podejmuje działania, mające na celu podwyższenie poziomu społecznej świadomości praw przysługujących dzieciom oraz znajomości ich praw wśród samych dzieci.

1. Działalność bieżąca

W strukturze Biura Rzecznika Praw Dziecka działania te realizowane są przede wszystkim przez:

- Wydział Komunikacji Społecznej;
- Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka;
- Centrum Informacji o Prawach Dziecka.

Wydział Komunikacji Społecznej

Podstawowym zadaniem Wydziału jest bieżąca obsługa Gabinetu Rzecznika oraz pozostałych statutowych komórek Biura Rzecznika Praw Dziecka. Wydział przygotowuje m.in. codzienny przegląd prasy, który nie tylko zapewnia Rzecznikowi bieżącą znajomość doniesień medialnych, poświęconych stanowi przestrzegania praw dziecka w Polsce, ale też pozwala na podejmowanie interwencji w konkretnych sprawach. W 2008 roku na podstawie monitoringu i analizy mediów Rzecznik Praw Dziecka podjął 692 interwencje.

Wydział organizuje stałą współpracę Rzecznika z mediami. Tylko w drugiej połowie 2008 roku w jej efekcie ukazało się w prasie krajowej niemal 200 publikacji poświęconych działalności Rzecznika, w tym ok. 20 wywiadów z nim (m.in. w gazetach: „Dziennik Polska-Europa-Świat”, „Gazeta Prawna”, „Gazeta Wyborcza”, „Głos Nauczycielski”, „Nasz Dziennik”, „Polska The Times”, „Rzeczpospolita”).

Wydział zajmuje się prowadzeniem i redagowaniem serwisu internetowego Rzecznika Praw Dziecka (www.brpd.gov.pl) oraz serwisu dla młodzieży – www.strefamlodych.pl. Na

stronach zamieszczane są informacje o bieżącej działalności Rzecznika, jego wystąpienia generalne, materiały upowszechniające wiedzę o prawach dziecka. Za pośrednictwem Internetu prowadzone są także porady psychologiczne dla dzieci i młodzieży. Odwiedzający stronę może na niej znaleźć również elektroniczne wersje publikacji, poświęconych problematyce przestrzegania praw dziecka oraz działalności Rzecznika.

Wydział Komunikacji Społecznej analizuje napływające do Biura prośby o objęcie przez Rzecznika honorowym patronatem inicjatyw kierowanych do i na rzecz dzieci. Zgłaszają je zwłaszcza organizacje pozarządowe, ale również instytucje państwowe i samorządowe. W 2008 roku Rzecznik patronował 46 przedsięwzięciom.

Wydział współpracuje również z Gabinetem Rzecznika przy organizacji spotkań Rzecznika z dziećmi. 7 sierpnia 2008 r. Rzecznik Praw Dziecka przyjął w swoim Biurze pierwszą grupę dzieci, które przyjechały z Tarnobrzega, zainteresowane działalnością Rzecznika Praw Dziecka. W ciągu następnych 6 miesięcy Biuro Rzecznika Praw Dziecka odwiedziło około 500 uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z całej Polski, m.in. z: Witkowa, Sokołowa Podlaskiego, Mrągowa, Szymbarku (warmińsko-mazurskie) czy Warszawy. W czasie wizyt młodzież zwiedzała pomieszczenia Biura, brała udział w warsztatach o prawach dziecka i spotkaniach z Rzecznikiem.

W spotkaniach z Rzecznikiem Praw Dziecka, organizowanych poza siedzibą jego Biura, wzięło udział w 2008 roku ponad 5000 przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z całej Polski. Spotkania z dziećmi i młodzieżą odbyły się m.in. w Biłgoraju, Gryficach, Jaworzynie Śląskiej, Jeleniej Górze, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Krotoszynie, Lipie koło Birczy, Lublinie, Łodzi, Międzyborowie, Monachium, Nidzicy, Otwocku, Pobierowie, Serocku, Sierakoścach (Podkarpackie), Strzelcach Opolskich, Szymbarku, Świdnicy, Tczewie, Warszawie, Wrocławiu.

Podczas spotkań dzieci zwyczajowo otrzymują materiały informacyjne o prawach dziecka. Są one opracowywane, zamawiane i dystrybuowane przez Wydział Komunikacji Społecznej. W 2008 roku były wśród nich: plansza ścienna „Kodeks Praw Dziecka”, Konwencja o prawach dziecka w wersji książeczkowej, Konwencja w wersji składanej, zakładka książkowa, znaczek, smycz, balon i torba płócienna z logo i numerem Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka. Materiały te w drugiej połowie 2008 roku zostały przekazane również do ponad 400 instytucji i placówek, pracujących z dziećmi i działających na ich rzecz (m.in. wojewódzkie Kuratoria Oświaty wraz z delegaturami, Powiatowe Centra

Pomocy Rodzinie, Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich i Marszałkowskich).

Kolejną nową formą komunikacji z dziećmi, młodzieżą oraz dorosłymi, działającymi na ich rzecz, są listy Rzecznika. W 2008 roku Rzecznik Praw Dziecka wystosował je w związku z:

- rozpoczęciem roku szkolnego 2008/2009 (1 września 2008 r.);
- Dniem Edukacji Narodowej (14 października 2008 r.);
- Dniem Pracownika Socjalnego (14 listopada 2008 r.);
- Międzynarodowym Dniem Wolontariusza (5 grudnia 2008 r.).

Listy były upowszechnione poprzez media, serwis internetowy Rzecznika, a np. list do uczniów odczytany był w szkołach podczas uroczystości inauguracji roku szkolnego.

Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka

Poza działającym w godzinach pracy numerem telefonu Zespołu Informacyjno-Interwencyjnego, od 20 listopada istnieje Dziecięcy Telefon Zaufania. Uruchomiony podczas Świąt Konwencji o prawach dziecka, przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży, potrzebujących porady, wsparcia lub zwyczajnej rozmowy w trudnych chwilach. Obsługą linii zajmują się specjaliści z Biura Rzecznika Praw Dziecka – psychologzy, pedagodzy oraz prawnicy. Połączenia z numerem 0-800 12 12 12 są bezpłatne z każdego telefonu stacjonarnego oraz z telefonów komórkowych sieci Orange. Istnieje również możliwość bezpłatnego połączenia za pośrednictwem strony internetowej Biura Rzecznika. Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka jest czynny od poniedziałku do piątku w godzinach 8.15 – 20.15.

Tylko w grudniu 2008 roku Dziecięcy Telefon Zaufania odnotował 1648 połączeń. Na oba działające telefony w ciągu 12 miesięcy ubiegłego roku przekazano 7296 zgłoszeń, na podstawie których Rzecznik zdecydował się interweniować w konkretnych przypadkach naruszenia praw dziecka.

Centrum Informacji o Prawach Dziecka

Pod koniec listopada 2008 roku Rzecznik Praw Dziecka powołał do życia Centrum Informacji o Prawach Dziecka, które służy do gromadzenia i udostępniania wiedzy na temat sytuacji dzieci w Polsce.

W pierwszym miesiącu działalności Centrum rozpoczęło:

- wstępną organizację biblioteki (zakup książek, prenumerata wydawnictw, poświęconych prawom człowieka i sytuacji dziecka w ujęciu psychologicznym, pedagogicznym, socjologicznym i prawnym);
- katalogowanie i analizę archiwum prasowego;
- współpracę z osobami, przygotowującymi prace dyplomowe i rozprawy doktorskie na temat ochrony praw dzieci,
- planowanie projektów edukacyjno-informacyjnych dotyczących praw dziecka na rok 2009.

2. Wydarzenia

Ogólnopolska kampania społeczna Rzecznika Praw Dziecka „Bezpieczne gospodarstwo. Radosne dzieciństwo”

18 kwietnia 2008 roku odbyła się uroczysta inauguracja ogólnopolskiej kampanii społecznej „Bezpieczne gospodarstwo. Radosne dzieciństwo”, poświęconej przeciwdziałaniu zagrożeniom, na które narażone są dzieci, pomagające w pracy w rodzinnych gospodarstwach rolnych. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele instytucji i organizacji, biorących udział w kampanii: Ministerstwa Zdrowia, Państwowej Inspekcji Pracy, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Instytutu Medycyny Wsi oraz Komendy Głównej Policji. Partnerami kampanii byli także przedstawiciele organizacji trzeciego sektora, które utworzyły Forum Organizacji Pozarządowych: Związek Młodzieży Wiejskiej, Fundacja Edukacyjna 4H w Polsce, Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP, Federacja Inicjatyw Oświatowych i Związek Harcerstwa Polskiego. Najważniejsze cele kampanii to:

- przedstawienie najbardziej niebezpiecznych dla dzieci prac w gospodarstwach rolnych;
- rozpowszechnienie statystyk wypadków, jakim ulegają dzieci podczas prac w gospodarstwie;
- wskazanie negatywnych konsekwencji angażowania dzieci do prac niebezpiecznych lub szkodliwych;
- uwrażliwienie rodziców i lokalnych władz na problem;
- propagowanie modelu bezpiecznego udziału dzieci w pracach gospodarczych.

W kampanii prezentowany był spot telewizyjny, nawiązujący do niebezpieczeństw, związanych z pracą dzieci w gospodarstwie; uruchomiona też została specjalna strona

internetowa. Wystosowano apel do rolników z wykazem prac i czynności szczególnie niebezpiecznych, których nie należy powierzać dzieciom do 15. roku życia. Rzecznik Praw Dziecka ogłosił też ogólnopolski konkurs plastyczny pod nazwą „Moja pomoc w gospodarstwie”. Celem konkursu było uświadomienie zagrożeń, na jakie narażone są dzieci, pomagające w pracy w rodzinnych gospodarstwach rolnych, uwrażliwienie wobec tego problemu rodziców, opiekunów, dzieci, szkół i samorządów lokalnych. Na konkurs 709 prac nadesłały z całej Polski dzieci w różnym wieku.

Ogólnopolska gra miejska „Ambasadorowie Praw Dziecka”

Na zaproszenie Rzecznika Praw Dziecka 1 czerwca 2008 roku przybyła do Warszawy przeszło setka gimnazjalistów z różnych miast Polski: Annapola, Białegostoku, Radziejowic, Nowego Dworu Mazowieckiego, Siedlec, Grabowa, Bojszowa i Warszawy. Z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka portal stefamlodych.pl przygotował grę miejską „Ambasadorowie Praw Dziecka”, opartą na Konwencji o prawach dziecka. W grze wzięło udział 20 czteroosobowych patroli wraz z pełnoletnimi opiekunami. Na przyszłych Ambasadorów czekały rozmaite zadania, związane z konkretnymi postanowieniami Konwencji. Podczas ponad czterogodzinnej akcji dzieci uczyły się praktycznego korzystania z praw, przysługujących każdemu dziecku w Polsce. Gra odbyła się przy wsparciu i pomocy Wydziału Prewencji Komendy Stołecznej Policji, Biura Edukacji Urzędu m.st. Warszawy oraz Referatu Promocji i Komunikacji Społecznej Straży Miejskiej m.st. Warszawy.

Debata „Okrągły stół w sprawie sześciolatków”

15 października 2008 roku – z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – odbyła się debata na temat planowanego obniżenia wieku obowiązku szkolnego dzieci. W debacie udział wzięli: Przewodnicząca Komitetu Ochrony Praw Dziecka, Członek Zarządu Fundacji Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego, Przewodnicząca Polskiego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka, Szef Gabinetu Politycznego Ministra Edukacji Narodowej, Świętokrzyski Kurator Oświaty, Prezydent Miasta Koszalina, Rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi, Dyrektor Instytutu Wspomagania Rozwoju Człowieka i Edukacji oraz reprezentanci Warszawskiego Oświatowego Porozumienia Rodziców i Forum Rodziców, Instytutu Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej Akademii Pedagogicznej w Krakowie i Pracowni Ewaluacji Instytucji Edukacyjnych Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Na pytania i wątpliwości uczestników „Okrągłego Stołu” odpowiadał Minister Edukacji Narodowej.

Święto Konwencji o prawach dziecka

Z okazji obchodzonej 20 listopada dziewiętnastej rocznicy uchwalenia Konwencji o prawach dziecka, Rzecznik Praw Dziecka zaprosił do Biura ponad 300 dzieci w różnym wieku – od przedszkolaków po gimnazjalistów. Goście Rzecznika wzięli udział w warsztatach na temat praw dziecka, mogli osobiście z nim porozmawiać, a także uczestniczyli w różnorodnych zajęciach, przygotowanych przez animatorów.

Podczas Święta Konwencji odbyła się też inauguracja działalności Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka. Tego dnia Rzecznik Praw Dziecka wraz z Dyrektorem Przedstawicielstwa Rady Europy w Polsce rozpoczął kampanię „Budowanie Europy dla dzieci i z dziećmi”, zainicjowaną przez Radę Europy. Rzecznik zaprezentował spot telewizyjny, emitowany przez Telewizję Polską S.A.

UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA

PRAWO DO ŻYCIA I ZDROWIA

„Państwa-Strony uznają prawo dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej”

(art. 24 Konwencji o prawach dziecka)

Rzecznik Praw Dziecka stwierdza, że dzieci w Polsce nadal nie są w wystarczającym stopniu otoczone opieką zdrowotną, czego główną przyczyną jest niedobór środków finansowych. Szczególną uwagę należy zwrócić na następujące problemy:

- **niewystarczający dostęp do lekarzy pediatrów i innych lekarzy specjalistów z zakresu chorób dziecięcych**

Brak jest systemowych rozwiązań, umożliwiających koordynowanie działań w zakresie dostępności dzieci do służby zdrowia. Bardzo wyraźnie można to dostrzec na przykładzie działania szpitali pediatrycznych w Warszawie.

Należy dokonać stosownych zmian legislacyjnych – w tym w *ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* – w celu poprawienia dostępu chorych dzieci do lekarzy specjalistów.

- **niski standard zabezpieczenia opieki medycznej w szkołach**

Około 2/3 szkół podstawowych, 1/2 gimnazjów i 1/3 liceów, techników i szkół specjalnych pozbawiona jest gabinetów profilaktyki i pomocy przedlekarskiej. Rzeczywista liczba uczniów, podlegających opiece pielęgniarki, szczególnie w szkołach specjalnych na wsi, jest stanowczo zbyt wysoka.

Należy podjąć pilne działania, zmierzające do osiągnięcia standardów, gwarantujących realną ochronę prawa dziecka do opieki zdrowotnej.

- **zapewnienie noworodkom ochrony przed zakażeniem wirusem HIV**

Należy dążyć do wyeliminowania zakażeń noworodków wirusem HIV. Lekarz ginekolog powinien mieć obowiązek zaproponowania każdej kobiecie ciężarnej stosownych badań

- **nieuzasadnione nakładanie opłat za pobyt opiekunów przy dziecku w trakcie jego hospitalizacji**

Szpitala nakładają na opiekunów obowiązek wnoszenia opłat za pobyt przy dziecku w trakcie jego hospitalizacji. Opłaty te są często nieproporcjonalnie wysokie wobec zapewnianego standardu pobytu. Część rodziców z tego powodu rezygnuje ze stałej opieki nad dzieckiem, przebywającym w szpitalu.

Nie ma jednoznacznych podstaw prawnych do pobierania od rodziców opłat za ich pobyt przy chorym dziecku. W ustępie 4 do art. 19 Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej zapisano, że koszty realizacji uprawnień wymienionych w ust. 3 pkt 1 i 2 nie mogą obciążać zakładu opieki zdrowotnej. Koszty te jednak nie powinny być przerzucane na rodziców.

- **niedostateczna współpraca personelu oświatowego i medycznego w zakresie opieki nad dziećmi i młodzieżą**

Współpracy wymaga wiele zagadnień w zakresie: opieki nad dziećmi przewlekle chorymi, niepełnosprawnymi, zapobiegania wadom postawy i gimnastyki korekcyjnej, zdrowego odżywiania, korzystnego dla dziecka pojmowania pojęcia tajemnicy zawodowej, przekazywania informacji o niepokojących objawach. Niedostateczne uregulowania, brak jasnych procedur i standardów sprzyja unikaniu stawiania problemów jako zadań do podjęcia i rozwiązania. Stan ten wymaga wydania rozporządzeń, określających standardy opieki zdrowotnej nad uczniem.

PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE

„(...) Państwa-Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi”

(art. 18 Konwencji o prawach dziecka)

W obowiązującym stanie prawnym Rzecznik Praw Dziecka zauważa konieczność regulacji, które umożliwią zmiany w zakresie:

- **zapewnienia rodzinom dysfunkcyjnym prawa do wsparcia i pomocy**

Pomoc świadczona rodzinom, przeżywającym różnego rodzaju trudności, niewydolnym wychowawczo i dysfunkcyjnym jest zdecydowanie niewystarczająca i w przeważającej mierze dotyczy tylko aspektu materialnego. Tymczasem rodziny takie wymagają stałego, profesjonalnego, oferowanego na szczeblu lokalnym wsparcia o charakterze psychologicznym, pedagogicznym i praktycznym.

Zaplanowane na rok 2009 – ogłoszony Rokiem Rodzicielstwa Zastępczego – prace nad projektami: nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz ustawy o wsparciu rodzin i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem powinny zmierzać do poprawy sytuacji w tym zakresie.

- **zagwarantowania dzieciom prawa do wychowania w rodzinie**

Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2007 roku w 37349 rodzinach zastępczych przebywało 52729 dzieci do lat 18 (odpowiednio w: 2000 r. — 39877 i 50122, 2005 r. — 36510 i 49667, 2006 r. – 36955 i 51342). Ponad 85 proc. wszystkich rodzin zastępczych stanowią rodziny spokrewnione z dzieckiem. Reforma opieki zastępczej nad dzieckiem zakłada stopniową likwidację instytucjonalnych form opieki i rozwój rodzicielstwa zastępczego. Państwo nie daje jednak zachęty do tworzenia form rodzinnych. Brak jest kandydatów na rodziców zastępczych. Największą barierą dla rodzin, rozważających założenie rodziny zastępczej, są kwestie finansowe, potencjalne problemy wychowawcze oraz brak gwarancji pomocy i wsparcia ze strony instytucji państwowych.

- **egzekucji prawa do kontaktu z obojgiem rodziców**

Postępowanie wykonawcze w sprawie egzekucji orzeczeń sądowych uprawniających do kontaktów z dziećmi jest nieskuteczne. Rodzice sprawujący pieczę nad dzieckiem często nadużywają swojej pozycji: zakazują mu kontaktów z drugim rodzicem, manipulują dzieckiem i nakłaniają je do określonego postępowania.

Bezpodstawne utrudnianie lub uniemożliwianie dziecku kontaktu z drugim rodzicem, jest naruszeniem dobra dziecka. Zachowania takie powinny być

eliminowane. Prawo dziecka do bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców gwarantuje w art. 10 Konwencja o prawach dziecka.

- **eliminacji negatywnych skutków migracji rodzin**

Pozostawianie dzieci bez opieki przez rodziców, wyjeżdżających za granicę, jest dużym problemem społecznym. Należy zwrócić uwagę na wieloaspektowość negatywnych skutków rozłąki dziecka z rodzicami dla jego dalszego rozwoju. Przeciwdziałanie zjawisku wymaga współdziałania wszystkich służb, pracujących na rzecz dziecka i rodziny.

- **usprawnienia procedury adopcyjnej**

Procedura adopcyjna powinna być szybka, przejrzysta i podporządkowana celowi przysposobienia, jakim jest dobro dziecka. Najczęstszą przeszkodą, która często uniemożliwia lub utrudnia adopcję, jest sytuacja prawna dzieci. Ponadto wiele z nich nie ma szans na adopcję z uwagi na wiek, wady rozwojowe, problemy wychowawcze i socjalizacyjne.

Procedury adopcyjne powinny być maksymalnie uproszczone.

- **upowszechnienia znajomości przepisów prawa międzynarodowego, w tym konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę**

Rodzic, zabierający do Polski dziecko bez zgody drugiego rodzica często nie jest świadomy, że łamie prawo. Spory rodzinne w tym kontekście wynikają z różnic kulturowych i prawnych. Zgodnie z danymi Biura Migracji przy Parlamencie Europejskim w Brukseli, ilość spraw spornych o charakterze międzynarodowym z udziałem Polaków wzrosła w ostatnim roku o około 50%. Jednym z objawów eskalacji tego rodzaju konfliktów jest wywożenie dzieci z państwa ich stałego pobytu przez jednego z rodziców. Analiza indywidualnych spraw, kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka, a mających związek z Konwencją haską wskazuje, że sądy ograniczają się do badania, czy nie nastąpiło bezprawne uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka. Zbyt rzadko przeprowadzane jest postępowanie dowodowe na okoliczność krzywdy, jaka może spotkać dziecko po powrocie do kraju, z którego zostało uprowadzone (art. 13 Konwencji). Przepisy prawa międzynarodowego podkreślają olbrzymią wagę prawa dziecka do wychowania i kontaktów z obojgiem rodziców oraz stabilności

miejsca zamieszkania. Ich niedostateczna znajomość prowadzi do zbyt wielu krzywd, wyrządzanych dziecku.

W sprawach tych w dalszym ciągu niewielką rolę odgrywają mediacje rodzinne, dające szansę znalezienia rozwiązania, uwzględniającego interes dziecka.

PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH

„Państwa-Strony będą uznawać prawo każdego dziecka do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń socjalnych (...)”

(art. 26 Konwencji o prawach dziecka)

Rzecznik Praw Dziecka uznaje za konieczne wprowadzenie zmian, które spowodowałyby poszanowanie następujących praw dziecka:

- **prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa dla dzieci pozbawionych czasowo lub na stałe środowiska rodzinnego**

Przebywając kilka czy kilkanaście lat w placówce opiekuńczej, dzieci najczęściej nie mają wsparcia ze strony rodziny, niewiele z nich może liczyć na pomoc rodzin zaprzyjaźnionych, a jednostki trafiają do rodzin zastępczych czy też adopcyjnych. Większość usamodzielnianych zdana jest na pomoc i wsparcie pracowników systemu opieki społecznej, w tym szczególnie wychowawców domów dziecka. Brak jest efektywnego systemu usamodzielniania dzieci, przebywających w placówkach.

Niezbędna jest też pomoc i wsparcie usamodzielnionym już podopiecznym – to zadanie powinno być realizowane przez właściwą jednostkę pomocy społecznej, której skoordynowane działania powinny sprzyjać rehabilitacji społecznej, powodując minimalizację wykluczenia społecznego byłych wychowanków domów dziecka.

Optymalnym rozwiązaniem adaptacyjnym w sytuacji braku wystarczającej liczby mieszkań docelowych, może stać się utworzenie mieszkań chronionych bądź utworzenie środowiskowych, dziennych domów samopomocy, w których dorośli, usamodzielnieni wychowankowie otrzymywaliby doraźną pomoc, wsparcie ze strony specjalistów. Wychowankowie placówek bardzo często stają się petentami ośrodków pomocy społecznej i rozpoczynają cykl zaburzonego przystosowania społecznego. Pomoc świadczona wychowankom, opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze, jest niewystarczająca.

- **zapewnienie miejsc zatrzymania dla nieletnich, którzy uciekli z placówek resocjalizacyjnych**

W obecnym stanie prawnym Policja nie ma możliwości umieszczenia nieletniego w policyjnej izbie dziecka. Placówki opiekuńczo-wychowawcze (interwencyjne) odmawiają przyjęcia nieletnich, wymagających resocjalizacji z uwagi na to, że umieszcza się tam dzieci, które wymagają doraźnej opieki. Przepisy nie wskazują miejsc pobytu nieletnich do czasu ich powrotu do placówki resocjalizacyjnej.

- **ograniczenie zasady powszechności w ulgach podatkowych dla rodzin w roku 2008**

W 2007 r. Sejm uchwalił zmiany w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych, wprowadzając ulgę z tytułu wychowywania dziecka. Z ulgi prorodzinnej mogą korzystać tylko podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych, uzyskujący dochody opodatkowane na ogólnych zasadach przy zastosowaniu skali podatkowej, wychowujący własne lub przysposobione dzieci. Z ulgi nie mogą natomiast korzystać rolnicy i przedsiębiorcy, którzy rozliczają się z fiskusem ryczałtem, w drodze tzw. karty podatkowej oraz osoby, które płacą podatek liniowy. Takie rozwiązanie narusza zasadę powszechności poprzez wykluczenie części obywateli z prawa do ulgi podatkowej z tytułu wychowywania dzieci.

PRAWO DO NAUKI

„Państwa-Strony uznają prawo dziecka do nauki (...) na zasadzie równych szans (...)”.

(art. 28 Konwencji o prawach dziecka)

Rzecznik Praw Dziecka dostrzega obszary, w których prawo dziecka do nauki nie jest w pełni przestrzegane. Dotyczy to następujących kwestii:

- **nierówności szans edukacyjnych na etapie przedszkolnym**

Zgodnie z danymi GUS w roku szkolnym 2007/2008 wskaźnik upowszechniania edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-5 lat wyniósł ok. 47%. Występują ponadto znaczne zróżnicowania w dostępie do edukacji przedszkolnej pomiędzy miastem a terenami wiejskimi. Istnieje również problem w dostępie do

miejskich przedszkoli publicznych, spowodowany brakiem odpowiedniej ilości miejsc w stosunku do liczby dzieci, oczekujących na przyjęcie.

Przyjęte w Konwencji o prawach dziecka rozwiązania oraz zawarte prawa nie artykułują wprost obowiązku zapewnienia przez państwo wychowania przedszkolnego. Jednakże przepisy Konwencji zobowiązują do okazywania rodzinie odpowiedniej pomocy w wypełnianiu jej funkcji wychowawczych oraz do zapewnienia rozwoju instytucji i usług w zakresie opieki nad dzieckiem, zwłaszcza rodzicom pracującym (art. 18 ust. 2 i 3). W prawie do nauki (art. 28 i 29 Konwencji), realizowanym na zasadzie równych szans, zostały podkreślone takie wartości jak: rozwijanie w dziecku jego talentów, zdolności, osobowości, jak również przygotowanie dziecka do życia w społeczeństwie. Ponadto Konwencja mówi o zapewnieniu dziecku, w możliwie maksymalnym zakresie, warunków życia i jego rozwoju (art. 6 ust. 2) oraz podkreśla rolę zabawy w życiu dziecka (art. 31).

Funkcjonujące przedszkola i organizacja w nich edukacji uwzględniają i realizują przepisy Konwencji o prawach dziecka. Jednakże ze względu na niski poziom upowszechnienia tej edukacji, postanowienia Konwencji nie mogą być wypełniane w pełnym zakresie.

- **ograniczenia dostępności do przedszkoli publicznych dla 3-latków**

Wiele organów, prowadzących przedszkola, za podstawę do przyjęcia dziecka uznaje wiek dziecka, obliczany na podstawie Kodeksu cywilnego. Stosownie do art. 112 kc warunkiem przyjęcia dziecka do przedszkola jest ukończenie trzeciego roku życia z dniem 1 września. W praktyce, dzieciom urodzonym w miesiącach wrzesień-grudzień ogranicza to szanse na uczęszczanie do przedszkola z dziećmi ze swojego rocznika. Rzecznik Praw Dziecka uznaje, że takie działanie narusza zasadę powszechności i nie zapewnia dzieciom w wieku 3-5 lat równych szans edukacyjnych.

- **praktyk segregacyjnych w polskich szkołach**

Informacje docierające do Rzecznika Praw Dziecka, w tym szereg doniesień medialnych, wskazują na istnienie w polskich szkołach zjawiska segregacji. Chodzi zwłaszcza o podział na klasy uczniów zdolnych i słabszych, pochodzących z rodzin o wysokim i niskim statusie ekonomicznym, z obwodu szkoły i spoza niego, sprawiających kłopoty wychowawcze i wyróżniających się wzorowym zachowaniem.

Występująca w szkołach, nawet incydentalnie, segregacja uczniów jest niedopuszczalna.

- **naruszania zasady jawności przy ustalaniu warunków płatności za pobyt dziecka w przedszkolu**

Organy, prowadzące przedszkola, w uchwałach w sprawie odpłatności za przedszkole ograniczają się jedynie do ustanowienia opłaty stałej – bez wskazania, jaka jest odpłatność za poszczególne świadczenia, oferowane przez przedszkole. Taka praktyka narusza zasady umowy cywilno-prawnej i uniemożliwia zwrot części opłat za niewykorzystane świadczenia (usługi) za okres nieobecności dziecka w przedszkolu.

PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIENSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM

„Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki (...) dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych (...)”.

(art. 19 Konwencji o prawach dziecka).

Rzecznik Praw Dziecka stwierdza, że dochodzi do łamania tego prawa ze względu na:

- **brak spójnego systemu przeciwdziałania przemocy, koordynacji i współpracy wszystkich instytucji i organizacji, zajmujących się problemem przemocy**

Wdrożenie systemowego planu przeciwdziałania przemocy to najważniejszy warunek, umożliwiający skuteczne zagwarantowanie dzieciom ochrony przed skrzywdzeniem. Tylko kompleksowe podejście do tego problemu, a co za tym idzie – przyjęcie rozwiązań chroniących dziecko przed przemocą, w każdym warunkach i w każdym środowisku – pozwoli we właściwy sposób walczyć z tym zjawiskiem.

Należy utworzyć zespoły interdyscyplinarne, złożone z przedstawicieli różnych służb m. in.: Policji, prokuratury, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, których zadaniem będzie prowadzenie skoordynowanych działań w środowisku zagrożonym przemocą, inicjowanie interwencji oraz monitorowanie sytuacji.

- **brak przepisów, które stanowiłyby skuteczną ochronę dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym z użyciem nowych technologii**

Obecne przepisy nie ułatwiają właściwym organom (zwłaszcza Policji), ścigania czynów, które stanowią stadium przygotowania, z użyciem nowych technologii, do popełnienia przestępstw o charakterze seksualnym (np. uwodzenie, szantaż, wprowadzenie w błąd za pośrednictwem Internetu lub telefonii komórkowej w celu doprowadzenia do spotkania).

Rzecznik Praw Dziecka wyraża poparcie dla wszystkich zmian, ułatwiających skuteczne ściganie wymienionych przestępstw oraz sankcjonowanie nowych przestępczych zachowań, w tym tzw. groomingu, czyli nagabywania osób małoletnich do celów seksualnych z wykorzystaniem systemu teleinformacyjnego lub sieci teleinformacyjnej.

- **brak w ustawodawstwie jednoznacznego zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci**

Polskie ustawodawstwo co do zasady zakazuje stosowania kar cielesnych. Norma ta wynika z art. 40 Konstytucji RP. Ustawa zasadnicza nakazuje władzom publicznym poszanowanie i ochronę godności człowieka, która jest źródłem jego wolności i praw. W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym należy w sposób jasny i precyzyjny określić, że przemoc wobec dzieci jako metoda wychowawcza jest zakazana, a władza rodzicielska nie może być wykonywana z naruszeniem godności dziecka. Bardzo ważna jest w tej mierze edukacja społeczeństwa oraz promowanie dobrych wzorców rodzicielskich.

PRAWA DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH

„Państwa-Strony uznają, że dziecko psychicznie lub fizycznie niepełnosprawne powinno mieć zapewnioną pełnię normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo dziecka w życiu społeczeństwa”.

(art. 23 Konwencji o prawach dziecka)

W zakresie przestrzegania praw dzieci niepełnosprawnych Rzecznik Praw Dziecka dostrzega następujące, wymagające pilnego rozwiązania, problemy:

- **mała ilość adopcji dzieci niepełnosprawnych**

Niewiele dzieci niepełnosprawnych znajduje nowe rodziny. Konieczne jest wdrożenie programów, powodujących zwiększenie zainteresowania dziećmi niepełnosprawnymi, oczekującymi na adopcję, oraz ułatwienia finansowe dla rodziców adoptujących.

- **skuteczny dostęp dzieci niepełnosprawnych do placówek oświatowych**

Rodzice dzieci poniżej szóstego roku życia, nieobjętych obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego ani obowiązkiem szkolnym, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczających do przedszkolnych oddziałów integracyjnych poza gminą, bądź posiadających opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i korzystających z tej formy wsparcia, ponoszą samodzielnie koszty dowożenia dzieci do placówek, zapewniających realizację zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Należy rozszerzyć obowiązek zapewnienia dzieciom niepełnosprawnym transportu, wynikający z art. 17 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.), na dzieci w wieku poniżej 6 roku życia, korzystające z różnych form wspomaganie rozwoju i wsparcia.

- **upowszechnienie dostępu do dóbr kultury dla dzieci niewidomych i niesłyszących**

Postulat ten związany jest ze znikomą ilością dostępnych w publicznej sferze medialnej, bibliotekach, muzeach i innych placówkach kulturalnych, programów dla dzieci, posługujących się językiem migowym lub alfabetem Braille'a. W sposób szczególny widoczny jest brak oferty ze strony mediów publicznych, programów telewizyjnych i portali internetowych w tym edukacyjnych, wychowawczych i rozrywkowych, przeznaczonych dla dzieci niepełnosprawnych.

Załączniki

Załącznik nr 1 – Wykaz wystąpień generalnych Rzecznika Praw Dziecka w 2008 roku

<i>Lp.</i>	<i>Data</i>	<i>Adresat</i>	<i>Dotyczy</i>	<i>Odpowiedź</i>	<i>Treść odpowiedzi</i>
1.	3 stycznia 2008 r.	Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	nieterminowych wypłat zasiłków macierzyńskich	brak odpowiedzi	
2.	7 stycznia 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	nieterminowych wypłat zasiłków macierzyńskich	7 lutego 2008 r.	brak jest podstaw do zmiany przepisów
3.	7 stycznia 2008 r.	Minister Finansów	ułatwień podatkowych dla rodzin w roku 2008	12 lutego 2008 r.	informacja na temat wiele instrumentów, wpływających na zmniejszenie obciążeń podatkowych osób wychowujących dzieci
4.	10 stycznia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	edukacji dzieci z rodzin polskich emigrantów	31 stycznia 2008 r.	przeprowadzane są uzgodnienia dotyczące zakresu i formy proponowanych zmian, resort zgłosił nowe zapisy do projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw
5.	10 stycznia 2008 r.	Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia	praw dzieci śmiertelnie chorych	brak odpowiedzi	
6.	14 stycznia 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	nieprzestrzegania przez sądy rodzinne procedury adopcyjnej	12 lutego 2008 r.	prezesi sądów apelacyjnych zobowiążą wizytatorów do przedstawienia tego problemu podczas narad sędziów orzekających w sprawach rodzinnych w sądach rejonowych

7.	15 stycznia 2008 r.	Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	oznaczenia kategorii wiekowych filmów i programów telewizyjnych	brak odpowiedzi	
8.	21 stycznia 2008 r.	Minister Infrastruktury	zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa podczas transportu samochodowego	11 lutego 2008 r.	kontynuowane będą działania edukacyjne
9.	30 stycznia 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	zapowiedzi likwidacji wydziałów rodzinnych i nieletnich oraz włączenia ich do wydziałów cywilnych	brak odpowiedzi	
10.	31 stycznia 2008 r.	Prezes Najwyższej Izby Kontroli	kontroli wykonywania przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie ich obowiązków ustawowych w zakresie działań, podejmowanych w kierunku likwidacji instytucjonalnych form opieki i tworzenia rodzinnych form opieki zastępczej	11 lutego 2008 r.	kontrola NIK-u objęła 50 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w tym 40 PCPR; NIK przeprowadził kontrolę realizacji wybranych zadań w zakresie pomocy społecznej przez administrację powiatów, kolejne wyniki kontroli z II połowy 2008 r. zostaną przedstawione w I kwartale 2009 r.
11.	6 lutego 2008 r.	Prezydent m.st. Warszawy	naboru trzylatków do przedszkoli publicznych oraz przeniesienia sześciolatków do szkół podstawowych	29 lutego 2008 r. – pismo Burmistrza Dzielnicy Mokotów	w dzielnicy Mokotów nie występuje problem braku miejsc w przedszkolach
12.	12 lutego 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	wprowadzenia zakazu stosowania kar cielesnych	14 marca 2008 r.	trwają prace legislacyjne
13.	12 lutego 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	nauczania integracyjnego	7 marca 2008 r.	omówienie sytuacji dzieci niepełnosprawnych w szkole

14.	12 lutego 2008 r.	Minister Zdrowia	zapewnienia dzieciom hospitalizowanym prawa do opieki sprawowanej przez rodziców lub opiekunów	brak odpowiedzi	
15.	12 lutego 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	zapewnienia dzieciom hospitalizowanym prawa do opieki sprawowanej przez rodziców lub opiekunów	17 marca 2008 r.	przedstawienie informacji dotyczących pomocy finansowej, związanej z pobytem rodziców u chorego dziecka przebywającego w szpitalu
16.	14 lutego 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	przenoszenia oddziałów przedszkolnych do szkół podstawowych	5 marca 2008 r.	zadania dotyczące administrowania i finansowania szkół/placówek realizowane są przez gminy
17.	6 marca 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	minimalizowania nierówności społecznych	10 kwietnia 2008 r.	omówienie sytuacji socjalno- bytowej rodzin z dziećmi; resort podejmie działania w celu podwyższenia świadczeń rodzinnych oraz dostosowania kwot kryteriów dochodowych do zmieniających się kosztów utrzymania rodzin
18.	12 marca 2008 r.	Minister Zdrowia	przywrócenia opieki medycznej w szkołach	brak odpowiedzi	
19.	12 marca 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	przywrócenia opieki medycznej w szkołach	10 kwietnia 2008 r.	przywrócenie opieki medycznej w szkołach nie należy do kompetencji Ministra Edukacji Narodowej
20.	18 marca 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	nauczania języka litewskiego w polskich szkołach	maj 2008 r.	resort analizuje problemy w ramach monitorowania zaleceń „Strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce”

21.	19 marca 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	rekrutacji do przedszkoli publicznych	8 kwietnia 2008 r.	zostały podjęte prace nad nowelizacją przepisu, dot. granic wiekowych dzieci, objętych wychowaniem przedszkolnym
22.	25 marca 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	przyjmowania do przedszkoli dzieci, chorych na cukrzycę	16 kwietnia 2008 r.	przepisy prawne nie wykluczają możliwości uczęszczania do przedszkola dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych
23.	25 marca 2008 r.	Minister Zdrowia	przyjmowania do przedszkoli dzieci, chorych na cukrzycę	9 maja 2008 r.	wymaga to zmiany przepisów prawa o systemie oświaty; resort wystąpi do MEN-u z sugestią dokonania zmian
24.	17 kwietnia 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	propozycji zmiany przepisów, określających przesłanki do nabycia świadczenia pielęgnacyjnego	maj 2008 r.	przeprowadzane zmiany spowodują wzrost liczby rodziców, uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego na niepełnosprawne dzieci
25.	21 kwietnia 2008 r.	Prezydent Miasta Wałbrzycha	dzieci, które wraz z rodzinami nielegalnie zajmują lokale mieszkalne	12 maja 2008 r.	sytuacja dzieci będzie monitorowana, a w razie konieczności zostaną podjęte stosowne działania
26.	29 kwietnia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	egzaminów gimnazjalnych	19 maja 2008 r.	uczniowie, którzy nie udzielili odpowiedzi na pytanie 32. w arkuszu egzaminacyjnym zostaną w procesie rekrutacyjnym objęci indywidualną opieką kuratorów
27.	30 kwietnia 2008 r.	Minister Zdrowia	połączenia standardów i procedur medycznych w zakresie medycyny paliatywnej dla dorosłych i dla dzieci	13 maja 2008 r.	pierwsze spotkanie, poświęcone projektowi zmiany odp. rozporządzenia odbyło się 12 maja 2008 r.

28.	7 maja 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	egzaminów gimnazjalnych	21 maja 2008 r.	informacja o sposobie przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej; uczniowie, którzy nie udzielili odpowiedzi na pytanie 32. w arkuszu egzaminacyjnym zostaną w procesie rekrutacyjnym objęci indywidualną opieką kuratorów
29.	15 maja 2008 r.	Minister Zdrowia	likwidacji jednego z oddziałów Kliniki Ortopedii i Traumatologii Dziecięcej w Szpitalu Klinicznym im. Wiktora Degi	13 czerwca 2008 r.	przekształcenia publicznych zakładów opieki zdrowotnej
30.	26 maja 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	skuteczności działań służb społecznych w zakresie pomocy rodzinie	7 lipca 2008 r.	planowane zmiany legislacyjne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz inne działania, mające na celu zmniejszenie skali zjawiska
31.	28 maja 2008 r.	Prezes Rady Ministrów	systemowych rozwiązań w sprawie zwalczania przemocy wobec dzieci	brak odpowiedzi	
32.	4 czerwca 2008 r.	Główny Inspektor Sanitarny	letniego wypoczynku dzieci i młodzieży	9 lipca 2008 r.	„Instrukcja Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 22 maja 2008 r. w sprawie wymagań higieniczno-sanitarnych dla stacjonarnych obozów pod namiotami”

33.	4 czerwca 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	przerwania prac nad Programem Wczesnej Interwencji	17 czerwca 2008 r.	publiczne i niepubliczne placówki oświatowe mogą tworzyć zespoły wczesnego wspomagania rozwoju w celu pobudzania psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole
34.	5 czerwca 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	bezpieczeństwa dzieci w trakcie letniego wypoczynku	27 czerwca 2008 r.	starania resortu w zakresie zapewnienia dzieciom bezpiecznego, odpowiednio zorganizowanego wypoczynku
35.	5 czerwca 2008 r.	Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	bezpieczeństwa dzieci w trakcie letniego wypoczynku	brak odpowiedzi	
36.	9 czerwca 2008 r.	Prezes Rady Ministrów	Programu Wczesnej Interwencji	brak odpowiedzi	
37.	16 czerwca 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	procesu resocjalizacji nieletnich, przebywających w zakładach i schroniskach dla nieletnich oraz pomocy udzielanej wychowankom, zwalnianym z placówek	7 lipca 2008 r.	trwają prace legislacyjne nad projektem ustawy Prawo nieletnich
38.	20 czerwca 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	błędów CKE podczas egzaminu gimnazjalnego	19 grudnia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej zlecił w trybie pilnym doraźną kontrolę w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

39.	26 czerwca 2008 r.	Minister Infrastruktury	prawa dzieci obywateli polskich, czasowo przebywających za granicą, do ulgowych przejazdów koleją	21 lipca 2008 r.	inicjatywa powinna zostać podjęta przez ministra, właściwego do spraw oświaty
40.	4 sierpnia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	dyskryminacji dzieci romskich	22 sierpnia 2008 r.	MEN oraz MSWiA podejmą działania służące wyrównywaniu szans edukacyjnych uczniów romskich i zapobiegające wszelkim formom ich dyskryminacji
41.	4 sierpnia 2008 r.	Minister Zdrowia	wysokich kosztów leczenia dzieci przewlekle chorych i kwestii refundacji ze środków publicznych	11 września 2008 r.	każde dziecko, u którego da się przeprowadzić immunotolerancję zostanie niezwłocznie włączone do tego programu
42.	5 sierpnia 2008 r.	Minister Zdrowia	dzieci, pozostawianych w oddziałach noworodkowych	12 sierpnia 2008 r.	przedstawienie danych nt. noworodków, pozostawionych w szpitalach; wystąpienie do dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Legnicy o wyjaśnienie sytuacji dwójki chłopców umieszczonych na Oddziale Intensywnej Terapii Noworodków
43.	7 sierpnia 2008 r.	Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	dzieci, pozostawianych w oddziałach noworodkowych	3 września 2008 r.	przedstawienie informacji dotyczących porzucania dzieci przez matki po urodzeniu w Zakładach Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji;

44.	7 sierpnia 2008 r.	Minister Obrony Narodowej	dzieci, pozostawianych w oddziałach noworodkowych	28 sierpnia 2008 r.	odpowiedź Inspektoratu Wojskowej Służby Zdrowia - szpitale w zakresie procedur adopcyjnych współpracują z lokalnymi Ośrodkami Opiekuńczo-Adopcyjnymi; przedstawienie danych na temat porzucania dzieci przez matki po urodzeniu
45.	12 sierpnia 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	prawno-karnej ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym	16 września 2008 r.	w resorcie zostały opracowane projekty, implementujących do polskiego porządku prawnego niektóre instrumenty prawne UE
46.	11 sierpnia 2008 r.	Minister Zdrowia	systemowych rozwiązań, dotyczących postępowania wobec osób skazanych z zaburzeniami preferencji seksualnych, które dopuściły się przestępstwa skierowanego przeciwko wolności seksualnej	11 września 2008 r.	potrzeba stworzenia i realizacji kompleksowego programu postępowania ze sprawcami przestępstw o charakterze seksualnym, obejmującego obok przedsięwzięć prawno- karnych, także działania o charakterze terapeutycznym i leczniczo-rehabilitacyjnym; trwają prace legislacyjne
47.	12 sierpnia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	rocznego przygotowania przedszkolnego	27 sierpnia 2008 r.	przedstawienie trybu legislacji rozporządzeń resortowych
48.	12 sierpnia 2008 r.	Komendant Główny Policji	wydania funkcjonariuszom Policji polecenia przeprowadzenia prewencyjnej kontroli placówek wypoczynku dzieci i młodzieży	10 listopada 2008 r.	przedstawienie działania Policji w okresie wakacyjnym; zalecenie zwracania przez funkcjonariuszy szczególnej uwagi na problem trzeźwości wychowawców i opiekunów

49.	18 sierpnia 2008 r.	Główny Inspektor Pracy	kontroli w zakresie sezonowej pracy dzieci	26 września 2008 r.	termin zakończenia kontroli został wyznaczony na 31 grudnia 2008 r.
50.	22 sierpnia 2008 r.	Minister Zdrowia	finansowania leczenia dzieci, chorych na choroby onkologiczne	16 września 2009 r.	środki finansowe, przeznaczone na onkologię i hematologię dziecięcą od drugiego półrocza 2008 r. są znacząco wyższe od dotychczasowych
51.	28 sierpnia 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	wykorzystywania dzieci do żebractwa	25 września 2008 r.	trwają prace nad projektem ustawy, nowelizującej kodeks karny w zakresie zapewnienia należytej ochrony prawno-karnej przed przestępczością, polegającą na handlu ludźmi
52.	3 września 2008 r.	Irlandzki Rzecznik Praw Dziecka	segregacji polskich dzieci w szkołach irlandzkich	5 stycznia 2009 r.	odpowiedź irlandzkiego Ministra ds. Integracji Pana Conora Lenihan – segregacja nie ma miejsca; szkoły, w których wiele dzieci nie mówi po angielsku, zdecydowały się na utworzenie klas, gdzie przez jakiś czas dzieci uczestniczą w odrębnych, intensywnych zajęciach angielskiego
53.	11 września 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	praktyki segregacji uczniów w polskich szkołach	17 października 2008 r.	resort monitoruje działania polegające na usuwaniu barier w dostępie do edukacji oraz różnic wynikających z m.in. poziomu zamożności
54.	12 września 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	badania ankietowych w zakresie orzekania przez sądy o kontaktach rodziców z dziećmi	30 września 2008 r.	resort deklaruje pomoc w gromadzeniu materiałów w tym zakresie; w lutym 2009 r. ankiety wysłano do sądów

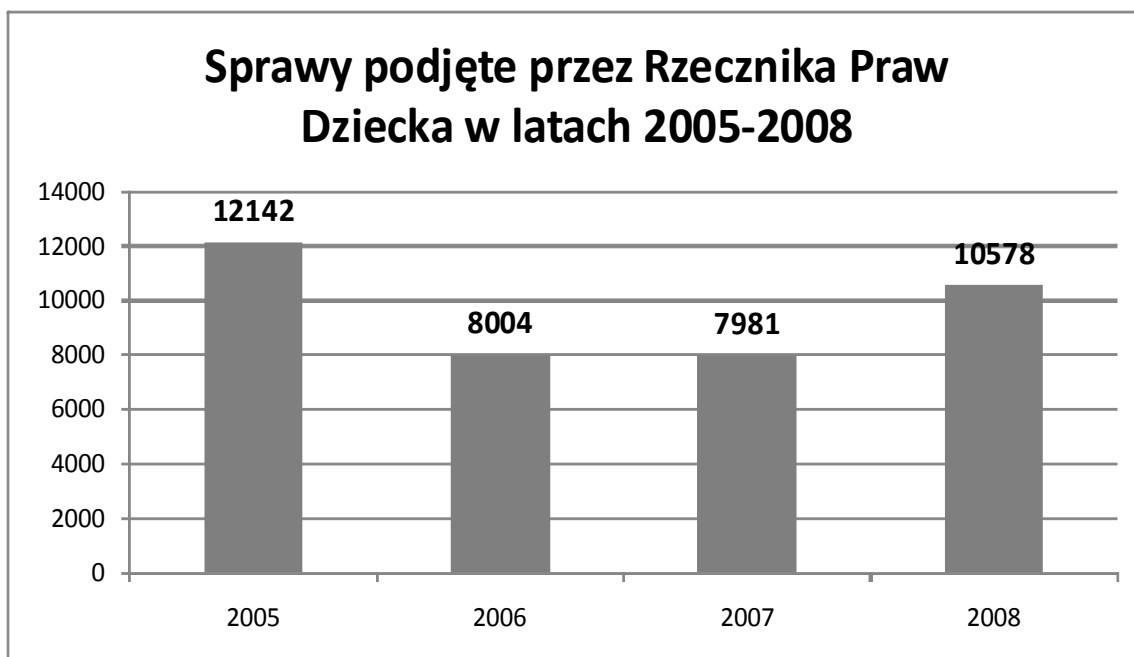
55.	22 września 2008 r.	Minister Zdrowia	utrudnionego dostępu do lekarza pediatry	5 listopada 2008 r.	szczegółowa analiza zgłaszanych postulatów i propozycji w tym zakresie
56.	22 września 2008 r.	Minister Zdrowia	jakości świadczeń zdrowotnych dla dzieci	14 listopada 2008 r.	uregulowania prawne, dotyczące opieki zdrowotnej nad dziećmi
57.	29 września 2008 r.	Minister Zdrowia	dzieci niskorosłych	22 października 2008 r.	informacja nt. obecnej sytuacji korzystania przez dzieci z niedoborami wzrostu z opieki zdrowotnej; minister powołał w lipcu 2008 r. Zespół do Spraw Chorób Rzadkich, zajmujący się m.in. leczeniem dzieci, u których występuje defekt receptora dla hormonu wzrostu
58.	2 października 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	krzywdzenia wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych w domach dziecka	13 listopada 2008 r.	planowane przez resort rozwiązania, mające na celu zwiększenie dynamiki powstawania różnych form rodzinnej pieczy zastępczej
59.	6 października 2008 r.	Główny Inspektor Sanitarny	bezpieczeństwa zdrowotnego dzieci	7 listopada 2008 r.	trwają prace nad naprawą systemu ochrony zdrowia w Polsce; Główny Inspektor Sanitarny wystosował pismo przypominające o właściwej formie prawnej działań w postępowaniu przeciwepidemicznym

60.	14 października 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	zapewnienia miejsc zatrzymania dla nieletnich, którzy uciekli z placówek resocjalizacyjnych	6 listopada 2008 r.	trwają prace nad nowelizacją rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii
61.	29 października 2008 r.	Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	trudności obywateli polskich, przebywających poza granicami kraju, w uzyskaniu paszportu dla dzieci tam urodzonych	26 listopada 2008 r.	możliwości wydania przez konsula paszportu dziecku, urodzonemu poza granicami Polski
62.	29 października 2008 r.	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	ochrony małoletniego widza	brak odpowiedzi	
63.	4 listopada 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	podniesienia kryterium dochodowego, od którego zależy dostęp do świadczeń rodzinnych	27 listopada 2008 r.	w resorcie trwają prace nad weryfikacją kwot kryteriów dochodowych, uprawniających do świadczeń rodzinnych oraz kwot poszczególnych świadczeń
64.	7 listopada 2008 r.	Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia	dzieci niskorosłych	9 grudnia 2008 r.	przedstawienie obecnego stanu opieki zdrowotnej nad dziećmi niskorosłymi; strategia zwiększenia dostępności leków dla pacjentów, ze szczególnym uwzględnieniem chorych na choroby rzadkie i przewlekłe

65.	24 listopada 2008 r.	Minister Zdrowia	leczenia dzieci zakażonych wirusem HIV	19 stycznia 2009 r.	opieka zdrowotnej nad kobietami ciężarnymi; propozycje Rzecznika Praw Dziecka zostaną przedstawione ekspertom Zespołu do spraw opracowania projektu standardu opieki okołoporodowej
66.	2 grudnia 2008 r.	Minister Sprawiedliwości	problemów w realizacji orzeczeń sądowych, dotyczących kontaktów pomiędzy dzieckiem a rodzicem, który nie sprawuje bezpośredniej opieki	6 stycznia 2009 r.	trwają prace legislacyjne
67.	3 grudnia 2008 r.	Prezes Rady Ministrów	projektu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	7 stycznia 2009 r.	odpowiedź Ministra Pracy i Polityki Społecznej; resort podjął inicjatywę dokonania zmian legislacyjnych wprowadzając nowe mechanizmy i narzędzia w celu bardziej skutecznej walki z krzywdzeniem dzieci w Polsce
68.	4 grudnia 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	przypadków umieszczania dzieci z domów dziecka w szpitalach psychiatrycznych w sytuacjach, gdy nie ma takiej konieczności	15 stycznia 2009 r.	gromadzone i analizowane są informacje o każdym takim przypadku
69.	12 grudnia 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	krzywdzenia wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych w domach dziecka	29 stycznia 2009 r.	resort przesłał do Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich zalecenie szczególnie uważnego przyjrzenia się sytuacji

70.	18 grudnia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	zasad wypełniania świadectw szkolnych	29 grudnia 2008 r.	kwestia zostanie rozważona przy zmianie rozporządzenia w sprawie zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych
71.	19 grudnia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	konkursów przedmiotowych dla gimnazjalistów	31 grudnia 2008 r.	resort dokona wnikliwej analizy regulaminów wojewódzkich konkursów przedmiotowych pod kątem ich zgodności z rozporządzeniem MENiS z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad
72.	22 grudnia 2008 r.	Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	warunków płatności za pobyt dziecka w przedszkolu	27 stycznia 2009 r.	przedstawienie sytuacji w województwie dolnośląskim dot. opłat za przedszkole
73.	29 grudnia 2008 r.	Prezes Rady Ministrów	oceny systemu ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy	6 lutego 2009 r.	odpowiedź Ministra Pracy i Polityki Społecznej: ochrona dzieci przed krzywdzeniem jest i w będzie zadaniem priorytetowym Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
74.	31 grudnia 2008 r.	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	sytuacji dzieci z rodzin migrantów w regionach o charakterze rolniczym	brak odpowiedzi	
75.	31 grudnia 2008 r.	Minister Pracy i Polityki Społecznej	sytuacji dzieci z rodzin migrantów w regionach o charakterze rolniczym	brak odpowiedzi	
76.	31 grudnia 2008 r.	Minister Edukacji Narodowej	sytuacji dzieci z rodzin migrantów w regionach o charakterze rolniczym	brak odpowiedzi	

Załącznik nr 2 – Sprawy podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka w latach 2005 – 2008

Załącznik Nr 3 – Kategorie spraw, zgłoszonych do Rzecznika Praw Dziecka w roku 2008

Rodzaj sprawy	Sprawy zgłoszone na piśmie lub podjęte z własnej inicjatywy	Sprawy zgłoszone telefonicznie	Sprawy zgłoszone podczas wizyt	Razem
Prawo do życia i ochrony zdrowia	110	116	0	226
Prawo do wychowania w rodzinie	1229	1496	86	2811
Prawo do godziwych warunków socjalnych	354	338	8	700
Prawo do nauki	656	653	18	1327
Prawo do ochrony przed przemocą	677	907	45	1629
Inne, w tym realizacja praw dzieci niepełnosprawnych	98	3786	1	3885
Razem	3124	7296	158	10 578

Załącznik nr 4 – Wykaz wydarzeń, objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
1	22.01.2008	akcja ogólnopolska	IV Dzień Czystego Powietrza	Fundacja Ekologiczna ARKA, Bielsko-Biała
2	05.02.2008	Wrocław	VIII Spotkanie Pacjentów Kliniki Transplantacji Szpiku Onkologii i Hematologii	Fundacja „Na Ratunek Dzieciom z Chorobą Nowotworową”
3	13.02.2008	Tczew	VI Międzynarodowy Przegląd Teatrów Wspaniałych	Stowarzyszenie Na Rzecz Szkolnictwa Specjalnego w Tczewie
4	31.03.2008	Warszawa	Finały XX Międzynarodowej Parafiady Dzieci i Młodzieży	Stowarzyszenie Parafiada im. Św. Józefa Kalasancjusza
5	02.04.2008	Wrocław-Katowice-Lublin	cykl konferencji „Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Program wsparcia psychologiczno-pedagogicznego”	Europejski Instytut „Socrates Scola”
6	14.05.2008	Gdańsk	konferencja poświęcona wczesnej interwencji i wspomaganiu rozwoju małego dziecka	Europejski Instytut „Socrates Scola”
7	24.06.2008	akcja ogólnopolska	II edycja programu edukacyjnego „Jem kolorowo!”	Multi Communications Sp. z o.o.
8	24.06.2008	akcja ogólnopolska	III edycja programu edukacyjnego „Smak zdrowia”	Multi Communications Sp. z o.o.
9	19.08.2008	Wrocław-Katowice-Lublin	cykl ogólnopolskich konferencji na temat diagnozy umiejętności matematycznych dzieci i młodzieży z trudnościami w uczeniu się	Europejski Instytut „Socrates Scola”
10	20.08.2008	Wrocław	VIII Spotkanie Pacjentów Kliniki Transplantacji Szpiku Onkologii i Hematologii	Fundacja „Na Ratunek Dzieciom z Chorobą Nowotworową”
11	21.08.2008	Warszawa	Jubileuszowa Gala Fundacji Dzieciom „Zdążyć z pomocą”	Fundacja Dzieciom „Zdążyć z pomocą”
12	21.08.2008	Poznań	V Zjazd Rodzin Osób z Rzadkimi Zespołami Chromosomowymi	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci z Zaburzeniami Genetycznymi „GEN”
13	22.08.2008	Jaworzyna Śląska	akcja charytatywna „Gramy dla Kacpra”; zbiórka publiczna połączona z koncertem - na rehabilitację 3-letniego dziecka z chorobą HLHS (wada serca)	Urząd Miejski w Jaworzynie Śląskiej
14	25.08.2008	Monachium	XIII Polsko-Niemiecki Festiwal Kultury Dziecięcej i Młodzieżowej – „Razem we wspólnej Europie” w Monachium	Stowarzyszenie „Polonia” e.V.

15	08.09.2008	Warszawa	Złot korczakowskiej młodzieży pod hasłem „Warszawa jest moja i ja jestem jej” w Warszawie; zlot i seminarium naukowe dot. sytuacji współczesnego dziecka	Polskie Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka
16	09.09.2008	Kielce	Projekt „Rok Przedszkolaka w Świętokrzyskim 2008/2009 - Baśniowa Kraina Edukacji” w Kielcach	Kuratorium Oświaty w Kielcach wraz ze Stowarzyszeniem Inicjatyw Biznesowych i Edukacyjnych
17	18.09.2008	Opole	konferencja pt. „Prawnorodzinne konsekwencje migracji zarobkowych po wejściu Polski do Unii Europejskiej”	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego
18	18.09.2008	Wrocław	X Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Szkoleniowa pt. „Kiedy mózg pracuje inaczej... – postrzeganie, ruch, emocje, komunikacja”	Ogólnopolska Fundacja na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych „Promyk Słońca”
19	22.09.2008	Warszawa	III Ogólnopolski Konkurs dla nauczycieli na scenariusze zajęć z dziećmi w wieku przedszkolnym, dotyczących promocji praw dziecka – „Mam prawo...”.	Przedszkole nr 124
20	26.09.2008	Warszawa	V edycja ogólnopolskiego konkursu dla szkół podstawowych i gimnazjów „Mistrz Kibicowania – Bieg Historii”	Fundacja „Maraton Warszawski”
21	01.10.2008	Warszawa	kampania Rady Europy, dotycząca zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci	Biuro Informacji Rady Europy
22	03.10.2008	ogólnopolska	ogólnopolski program „Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci wiejskich”	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego
23	06.10.2008	Konin	IV Ogólnopolski Turniej Rodzinny Kulturalno-Rekreacyjny Towarzystwa Przyjaciół Dzieci pod hasłem „Rok dialogu kulturowego”	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci – Oddział Powiatowy w Koninie
24	07.10.2008	Strzelce Opolskie	Jubileusz 50-lecia „Nieprzetartego Szlaku”	Opolska Chorągiew ZHP
25	07.10.2008	Łódź	uroczyste podsumowanie V Łódzkiego Konkursu „Prawa Dziecka – Prawami Człowieka” dla uczniów klas VI szkoły podstawowej	dyrekcja i Samorząd Uczniowski Szkoły Podstawowej Nr 44
26	10.10.2008	Kraków	Rajd Górski „Tatry 2008” - rajd pieszy dla wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych z Krakowa i okolic	Krakowskie Stowarzyszenie na Rzecz Młodzieży "Nowa Droga" i Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych Nr 1
27	10.10.2008	ogólnopolska	ogólnopolski program „Obywatel Dziecko”	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego

28	10.10.2008	Ząbkowice	konkurs z okazji Uroczystości Wszystkich Świętych pt. „Plejada Świętych – Wielkie Imieniny”	Diecezja Świdnicka i Szkoła Podstawowa z w Zwróconej
29	10.10.2008	Warszawa	I Dzielnicy Konkurs Wiedzy o Prawach Dziecka „Niech się wreszcie każdy dowie...” dla uczniów klas IV-VI z Targówka	Szkoła Podstawowa Nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi
30	20.10.2008	Warszawa	Forum „Bezpieczna szkoła zależy od nas” w ramach II edycji Warszawskiego Forum Rodziców, poświęconego bezpieczeństwu uczniów w szkole	Warszawskie Forum Rodziców
31	22.10.2008	Łódź	Konferencja „Stop zmarnowanym szansom – każde dziecko ma prawo do życia w rodzinie”	Fundacja Happy Kids
32	22.10.2008	Kraków	Finał IX Ogólnopolskiego Festiwalu Dzieci i Młodzieży „Tęczowe piosenki Jana Wojdaka”	Janusz Wojdak i Agencja Kwart Music Polska
33	22.10.2008	Białystok	I Światowy Dzień Osób Niepełnosprawnych	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Specjalnej Troski „Jeden Świat”
34	22.10.2008	Poznań	Projekt „Masz prawo do swych praw”: widowisko i wersja filmowa	Szkoła Podstawowa Nr 83 ŁEJERY
35	23.10.2008	Warszawa	Samorządowy Konkurs Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”	Fundacja „Świat na Tak”
36	18.11.2008	Warszawa	XVI edycja płyty „Pocztówka do Św. Mikołaja” – dochód jest przeznaczony na rodzinne domy dziecka	Dream Music, Warszawa
37	19.11.2008	Warszawa	impieza mikołajkowa „Mikołaju, nie zapomnij o nas”	Fundacji Dzieciom „Zdążyć z pomocą”
38	24.11.2008	Szczecinek	„Tabor Świętego Mikołaja” – impreza dla dzieci najuboższych i osieroconych	PCPR w Szczecinku
39	28.11.2008	Wrocław	XVIII charytatywny „Raut w Arsenale”	KIWANIS Klub Wratlavia
40	28.11.2008	Pacanów	III Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny „Wszystkie Dzieci Świata” – Pacanów 2009	Europejskie Centrum Bajki im. Koziółka Matołka
41	28.11.2008	Warszawa	II Ogólnopolski Program dla Młodzieży „Mam haka na raka”	Polska Unia Onkologii
42	28.11.2008	Kraków	projekt edukacyjny „Akademia Przyszłości”	Stowarzyszenie WIOSNA
43	28.11.2008	Kraków	4. Ogólnopolskie Forum Wychowania Przedszkolnego	Centrum Edukacyjne BLIŻEJ PRZEDSZKOLA
44	02.12.2008	Warszawa	akcja charytatywna „Mikołaj jest dla wszystkich”	Salon „Lustra Leona”
45	18.12.2008	Gdynia	akcja wakacyjna dla podopiecznych Stowarzyszenia Marfan Polska	Stowarzyszenie Marfan Polska
46	18.12.2008	Warszawa	V edycja konkursu „Czysty Las”	Towarzystwo Przyjaciół Lasu

Załącznik nr 5 - Wybrane konferencje i seminaria

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
1.	12 lutego 2008 r. Warszawa	NASK	Dzień Bezpiecznego Internetu
2.	22 lutego 2008 r. Bytów	Minister Sprawiedliwości	Międzynarodowa Konferencja Dnia Ofiar Przestępstw
3.	4 marca 2008 r. Warszawa	Zakon Polskich Kawalerów Maltańskich	konferencja „Doświadczenia projektu p.t. Otwarte Serca – Centra Doradcze”
4.	7 marca 2008 r. Warszawa	Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego	debata „Edukacja bez barier – Wychowanie przedszkolne warunkiem wyrównania szans edukacyjnych”
5.	10 marca 2008 r. Lublin	Koło Studentów Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	konferencja „Ochrona praw człowieka”
6.	13 marca 2008 r. Warszawa	Polskie Towarzystwo Pediatryczne	konferencja Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego
7.	29 marca 2008 r. Skierniewice	Katolickie Stowarzyszenie CIVITAS CHRISTIANA	konferencja „Dar życia”
8.	31 marca 2008 r. Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	inauguracja kampanii społecznej „Bezpieczne gospodarstwo. Radosne dzieciństwo”
9.	10 kwietnia 2008 r. Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje	seminarium „Bezpieczeństwo dzieci w Internecie”
10.	11 kwietnia 2008 r. Warszawa	Fundacja im. Stefana Batorego	konferencja „Bądź częścią ich sukcesu. Jak skutecznie pomagać dzieciom ulicy?”
11.	28 maja 2008 r. Warszawa	Fundacja ŚWIAT NA TAK	konferencja „XV Gala Samorządowego Konkursu Nastolatków – Ośmiu Wspaniałych”
12.	29 maja 2008 r. Warszawa	Urząd ds. Cudzoziemców	konferencja „Ochrona uzupełniająca – nowe szanse, nowe wyzwania”
13.	2 czerwca 2008 r. Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	konferencja „Uwaga! Nasze dzieci w niebezpieczeństwie!”
14.	17 czerwca 2008 r. Kraków	Stowarzyszenie WIOSNA	Gala Sukcesów Akademii Przyszłości – I Gala na świecie prowadzona przez dzieci
15.	24 czerwca 2008 r. Warszawa	Federacja Inicjatyw Oświatowych	konferencja „Alternatywne formy edukacji przedszkolnej”
16.	3 września 2008 r. Warszawa	Komenda Główna Policji	konferencja prasowa kampanii społecznej „Kocham. Nie biję”
17.	10 września 2008 r. Kielce	Kuratorium Oświaty w Kielcach, Stowarzyszenie Inicjatyw Biznesowych i Edukacyjnych	inauguracja „Rok przedszkolaka w Świętokrzyskim – Baśniowa Kraina Edukacji”
18.	12 września 2008 r. Warszawa	Polskie Stowarzyszenie im. J. Korczaka	konferencja poświęcona kontynuacji dzieła Janusza Korczaka w 130. rocznicę jego urodzin
19.	20 września 2008 r. Wrocław	Wydział Nauk Pedagogicznych Dolnośląskiej Szkoły Wyższej	seminarium „Bezdomne dzieciństwo. Aspekty społeczno-ekonomiczne, pedagogiczne i psychologiczne”
20.	23 września 2008 r. Warszawa	Senat RP i Instytut Spraw Publicznych	konferencja „Zasada pomocniczości w polskim życiu publicznym ze szczególnym uwzględnieniem systemu zabezpieczenia społecznego”

21.	30 września 2008 r. Warszawa	Instytut Praw Pacjenta i Edukacji Zdrowotnej oraz Dziennikarski Klub Promocji Zdrowia	konferencja „Jakość życia w chorobie – Akademia Edukacji i Rozwoju Pacjenta”
22.	1 października 2008 r. Warszawa	Sejm RP	konferencja „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie”
23.	4 października 2008 r. Jelenia Góra	Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli	konferencja „Dokąd zmierza polska szkoła?”
24.	2-5 października 2008 r. Warszawa	Stowarzyszenie Chorych na Mukopolisacharyozę i Choroby Rzadkie	Międzynarodowa Konferencja Chorób Rzadkich
25.	6 października 2008 r. Kielce	Wojewoda Świętokrzyski	konferencja „Potrzebuję rodziców od zaraz”
26.	11 października 2008 r. Warszawa	Klub Poselski Lewica	konferencja „O potrzebie wprowadzenia powszechnej edukacji seksualnej”
27.	14 października 2008 r. Łędziny	Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa, PARPA, ROPS, MOPS Łędziny	konferencja naukowa w ramach obchodów VIII Światowego Dnia FAS
28.	15 października 2008 r. Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	Okrągły Stół w sprawie reformy oświaty i obniżenia wieku obowiązku szkolnego
29.	16 października 2008 r. Warszawa	Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych	konferencja „Blżej rodziny... by jej skutecznie pomóc. Miejsce mediacji w systemie wsparcia rodziny w kryzysie”
30.	17 października 2008 r. Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	VIII Konwencja Ruchu Przeciw Bezradności Społecznej – „Strategia walki z ubóstwem w Polsce. Diagnoza i zadania na lata 2009-2010. Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?”
31.	20 października 2008 r. Warszawa	Stowarzyszenie TRIO Rodzice w Edukacji, Biuro Edukacji m.st. Warszawy, Centralny Instytut Ochrony Pracy	forum „Bezpieczna szkoła zależy od nas”
32.	22 października 2008 r. Warszawa	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	III krajowa Konferencja nt. zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi
33.	23 października 2008 r. Opole	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego	konferencja „Prawno-rodzinne konsekwencje migracji zarobkowych po wejściu Polski do Unii Europejskiej”
34.	23 października 2008 r. Łódź	Fundacja Pomocy Dzieciom „Happy Kids”	konferencja „Stop zmarnowanym szansom – każde dziecko ma prawo do życia w rodzinie”
35.	27-28 października 2008 r. Warszawa	Ministerstwo Sprawiedliwości, Biuro Polityki Społecznej Urzędu m.st. Warszawy, Fundacja Dzieci Niczyje	V Ogólnopolska konferencja „Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw”
36.	6 listopada 2008 r. Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje	inauguracja Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111
37.	7 listopada 2008 r. Strzelce Opolskie	Komenda Chorągwi Opolskiej Związku Harcerstwa Polskiego	konferencja związana z obchodami 50-lecia „Nieprzetartego Szlaku”
38.	14 listopada	Polskie Towarzystwo	konferencja „Aktualna opieka nad dzieckiem

	2008 r. Warszawa	Pediatriczne	z perspektywy rodziców"
39.	15 listopada 2008 r. Szczecin	Poseł na Sejm RP Magdalena Kochan	Międzynarodowa Konferencja „Dziecko a Europa"
40.	18 listopada 2008 r. Warszawa	Sejmowa Komisja Edukacji, Nauki i Sportu oraz Pedagogium – Wyższa Szkoła Pedagogiki Resocjalizacyjnej	konferencja „Zagrożenia wychowawcze XXI wieku"
41.	18 listopada 2008 r. Białystok	Podlaski Kurator Oświaty, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży	konferencja „Prawa człowieka w realizacji podstawy programowej"
42.	19 listopada 2008 r. Warszawa	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego	seminarium „Obywatel dziecko"
43.	19 listopada 2008 r. Warszawa	Małżonka Prezydenta RP Maria Kaczyńska	konferencja „Czy dobre prawo wystarczy? Bariery w rozwoju rodzinnych form opieki zastępczej"
44.	20-21 listopada 2008 r. Warszawa	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	międzynarodowe seminarium w ramach wdrażania w Polsce „Programu szczegółowego UE na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrony grup ryzyka na lata 2007-2013"
45.	20 listopada 2008 r. Warszawa	Miesięcznik „Dyrektor Szkoły”, Wolters Kluwer Polska	X sesja Krajowej Konferencji Dyrektorów Szkół
46.	25 listopada 2008 r. Krotoszyn	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krotoszynie	konferencja „Rodzina, która chroni, daje siłę"
47.	27 listopada 2008 r. Warszawa	Konfederacja Pracodawców Polskich	konferencja „Dialog społeczny a dialog obywatelski"
48.	27 listopada 2008 r. Warszawa	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego	seminarium „Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci wiejskich"
49.	29 listopada 2008 r. Warszawa	Fundacja Mederi, Instytut „Pomnik – Centrum Zdrowia Dziecka"	V konferencja naukowa „Interdyscyplinarne przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci"
50.	4 grudnia 2008 r. Oświęcim	Rzecznik Praw Obywatelskich	Międzynarodowa Sesja z okazji 60. rocznicy uchwalenia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka przez Zgromadzenie Ogólne ONZ
51.	5 grudnia 2008 r. Warszawa	Instytut „Pomnik – Centrum Zdrowia Dziecka”, Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu, Mazowiecka Regionalna Sieć Szpitali Promujących Zdrowie, Fundacja „Nasze Dzieci”, Polska Fundacja Pomocy Dzieciom	konferencja „Wolontariat dla Zdrowia"
52.	10 grudnia 2008 r. Warszawa	Fundacja Centrum Praw Kobiet, Wolska Koalicja na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 14	konferencja „Przemoc w rodzinie – agresja w szkole"

53.	10 grudnia 2008 r. Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	Okragły Stół związany z tematyką chorób rzadkich z udziałem dzieci, rodziców i przedstawicieli stowarzyszenia chorób rzadkich
54.	10 grudnia 2008 r. Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	seminarium „Nic nie zrobiłam, czyli o konsekwencjach przemocy wobec dzieci”
55.	12 grudnia 2008 r. Białystok	Europejskie Stowarzyszenie Studentów Praw ELSA	konferencja „Dziecko ma też prawo”
56.	12-13 grudnia 2008 r. Wrocław	Urząd Miasta Wrocław	seminarium „Program Falochron”
57.	16 grudnia 2008 r. Wrocław	Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej, Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży SZANSA	wojewódzka konferencja „Jak pomóc dziecku krzywdzonemu?”
58.	17 grudnia 2008 r. Warszawa	Fundacja Centrum Pedagogiki Serca i Związek Literatów Polskich	konferencja „Dziecko i miłość muszą zaistnieć na politycznej mapie świata”
59.	17 grudnia 2008 r. Kielce	Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach, Wydział Pedagogiczny i Artystyczny Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Kielcach, Kuratorium Oświaty w Kielcach	konferencja „Tyle wolności, ile możliwe, tyle ograniczeń, ile konieczne... Prawa człowieka a realia współczesnej edukacji”

Załącznik nr 6 - Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
1.	25.01.2008 Warszawa	Dom Dziecka Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek, Szkoła Podstawowa Nr 138 z Oddziałami Integracyjnymi	spotkanie z wychowankami i uczniami placówki
2.	11.02.2008 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z przedstawicielami Rady Naukowej przy Rzeczniku Praw Dziecka, dotyczące praw dzieci niepełnosprawnych
3.	25.02.2008 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z przedstawicielami urzędów wojewódzkich. dotyczące praw dziecka do nauki
4.	06.03.2008 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z przedstawicielami Rady Organizacji Pozarządowych przy Rzeczniku Praw Dziecka, dotyczące praw dzieci niepełnosprawnych
5.	30.03.2008 Nidzica	Starosta Nidzicki i Dyrektor Caritas Archidiecezji Warmińskiej	uroczyste otwarcie Rodzinnego Domu Dziecka w Nidzicy
6.	31.03.2008 Warszawa	Fundacja ABC XXI Cała Polska Czyta Dzieciom	VI Finał Kampanii Cała Polska Czyta Dzieciom

7.	07.04.2008 Warszawa	Polska Unia Onkologii	warsztaty „Mam Haka na Raka”
8.	09.04.2008 Warszawa	Grupa Wydawnicza Polskapresse i Media Regionalne, Fundacja Grupy TP	debata „Szkoła bez Przemocy” 2008
9.	21.04.2008 Warszawa	Dom Poprawczy dla Dziewcząt w Falenicy	spotkanie z wychowankami Domu Poprawczego
10.	29.04.2008 Biłgoraj	Liceum Ogólnokształcące	spotkanie z młodzieżą oraz nauczycielami
11.	08.05.2008 Warszawa	Uniwersytet im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego	finał konkursu „Patriotyzm z pokolenia na pokolenie”
12.	27.05.2008 Warszawa	Dyrektor, Rada Pedagogiczna i Uczniowie Gimnazjum Nr 141 im. mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala”	spotkanie z młodzieżą oraz udział w obchodach święta Patrona Szkoły
13.	02.06.2008 Tczew	Stowarzyszenie Na Rzecz Szkolnictwa Specjalnego	VI Międzynarodowy Przegląd Teatrów Wspaniałych
14.	03.06.2008 Lublin	Parlament Dzieci i Młodzieży Województwa Lubelskiego	sesja Parlamentu Dzieci i Młodzieży w Lublinie
15.	20.06.2008 Łódź	Prezydent Miasta Łodzi	zakończenia roku szkolnego w Szkole Podstawowej 83 im. J. Lelewela w Łodzi
16.	30.07.2008 Warszawa	Fundacja „AKOGO?”	zakończenie pierwszego etapu budowy kliniki BUDZIK w Międzyzlesiu
17.	05.08.2008 Pobierowo	Dom Dziecka	wizyta u dzieci i wychowawców
18.	06.08.2008 Gryfice	Wójt Rewala, Starosta Gryficki	interwencja Rzecznika Praw Dziecka w sprawie likwidacji schroniska młodzieżowego oraz wizytacja kolonii letniej
19.	07.08.2008 Warszawa	Dom Dziecka Tarnobrzeg	spotkanie z grupą dzieci z Domu Dziecka w Tarnobrzegu – omówienia problemów dzieci i wychowawców
20.	13.08.2008 Serock	Mazowieckie Kuratorium Oświaty	wizytacja Integracyjnego Centrum Opieki, Wychowania, Terapii w Serocku
21.	29.08.2008 Wrocław	Klinika Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej	wizyta w Klinice Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej, spotkanie z przedstawicielami NFZ
22.	01.09.2008 Kielce	Świętokrzyski Kurator Oświaty	Wojewódzka inauguracja roku szkolnego 2008/2009
23.	11.09.2008 Warszawa	Prof. A. Chybicka	posiedzenie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Pediatricznego
24.	13.09.2008 Jaworzyna Śląska	Burmistrz Jaworzyny Śląskiej	otwarcie boiska sportowego w ramach programu „Moje boisko – Orlik 2012”
25.	15.09.2008 Warszawa	Dyrektor Zamku Królewskiego prof. dr hab. Andrzej Rottermund oraz Fundacja Hanny Reiter „The Ambassadors of Culture”	inauguracja programu edukacyjnego „Bernardo Bellotto – ambasador kultury” i warszawskiego festiwalu „Skrzyżowanie kultur”
26.	17.09.2008	Redakcja „Dziennika Polska	debata poświęcona polityce

	Warszawa	Europa Świat"	społecznej i przemocy wobec dzieci
27.	23-24.09.2008 Lipa, Sierakoście	Szkoła Podstawowa w Lipie, Szkoła Podstawowa w Sierakościach	ceremonia otwarcia cyklu zawodów sportowych „Trzymaj formę”, pasowanie na uczniów grupy pierwszoklasistów, otwarcie sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Sierakościach
28.	26.09.2008 Warszawa	Fundacja Maraton Warszawski	Maraton Warszawski – Bieg Historii
29.	22-25.09.2008 Waplewo	Towarzystwo „Nasz Dom”	spotkanie przedstawicieli organizacji pozarządowych i samorządów zaangażowanych w realizację idei prorodzinnego systemu pieczy zastępczej
30.	30.09.2008 Warszawa	Rektor i Senat Akademii Pedagogiki Specjalnej	inauguracja roku akademickiego
31.	02.10.2008 Warszawa	Stowarzyszenie KARAN	gala podsumowująca Ogólnopolski Konkurs Prozdrowotny „Jestem wolny! Wybieram życie bez narkotyków”
32.	10.10.2008 Warszawa	Wydział Prawa I Administracji Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego	inauguracja roku akademickiego
33.	10.10.2008 Warszawa	Ministerstwo Sprawiedliwości	obchody Dnia Edukacji Narodowej
34.	10.10.2008 Siedlce	Mirosław Greluk oraz Dyrektor Miejskiego Ośrodka Kultury w Siedlcach	22. spotkanie artystyczno – charytatywne „Grelowisko 2008”
35.	14.10.2008 Warszawa	Ministerstwo Edukacji Narodowej	ogólnopolskie obchody Dnia Edukacji Narodowej.
36.	14.10.2008 Warszawa	Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	wręczenie odznaczeń państwowych zasłużonym nauczycielom
37.	15.10.2008 Warszawa	„Głos Nauczycielski”	uroczysta Gala Konkursu „Nauczyciel Roku 2008”
38.	17.10.2008 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów klasy IVa ze Szkoły Podstawowej Nr 146 w Warszawie
39.	18.10.2008 Międzyborów	Wójt Gminy Jaktorów	85-lecie Szkoły Podstawowej i 5-lecie Gimnazjum w Międzyborowie
40.	20.10.2008 Warszawa	Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	gala jubileuszowa Fundacji
41.	03.11.2008 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta 50 uczniów ze Szkoły Podstawowej w Witkowie
42.	04.11.2008 Warszawa	Przedszkole nr 196	spotkanie z przedszkolakami i wychowawcami
43.	05.11.2008 Warszawa	Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej	otwarcie wystawy z okazji 90-lecia odzyskania niepodległości „Losy nasze w naszych rękach spoczywają”
44.	06.11.2008 Warszawa	Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce	posiedzenie jury konkursu plastycznego dla dzieci „Dzieci mają prawo do ochrony”
45.	08.11.2008 Przasnysz	Dyrektor, Rada Pedagogiczna, Uczniowie Publicznej Szkoły Podstawowej Nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi	nadanie imienia i sztandaru oraz 90-lecie szkoły

46.	10.11.2008 Kraków	Agencja Kwart Music Polska, Nowohuckie Centrum Kultury	IX edycja Ogólnopolskiego Festiwalu Dzieci i Młodzieży „Tęczowe piosenki Jana Wojdaka”
47.	11.11.2008 Kraków	Marszałek Województwa Małopolskiego, Prezes Zarządu Fundacji Pro Publico Bono	gala finałowa X edycji Konkursu PRO PUBLICO BONO
48.	16.11.2008 Koszalin	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego	II Środkowopomorski Dziecięcy Sejmik Ogniskowy TPD
49.	17.11.2008 Warszawa	Redaktor Naczelna „Wychowania w przedszkolu”	spotkanie z okazji 60-lecia czasopisma „Wychowanie w Przedszkolu”
50.	20.11.2008 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	Dzień Otwarty z okazji 19. rocznicy podpisania Konwencji o prawach dziecka, konferencja prasowa z okazji uruchomienia bezpłatnego Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka
51.	20.11.2008 Warszawa	Redakcja miesięcznika „Dyrektor Szkoły” i Prezes Wolters Kluwer Polska	gala z okazji wręczenia nagrody Osobowość Polskiej Edukacji
52.	25.11.2008 Krotoszyn	Starosta Krotoszyński	spotkanie Szanse i alternatywy dla dzieci i młodzieży”
53.	28.11.2008 Warszawa	Szkoła Podstawowa Nr 210	spotkaniu na temat praw dziecka
54.	29.11.2008 Warszawa	Zarząd Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego	gala z okazji 100-lecia Polskiej Pediatrii
55.	30.11.2008 Warszawa	Studio Koncertowe Polskiego Radia	Poranek Muzyczny Programu I Polskiego Radia
56.	30.11.2008 Warszawa	ogólnopolska akcja charytatywna	dyżur w punkcie zbiórki darów dla najbardziej potrzebujących w ramach akcji „Pomóż dzieciom przetrwać zimą”
57.	02.12.2008 Otwock	Rzecznik Praw Dziecka	spotkania ze starostą otwockim, dyrektorem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie oraz zawodową rodziną zastępczą
58.	03.12.2008 Warszawa	Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji	Wielka Gala Integracji
59.	04.12.2008 Białystok	Zarząd Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Młodzieży Specjalnej Troski JEDEN ŚWIAT	Międzynarodowy Dzień Osób Niepełnosprawnych
60.	05.12.2008 Warszawa	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Gniazdo”	spotkanie z dziećmi
61.	05.12.2008 Warszawa	Fundacja „Zacny uczynek”	nadanie odznaczenia „Zacny uczynek”
62.	06.12.2008 Szymbark	Starosta Powiatu Kartuskiego	V Ogólnopolski zjazd Mikołajów
63.	08.12.2008 Wrocław	Szkoła Podstawowa Nr 44	Spotkanie „Prawa dziecka – spojrzenie ucznia szkoły podstawowej”
64.	08.12.2008 Wrocław	Parlament Młodzieży Wrocławia	sesja Parlamentu Młodzieży „Rola młodzieży w dzisiejszym społeczeństwie”

65.	09-10.12.2008 Kraków	Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro-Familia”	spotkanie i dyskusja nad proponowanymi rozwiązaniami w systemie pieczy zastępczej oraz metodami szkolenia kandydatów na rodziców zastępczych i adopcyjnych
66.	09.12.2008 Warszawa	Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Gimnazjum Nr 83 z Warszawy	debata „Moje prawa, Twoje prawa”
67.	12.12.2008 Warszawa	Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe	spotkanie z przedstawicielami młodzieży ze szkoły średniej
68.	13.12.2008 Wrocław	Kiwanis Klub Wratislavia	XVIII charytatywny Raut w Arsenale
69.	14.12.2008 Łódź	Ośrodek Rodzin Zastępczych	10-lecie Ośrodka
70.	15.12.2008 Świdnica	Zespół Szkół Ogólnokształcących	debata poświęcona przestrzeganiu praw dziecka
71.	18.12.2008 Warszawa	Międzynarodowa organizacja ds. migracji, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	Międzynarodowy Dzień Migranta
72.	22.12.2008 Warszawa	Fundacja Warszawskie Hospicjum dla Dzieci	spotkanie opłatkowe
73.	24.12.2008 Żarów	Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego dla Dzieci i Młodzieży	uroczystość wigilijna